

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

พระมหาปฐมภูมิ จังพล

วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พ.ศ. 2565

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

พระมหาปฐมภูมิ จังพล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2565

สงวนลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ชื่อเรื่อง : รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น
ผู้วิจัย : พระมหาปฐมภูมิ จังพล
ปริญญา : ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารจัดการการศึกษา) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษกนก ดวงชาทม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยากานต์ เรืองสุวรรณ
ปีที่สำเร็จการศึกษา : 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ 3) พัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ และ 4) ศึกษาผลของการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ การวิจัยดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการวิจัยและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ และแบบประเมินคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีองค์ประกอบ 4 ด้าน 40 ตัวชี้วัด (2) สภาพปัจจุบัน คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) องค์ประกอบ/ตัวชี้วัด 4) การพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 6) การวัดและการประเมินผล โดยมีผลการประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยรวมมีอยู่ในระดับมาก และ 4) คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา,จิตสาธารณะ, มัธยมศึกษา, โรงเรียนพระปริยัติธรรม

_____อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Title : Model of development of public psychic characteristics of high school students at Phrapariyattidhamma School Department of General Education Khon Kaen Province.
Author : Phramahapatoompoom Jangphol
Degree : Doctor of Education (Educational Administration)
Rajabhat Maha Sarakham University
Advisory : Associate Professor Dr.Kritkanok Dongchatom
Assistant Professor Dr.Chayakan Ruangsuwan
Year : 2022

ABSTRACT

This research The objectives were to 1) study the composition and characteristics of the public mind. 2) study the current state of the public mind characteristics 3) develop the public mind characteristics of the high school students and 4) study the effect of an experimental model for developing public psychic characteristics of high school students. The researcher conducted research in accordance with the research and development process. The research tools consisted of Model of development of public psychic characteristics, The questionnaire on the current state of public psychology, and the public psychiatric characteristics assessment form, quantitative and qualitative data analysis. The statistics used in the research were percentage, mean, standard deviation.

The results of the research found that (1) Components for the development of public psychic characteristics of students in the upper secondary level of Phrapariyattidhamma School Department of General Education Khon Kaen Province has 4 components 40 indicators. (2) Current condition, public psychic characteristics of high school students at Phrapariyattidhamma School Department of General Education Khon Kaen Province The overall picture is at a high level. (3) a model for the development of public psychic characteristics of high school students Phrapariyattham School Department of General Education Khon Kaen Province consists of 6 components: 1) Principles and Reasons 2) Objectives 3) Components/Indicators 4) Development of Public Mind Characteristics

5) Media and Learning Resources and 6) Measurement and Evaluation. The results of the evaluation of the appropriateness of the draft model for developing public mind characteristics of high school students. Phrapariyattham School Department of General Education Khon Kaen Province Overall there is a high level. and (4) the students' public mental characteristics. Overall, it's at a high level.

Keywords: Development Model, Public Mind, High School, Phrapariyattidhamma School

_____Major Advisor

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัย เรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยได้รับความช่วยเหลือ และคำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งจากบุคคลดังต่อไปนี้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาให้คำปรึกษาแนะนำอย่างดียิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยากานต์ เรืองสุวรรณ และรองศาสตราจารย์ ดร.กฤษกนก ดวงชาทม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้ความรู้ ที่ให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่และความเมตตาแก่ผู้วิจัย และขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเนียร พลหาญ และรองศาสตราจารย์ ดร.อุรสา พรหมทา คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้ข้อเสนอแนะในการสอบวิทยานิพนธ์เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

เจริญพรคณาจารย์ สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้และให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอดทำให้การดำเนินการวิจัยประสบผลสำเร็จ

เจริญพรครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ที่ช่วยเหลือเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูล

คุณงามความดีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดามารดา บูรพาคณาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระมหาปฐมภูมิ จังพล

สารบัญ

หัวเรื่อง **หน้า**

บทคัดย่อ ..... ก
ABSTRACT ..... ค
กิตติกรรมประกาศ ..... จ
สารบัญ ..... ฉ
สารบัญตาราง ..... ซ
สารบัญภาพ ..... ฌ
บทที่ 1 บทนำ 1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา 1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย 5
1.3 ขอบเขตการวิจัย 6
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ 8
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 9
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม 11
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ 12
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ 30
2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา 42
2.4 การวิเคราะห์องค์ประกอบ 47
2.5 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 64
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 85
2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย 93
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย 94
ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ 94
ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ 95
ระยะที่ 3 พัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ 99
ระยะที่ 4 ศึกษาผลของการทดลองใช้รูปแบบจิตสาธารณะ 102

หัวเรื่อง **หน้า**

บทที่ 4 ผลการการวิจัย 105
ระยะที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ 105
ระยะที่ 2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ 114
ระยะที่ 3 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ 119
ระยะที่ 4 ศึกษาผลของการทดลองใช้รูปแบบจิตสาธารณะ 121
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 131
5.1 สรุป 131
5.2 อภิปรายผล 132
5.3 ข้อเสนอแนะ 134
บรรณานุกรม 136
ภาคผนวก 142
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย 142
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ 160
ภาคผนวก ค ภาพการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 162
ภาคผนวก ง คู่มือการใช้รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความมีจิตสาธารณะ 166
การเผยแพร่งานวิจัย 184
ประวัติผู้วิจัย 185

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงสภาวะด้านสังคมของโลกในปัจจุบัน ส่งผลให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการแข่งขันกันในหลาย ๆ ด้าน เพื่อให้มีความก้าวทันกระแสโลก ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองสังคม วัฒนธรรม และที่สำคัญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทกลายเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมีการใช้เทคโนโลยีจนมีผลต่อสภาพร่างกายและจิตใจมากขึ้น บางครั้งเด็กและเยาวชนมีความสับสนในการเลือกใช้ค่านิยมที่เหมาะสม ไม่สนใจในสิ่งรอบข้าง ขาดการควบคุมตนเอง ทำให้พฤติกรรมด้านวินัยในตัวเองเปลี่ยนแปลงไปด้วย เมื่อเด็กและเยาวชน ขาดวินัย ปัญหาขาดจิตสำนึกในการรักษาวัฒนธรรมค่านิยมที่ดีงามก็เกิดขึ้น ซึ่งการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านวินัยนักเรียนนั้นเป็นเรื่องเกิดจากการฝึกฝน อบรม และปลูกฝัง ตั้งแต่ยังเด็กเพราะวินัยนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ควรปฏิบัติในสังคมการปกครองประชาธิปไตยใช้ควบคุมความประพฤติของคน เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมให้กลับมาอยู่ร่วมกันอย่างสงบและมีความสุข ประกอบกับแรงกดดันจากภายในประเทศจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลให้ประเทศเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้การติดกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ทัศนคติความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของประชากรที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแส โลกาภิวัตน์ การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว รวมทั้งระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหาหลายประการนับตั้งแต่ปัญหาคุณภาพของคนไทยทุกช่วงวัย ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ

จุดอ่อนของระบบการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยีและการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว ยังมีความเหลื่อมล้าในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และการขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะของคนไทยส่วนใหญ่ ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) และกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เพื่อให้

สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนในอีก 20 ปีข้างหน้า การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และการศึกษาสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทุกด้านของประเทศโดยมีสถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ ขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 1)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 6 กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2562) เช่นเดียวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่กำหนดให้กระบวนการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียนต้องมี การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะตรงตามความต้องการของสังคมทั้งด้านคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมี ความสุขทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579) ได้กำหนดหลักการและกรอบแนวคิดเน้นการปฏิรูประบบการศึกษาและการเรียนรู้ โดยมุ่งให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพภายในปี พ.ศ.2561 มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเน้น ประเด็นหลัก ได้แก่ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทยเพิ่มโอกาสทางการศึกษา และการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม ส่งผลให้ คนไทยยุคใหม่ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และมีนิสัยใฝ่รู้ตลอดชีวิต มีความสามารถใน การสื่อสาร สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม สามารถทำงานเป็นกลุ่ม มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึก และความภูมิใจใน ความเป็นไทย และสามารถก้าวทันโลก ผู้เรียนมี

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น กำลังแรงงานและผู้สูงอายุได้รับการศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีทักษะและความรู้พื้นฐานทั้งในการดำรงชีวิตและในการทำงานอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2562, น. 10-11)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ขึ้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำการศึกษาในโรงเรียนเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ ฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดีมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมณะธรรมสมควรแก่สภาวะสามารถธำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญต่อไป และถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้สึกขาบทไปแล้วก็สามารเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือรับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าให้แก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไปด้วยเช่นกัน การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างรากฐานอันมั่นคงต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา เพราะการที่พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะเป็นที่ยอมรับว่าเป็นผู้ทรงภูมิธรรมและเป็นผู้นำทางปัญญาของประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้นการจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรของไทยจึงมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้บวชเรียนได้ฝึกหัด กาย วาจา ให้เรียบร้อย อบรมจิตใจให้เป็นสมาธิ และอบรมปัญญาให้รู้แจ้งตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาและจัดให้มีการศึกษาบาลีเพื่อเป็นความรู้ในการค้นคว้า และการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาได้พัฒนามาเป็นลำดับปัจจุบันการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาได้รับการยอมรับ และมีบทบาทมากขึ้น โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาของชาติ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีส่วนร่วมในการตอบสนองนโยบายของการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชนให้ทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ทัดเทียมกัน ตามแนวนโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 4-5)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 7 ประกอบด้วย 3 จังหวัดคือ จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 6 โรง จังหวัดเลย จำนวน 15 โรง และจังหวัดขอนแก่น จำนวน 26โรง รวมทั้งสิ้น จำนวน 47 โรง (แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 7, 2561, น. 13) นับจากเปิดทำการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีจำนวนนักเรียนลดน้อยลงเรื่อย ๆ โดยเฉพาะนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จากสถิติจำนวนนักเรียนในปีการศึกษา 2557 (แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 7, 2557, น. 1-2) มีจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งหมด 1,480 รูป ปีการศึกษา 2558 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 1,352 รูป และปัจจุบันปีการศึกษา 2560 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 985 รูป มีบุคลากร ทั้งคณะผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่ จำนวน 238 รูป/คน (แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 7, 2561, น. 36-42) ที่คอยดูแล อบรมสั่งสอนให้ความรู้

กับนักเรียน ในขณะที่โรงเรียนเจอปัญหารอบด้าน สาเหตุเกิดจากหลายปัจจัย ทั้งปัจจัยภายนอก เช่น มีสถานศึกษาเกิดขึ้นมากมายทั้งโรงเรียนรัฐบาล และเอกชน เป็นทางเลือกให้กับนักเรียนและผู้ปกครอง ปัจจัยภายใน สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการบริหารจัดการที่ไม่ดีพอ ไม่มีความพร้อม ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ สถานที่ และด้านการบริหารงานวิชาการ ปฏิบัติงานโดยใช้แนวทางการบริหารและจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษากระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2544

ปัจจุบันโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นับเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต ซึ่งในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะพลเมืองไทยพลเมืองโลก (อัจศรา ประเสริฐสิน, 2558, น. 1-2)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 และประกาศมหาเถรสมาคม ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2553 กำหนดให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ถึง 3 รูปแบบ ซึ่งได้แก่ 1) การศึกษาในระบบโรงเรียน 2) การศึกษานอกระบบโรงเรียน 3) การศึกษาตามอัธยาศัย โดยการมุ่งเน้นภารกิจหลักในการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรู้คู่คุณธรรม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงเป็นเรื่องจำเป็น เพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับภารกิจหลักตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติด้วยการพัฒนาทั้งระบบ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพของปัจจัยการผลิต การพัฒนาคุณภาพของกระบวนการบริหารจัดการ และการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน นอกจากนี้ ยังกำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องมีระบบประกันคุณภาพภายในอยู่ในกระบวนการบริหารจัดการเรียนการสอน

ตามปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา (กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม, 2554, น. 1)

ผู้วิจัยในฐานะที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษา เห็นว่าการปลูกฝังความสำนึกให้กับบุคคล ปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายในจิตใจ ปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักเสียสละร่วมแรงร่วมใจ มีความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น เพื่อที่จะมีแนวทางในการพัฒนาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการขาดจิตสาธารณะของนักเรียน ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องหาทางแก้ไขร่วมกัน เพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดประสิทธิภาพ สามารถกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาปรับปรุงการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับนักเรียน วางพื้นฐานชีวิตที่ดีก่อนออกไปสู่สังคมภายนอก เป็นคนดี พลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น เป็นอย่างไร

1.2.2 สภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น เป็นอย่างไร

1.2.3 รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น เป็นอย่างไร

1.2.4 ผลของการใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาพัฒนาแล้วเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1.3.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1.3.3 เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1.3.4 เพื่อศึกษาผลของการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ในแต่ละระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1. ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิในการศึกษากรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ครูฝ่ายกิจกรรมนักเรียน และนักวิชาการที่มีความรู้หรือประสบการณ์และมีผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 5 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

องค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย

พื้นที่ในการวิจัยเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ที่มีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 15 แห่ง

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2561 ถึง 31 สิงหาคม พ.ศ. 2561

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรคือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น รวมทั้งสิ้น 589 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซีและมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 238 คน สุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

สภาพปัจจุบัน คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

4. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

5. ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ 1 กันยายน พ.ศ. 2561 ถึง 31 ตุลาคม พ.ศ. 2562

ระยะที่ 3 สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1. ด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ คือ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ใช้ในการตรวจสอบความเหมาะสม ของรูปแบบรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด

2. ด้านเนื้อหา

2.1 รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

2.2 คู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

3. ด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตั้งแต่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ถึง 31 ธันวาคม พ.ศ. 2561

ระยะที่ 4 การศึกษาผลของการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาผลของการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มครูผู้สอน จำนวน 15 คน ในการประเมินผลของการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียน คัดเลือกจากครูผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ที่มีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 15 แห่ง โรงเรียนละ 1 คน

1.2 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในการการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 238 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผลของการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการวิจัย ตั้งแต่ 1 มกราคม พ.ศ. 2562 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2562

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนสามัญศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่อยู่ในความผิดชอบของกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาอบรมแก่เยาวชนชายที่เข้าไปบวชในพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักธรรมคำสอนแห่งพระพุทธศาสนาเป็นหลักสูตรการอบรมเพื่อให้ผู้ได้รับการอบรมมีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม จัดการศึกษาทางวิชาการพระพุทธศาสนาแผนกนักธรรม ภาษาบาลี และหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) ให้แก่พระภิกษุสามเณร ปีการศึกษา 2561

รูปแบบการพัฒนา หมายถึง คู่มือที่อธิบายการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกของนักเรียนที่ไม่เห็นแก่ตัวไม่เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าของส่วนรวม ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม มีความเสียสละ รู้จักแบ่งปันแก่ผู้ที่เดือนร้อน มีความปรารถนาในที่จะช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน และเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม และประเทศชาติ ประกอบด้วย

1. ด้านความรับผิดชอบ หมายถึง การกระทำของนักเรียนที่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะในสิทธิและหน้าที่ต่อการดูแลและบำรุงรักษาร่วมกันเกิดความรับผิดชอบภายในหรือความรู้สึกนึกคิดส่งผลสู่การกระทำภายนอก

2. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การกระทำของนักเรียนที่มีการมีจิตสำนึกที่ดีในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช้เกินความจำเป็น ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายให้มากที่สุด ปราศจากการสร้างปัญหาต่อผู้อื่นทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษาการซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด การสงวนรักษา และการไม่เอาเปรียบต่อสังคมส่วนรวม

3. ด้านความเสียสละ หมายถึง การกระทำของนักเรียนที่มีการรู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง ความมีจิตใจกว้างขวาง ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น การสละความสุขสบายหรือผลประโยชน์ของตนเองแก่บุคคลอื่นโดยที่ตนเองมิได้หวังผลตอบแทน บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน

4. ด้านความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การร่วมมือกันทำกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ไม่เอาเปรียบผู้ที่ด้อยกว่าตน

นักเรียน หมายถึง พระภิกษุหรือสามเณร ที่กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

หมายถึง กิจกรรมที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติตาม และคอยอบรมสั่งสอนชี้แนะแนวทางในการที่จะมีจิตสาธารณะ เพิ่มขึ้น

กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม และวินัยนักเรียนในวัด และสำนักปฏิบัติธรรม หมายถึง กิจกรรมที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติตาม และคอยอบรม สั่งสอน ชี้แนะแนวทางในการที่จะมีจิตสาธารณะ โดยอาศัยกิจกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม และวินัยต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินชีวิต

พระภิกษุ หมายถึง พระที่กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

สามเณร หมายถึง สามเณรที่กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1.6.2 ทำให้ทราบถึงสภาพปัจจุบันด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1.6.3 ทำให้ทราบถึงรูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น และนำไปใช้

1.6.4 ทำให้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศและเป็นแนวทางในการปรับปรุงการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น และโรงเรียนอื่น ๆ ต่อไป

บทที่ 2
การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสวงหาความรู้ที่จะนำมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย จึงได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ
2. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
4. การวิเคราะห์องค์ประกอบ
5. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

คำว่า “จิตสาธารณะ” เป็นคำที่เกิดจากคำว่า “จิต” กับ “สาธารณะ” รวมกัน โดยจิตเป็นเรื่องของ Mind หรือ Spirit ส่วนสาธารณะนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับส่วนรวมเป็นเจ้าของร่วมกัน มีสิทธิในการใช้และการดูแลรักษาบำรุงร่วมกัน (นวัตร หอมสิน, 2556, น. 50, อ้างถึงใน กิตติพงษ์ แดงเสริมสิริ, 2552, น. 24) ในภาษาไทย เป็นศัพท์ใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาในภาษาอังกฤษ ใช้คำว่า Consciousness/ Public Mind/Service Mind ส่วนคำภาษาไทย นอกจากใช้คำว่า จิตสาธารณะ แล้ว ยังมีคำที่ใช้ในความหมายเดียวกัน คำอื่น ๆ คือ สำนึกสาธารณะ/จิตสำนึกสาธารณะ/จิตบริการ/จิตอาสา/จิตสำนึกทางสังคม เป็นต้น ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้คำว่า จิตสาธารณะ (Public Consciousness)

2.1.1 ความเป็นมาเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

สำนักพัฒนาการเมืองและการมีส่วนรวม (2533, น. 7) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การตระหนักรู้ การคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระในเรื่องส่วนรวมที่ประโยชน์ต่อประเทศชาติเป็นสำนึกถึงความเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นส่วนรวม เป็นสำนึกและการกระทำด้วยความเต็มใจ ไม่มีใครบอก ไม่มีใครสั่งการและบงการ แต่ปรารถนาจะทำให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้น

กุลทิพย์ ศาสตระรุจิ (2551, น. 26–27) กล่าวว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) หมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เพราะคำว่าสาธารณะคือสิ่งที่มิได้เป็นของผู้ใดผู้หนึ่ง จิตจึงเป็นความรู้สึกนึกถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลร่วมกัน เช่น การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การรักษาสาธารณะสมบัติที่เป็นของส่วนรวม รวมทั้งให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนลงมือกระทำเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาและเพื่อรักษาผลประโยชน์ต่อส่วนรวม

อัศวิน เนตรโพธิ์แกว (2551, น. 6) กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง สภาวะจิตใจในเชิงเกี่ยวเนื่องกับสังคม ความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำที่เป็นเพื่อประโยชน์ เกื้อกูล ส่งเสริม สนับสนุนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะชนคนหมู่มาก ทั้งในระดับปัจเจกและระดับชุมชนแบบมหภาค

อริสา สุขสม และอนุชา สถิตพงษ์ (2552, น. 5) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่มีความพร้อม ความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหา การแสดงออกที่จะอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รวมถึงการใช้และการรักษาสิ่งของที่เป็นส่วนรวม

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552, น. 13) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึงการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิดเน้นความเรียบร้อยประหยัด และมีความสมดุลระหว่าง “มนุษย์กับธรรมชาติ”

เรียม นมรักษ์ (2552, น. 103-105) ได้ให้ความหมายว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็นของบุคคลต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม จากกระบวนการรับรู้ทำให้เกิดการวิเคราะห์วิพากษ์และวิจารณ์ มีความรัก ความเอื้ออาทรต่อบุคคลทั้งที่รู้จักและไม่รู้จัก คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมควบคู่กับประโยชน์ส่วนตน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของส่วนรวมเกิดความปรารถนาที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้น เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และพลังของการรวมกลุ่มในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมรวมทั้งการปฏิบัติร่วมกันกับผู้อื่น โดยใช้กระบวนการเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่อง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553, น. 50) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชนและสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

กระทรวงศึกษาธิการ (2553, น. 220) ได้ระบุว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคมด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้มีจิตสาธารณะคือผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจเห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวัง สิ่งตอบแทน

วัชรียา เขียนนอก (2554, น. 13) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มีแต่ความปรารถนาดี ความรักความห่วงใยและความปรารถนาดี ความเอื้ออาทร เป็นความรู้สึกของความเป็นเจ้าของร่วมกัน รวมถึงการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการปฏิบัติที่ทำตามหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง การช่วยเหลือดูแลรักษาสิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งของสาธารณสมบัติของหน่วยงาน องค์กร และสังคม การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานของตนต่อส่วนรวมและการเข้าร่วมในการทำหน้าที่เป็นส่วนรวมของหน่วยงาน องค์กร และสังคม โดยใช้วิธีการต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เป็นการกระทำที่ไม่หวังสิ่งตอบแทน แต่กระทำเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม

อัญชลีกา ผิวเพชร (2554, น. 11) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ด้วยการวิเคราะห์ วิจารณ์ ถึงสาเหตุและกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญหาการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมร่วมกัน มีความรัก ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม รับรู้ความสามารถของตนเองในการแก้ไข ปัญหาและร่วมแก้ไขปัญหากับคนในสังคม รวมทั้งองค์กรในสังคม

นวัตกร หอมสิน (2556, น. 12) จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตบุคคลที่มีความรู้สึกนึกถึงการเป็นของส่วนตัวในสิ่งที่เป็นเรื่องของส่วนรวม โดยมีสิทธิแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลและบำรุงรักษาร่วมกัน เพื่อให้สังคมไทยโดยส่วนรวมมีความสุข ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556, น. 77-87) ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะ คือ ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่น หรือสังคม พยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจังและมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง

ภาวนา เศรษฐไตรรัตน์ (2557) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มีแต่ความปรารถนาดี เป็นความรู้สึกของความเป็นเจ้าของร่วมกัน รวมถึงการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการกระทำตามหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง การช่วยเหลือดูแลรักษาสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งของสาธารณะสมบัติ การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานของตนต่อส่วนรวมในการทำงานที่เป็นส่วนรวมของหน่วยงาน องค์กรและสังคมโดยใช้วิธีการต่าง ๆ อย่างหลากหลายเป็นการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทนต่อตนเอง แต่กระทำเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม

สรุปจิตสาธารณะ หมายถึง การมีพฤติกรรมในการมีส่วนร่วม การรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ ความรู้สึกอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคม เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มีส่วนร่วมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน เกื้อกูล เป็นธรรมชาติ กับเพื่อน ๆ นักเรียน ทำตัวเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ต่อสาธารณะ ต่อสังคม ซึ่งจิตสาธารณะเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกอบรมตั้งแต่วัยเด็ก และจะพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนถึงวัยรุ่น และจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ เพื่อเป็นคนดีออกไปสู่สังคม

2.1.2 ความสำคัญของจิตสาธารณะ

สมิต สัชชุกร (2547, น. 139, อ้างถึงใน นวัตกร หอมสิน, 2556, น. 52) กล่าวว่า จิตสำนึกมีคุณค่าเป็นพิเศษต่อการประพฤติปฏิบัติตนของทุกคน ผู้ซึ่งมีจิตสำนึกสาธารณะดีย่อมมีการประพฤติปฏิบัติตนดี มีคุณธรรมอันหมายการดำรงตนอยู่ในสภาวะแห่งความดีงาม ในทางตรงข้ามผู้ซึ่งมีจิตสำนึกสาธารณะเลว ย่อมมีการประพฤติปฏิบัติตนแล้ว นั่นคือ กระทำการอันเป็นสิ่งชั่วร้าย จิตสำนึกสาธารณะจึงมีคุณค่า ดังนี้

1. ทำให้ตระหนักในสิ่งต่าง ๆ ว่าดี–เลวอย่างไร
2. ทำให้รู้ว่าควรตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างไร
3. ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมแก่สถานการณ์ใด ๆ

ศุภรัตน์ ทองอ่อน (2550, น. 17) กล่าวถึง ความสำคัญของจิตสำนึกสาธารณะ พบว่า จิตสำนึกสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่จะส่งผลต่อสังคมทั้งในระดับในกลุ่มแคบ ๆ หรือตนถึงในระดับของสังคมโลก ซึ่งสังคมใดที่ขาดจิตสำนึกสาธารณะแล้วจะทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์ และจะก่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ทางสังคม แต่ถ้าหากสังคมใดที่มีจิตสำนึกสาธารณะแล้วจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม และส่งผลให้การเมือง เศรษฐกิจ ศีลธรรมในสังคมนั้นดีขึ้น

สรุปได้ว่าจิตสำนึกสาธารณะมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อการประพฤติปฏิบัติตนของทุกคน ผู้ซึ่งมีจิตสำนึกสาธารณะดีย่อมมีการประพฤติปฏิบัติตนดี ที่จะส่งผลต่อสังคมทั้งในระดับในกลุ่มแคบ ๆ หรือตนถึงระดับของสังคมโลก ซึ่งสังคมใดที่ขาดจิตสำนึกสาธารณะแล้วจะทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์ และจะก่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ทางสังคม แต่ถ้าหากสังคมใดที่มีจิตสำนึกสาธารณะแล้ว จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทางสังคม แต่ถ้าหากสังคมใดที่มีจิตสำนึกสาธารณะแล้วจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม และส่งผลให้การเมือง เศรษฐกิจ ศีลธรรมในสังคมนั้นดีขึ้น

2.1.3 องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ (2550, น. 5) ได้ศึกษาผลการใช้สถานการณ์จำลอง ผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้แบ่งองค์ประกอบด้านจิตสาธารณะออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหาย
2. ด้านการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา
3. ด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551, น. 50) ได้กำหนดตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ของผู้มีจิตสาธารณะ ไว้ดังนี้

ตัวชี้วัดที่ 1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน โดยดูจากพฤติกรรมบ่งชี้

1. ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ทำงานด้วยความเต็มใจ

2. อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา โดยไม่หวังผลตอบแทน

3. แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินและอื่น ๆ และช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น

ตัวชี้วัดที่ 2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

1. ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ

2. เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม

3. เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา หรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

ศิริลักษณ์ เลื่อนยศ (2553, น. 16) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยแบ่งการมีจิตสาธารณะเป็น 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ

2. ด้านการอาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา โดยไม่หวังผลตอบแทน

3. ด้านการแบ่งปันสิ่งของทรัพย์สินและอื่น ๆ

4. ด้านการช่วยเหลือแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น

5. ด้านการดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ

6. ด้านการร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม

7. ด้านการร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

กุหลาบ พงษ์เทพิน (2553, น. 96-97) ได้สร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยแบ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ด้านช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และพึงพอใจ มี 3 ตัวชี้วัด คือ

1.1 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ทำงานด้วยความเต็มใจ

1.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา ด้วยความสมัครใจ

1.3 แบ่งปันสิ่งของทรัพย์สินและอื่น ๆ และช่วยเหลือแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น

2. ด้านเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม มี 3 ตัวชี้วัด คือ

2.1 การดูแลรักษา สาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ

2.2 การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม

2.3 การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

กรรยา พรรณนา (2553, น. 8-9) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมและการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคศึกษากรณีตัวอย่างที่เน้นการเสนอตัวแบบสัญลักษณ์โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการใช้ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของผู้เรียนในการใช้ของส่วนรวมการรักษาทรัพย์สิน การดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในโรงเรียนและนอกห้องเรียน ให้เกิดความชำรุดเสียหาย โดยแสดงออก ดังนี้

1.1 ดูแลรักษาสิ่งของ เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษาให้คงอยู่ในสภาพดี

1.2 ลักษณะของการใช้ ใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด และทะนุถนอม

2. ด้านการถือเป็นหน้าที่ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียนในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ โดยแสดงออก ดังนี้

2.1 ทำตามหน้าที่และเคารพกฎระเบียบที่กำหนด

2.2 รับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม คอยสอดส่องดูแลสาธารณสมบัติของส่วนรวม

3. ด้านการเคารพสิทธิ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น โดยแสดงออก ดังนี้

3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง

3.2 แบ่งปันและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

4. ด้านการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการทำความดีให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคมส่วนรวมด้วยความจริงใจ และเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน การเข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา กำลังทรัพย์ตามความสามารถของตนเอง ซึ่งผลของการกระทำจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ด้วยความบริสุทธิ์ใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน โดยแสดงออก ดังนี้

4.1 การกระทำบางสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวมด้วยความเต็มใจ

4.2 การเข้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ตามระดับความสามารถของตน

ปัถมา สงนุ่น (2554, น. 85-87) ได้พัฒนาแบบวัดจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี โดยได้แบ่งองค์ประกอบจิตสาธารณะออกเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1. การแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น
2. การเข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวม
3. การดูแลสาธารณสมบัติ
4. การกระทำเพื่อส่วนรวม
5. การเคารพสิทธิของผู้อื่น

เจียมจิตต์ ไชยลังกา (2554, น. 100-103) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถม ศึกษาปีที่ 4-6 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 ผลการศึกษา พบว่า องค์ประกอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน มีจำนวน 8 องค์ประกอบ

1. การรับอาสาช่วยผู้อื่น
2. การดูแลรักษาของส่วนรวม
3. การมีน้ำใจ
4. การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคม
5. การใช้ของสาธารณะอย่างทะนุถนอม
6. การได้รับแบบอย่างที่ดี
7. การมีความรับผิดชอบ
8. การรู้จักหน้าที่

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556, น. 78) ได้วิเคราะห์ว่าการมีจิตสาธารณะที่แท้จริงต้องพิจารณาจากองค์ประกอบหลักสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. การมีจิตสำนึกเห็นคุณค่าส่วนรวม เริ่มต้นจากการมีความรู้สึกนึกคิดถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะ เช่น รู้สึกเดือดเนื้อร้อนใจเมื่อเห็นสาธารณสมบัติถูกทำลาย

2. การมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ฐานคิดของจิตสาธารณะที่ลึกซึ้งอีกระดับหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ทำให้ผู้อื่นในสังคมเดือดร้อน เสียหาย ยินดีช่วยเหลือสังคม ระดับความรับผิดชอบต่อสังคมนี้ ประกอบด้วย ความรับผิดชอบต่อครอบครัว เคารพนับถือพ่อแม่

ช่วยเหลืองานบ้าน ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน/ครูอาจารย์ ตั้งใจเล่าเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนของครู ปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยของโรงเรียน ช่วยรักษาทรัพย์สมบัติของโรงเรียน ความรับผิดชอบต่อองค์กร/ที่ทำงาน ตั้งใจทำงานไม่เบียดเบียนเวลา ทรัพย์สินขององค์กร ซื่อสัตย์ สุจริต ความรับผิดชอบต่อชุมชน ให้ความร่วมมือในการพัฒนา ดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชน และ สุดท้าย ความรับผิดชอบต่อประเทศชาติด้วยการทำหน้าที่พลเมืองที่ดี รักษากฎหมาย มีระเบียบวินัย ใช้สิทธิและหน้าที่ดูแลบำรุงรักษาสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม

ปราณี บุตรสุข (2556, น. 27) ได้สร้างแบบวัดคุณลักษณะอันถึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยได้แบ่งองค์ประกอบด้านจิตสาธารณะออกเป็น 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการมีความรับผิดชอบ
2. ด้านการมีวินัย
3. ด้านการรักษาสุขภาพอนามัย
4. ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น
5. ด้านการมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูล
6. ด้านการมีความสามัคคีร่วมมือ
7. ด้านการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

สมปอง ช่วยพรม และวารีรัตน์ แก้วอุไร (2559, น. 138) กล่าวว่า คุณลักษณะจิตสาธารณะ (Public Mind) หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนในด้าน ความคิดและการกระทำที่แสดงถึงความเอาใจใส่เป็นธุระในการช่วยเหลือผู้อื่น อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยแรงกาย สติปัญญา และถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแล การเคารพ สิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้ เกิดในชุมชน และสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งพิจารณาจากการกระทำที่แสดงออกใน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการใช้ ด้านการถือเป็นหน้าที่ ด้านการเคารพสิทธิ์ และด้านการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ดังนี้

1. ด้านการใช้ หมายถึง การกระทำของนักเรียนที่แสดงออกในการใช้ของส่วนรวมที่หลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน การรักษาทรัพย์สิน ดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความชำรุดเสียหาย ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนด้วยความเต็มใจ

2. ด้านการถือเป็นหน้าที่ หมายถึง การกระทำของนักเรียนที่มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันในวิสัยที่ตนสามารถทำได้การรู้จักการให้การแบ่งปัน การช่วยเหลือผู้อื่น ตามความสามารถของตน และการอาสาทำบางสิ่งบางอย่างให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนโดยไม่หวังผลตอบแทน

3. ด้านการเคารพสิทธิ์ หมายถึง การกระทำของนักเรียนที่แสดงออกในด้านการใช้ของส่วนรวม โดยการไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นได้ใช้ของส่วนรวมนั้น ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ด้วยความเต็มใจ

4. ด้านการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นโยชน์ต่อส่วนรวม หมายถึง การกระทำของนักเรียนที่แสดงออกถึงการทำความดีให้ประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวมด้วยความจริงใจและเต็มใจการเข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา กำลังทรัพย์ตามความสามารถของตนเอง ซึ่งผลของการกระทำจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน โดยไม่หวังผลตอบแทน

อริสา สุขสม (2552, น. 7) ได้เสนอลักษณะร่วมของนักศึกษาผู้มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมดังนี้

1. การมีทัศนคติที่รับรู้ว่าตนเองมีคุณค่าเพียงพอ และรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องกระทำหรือไม่กระทำ หรืองดเว้นการกระทำ คิดเห็นได้ด้วยตนเองว่าตนเป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของส่วนรวม

2. การมีความยินดีที่ได้ทำในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม เชื่อมั่นว่าตนทำได้ไม่เห็นว่าเป็นภาระของตนเองที่มากจนเกินไป

3. เป็นผู้เห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนทำ ทำอย่างมีความสุข ไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย และไม่คิดหวังสิ่งตอบแทนใด ๆ ในสิ่งที่ตนได้ทำ

4. รู้สึกทนไม่ได้ที่ตนเองมองข้ามผ่านไปโดยไม่ให้ความร่วมมือ

5. เป็นคนมองประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

หฤทัย อาจปรุ (2554, น. 46) ได้สรุปองค์ประกอบของการมีจิตสานึกสาธารณะไว้ 6 ประการ คือ

1. ความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน รู้ถึงสภาพเศรษฐกิจ การเมือง ว่าอยู่ในภาวะที่มีผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว ประเทศชาติ

2. การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อแสวงหาหนทางแก้ปัญหาร่วมกัน

3. ความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี เพื่อการรวมกลุ่มของคนในสังคม

4. การรับรู้ และความสามารถในการผลักดัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

5. การปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาสังคม

6. การมีเครือข่ายในการนากิจกรรมทางสังคม

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2547: 2-3) แบ่งองค์ประกอบของจิตสานึกสาธารณะเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำ ที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวม

สรุปได้ว่า จิตสานึกสาธารณะนั้น มีองค์ประกอบ 2 ประการคือ การเข้าใจตนเอง และการเข้าใจผู้อื่น ส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกสู่สังคม ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งจิตสำนึกสาธารณะออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเสียสละ ด้านความสามัคคี และด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. ด้านความรับผิดชอบ สุดารัตน์ พิมลรัตนกานต์ (2560) สังคมในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขจึงเน้นความเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึก จิตสำนึกเป็นการพัฒนาทางด้านจิตพิสัยเกี่ยวกับความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม และเกิดเป็นพฤติกรรมส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์ต่าง ๆ

2. ด้านความเสียสละ บุญเลิศ คชกุล (2553: ออนไลน์) กล่าวว่า เรื่องของการเสียสละเป็นเรื่องการเสียสละสิ่งที่ตนรัก หวงแหน และมีกรรมสิทธิ์ไป เพื่อหวังที่จะรักษาสิ่งที่ตนรักและหวงแหนเทิดทูนยิ่งกว่าการเสียสละเบื้องต้น ในทางศาสนามีลักษณะใหญ่ ๆ 3 ประการ คือ

2.1 การเสียสละอารมณ์ อารมณ์ของคนเรามี 2 ประการใหญ่ ๆ คืออารมณ์ดีกับอารมณ์เสีย (ชั่ว) ในอารมณ์ 2 ประการนี้ พระท่านให้ละอารมณ์เสีย เพราะอารมณ์เสียนี้เป็นอารมณ์ที่มีความโลภความโกรธ และความหลงแฝงอยู่ คนใดถ้ามีความโลภ โกรธ และหลงเกาะกินใจอยู่ ก็จะมีแต่ความทุกข์ความเดือดร้อน

2.2 การเสียสละวัตถุ คือการเสียสละสิ่งของ เพื่อสร้างไมตรีจิตมิตรภาพต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเพราะการให้เป็นทางนามาซึ่งไมตรีจิตมิตรภาพ ท่านผู้รู้กล่าวไว้ว่า “จะปรารถนาสิ่งใดในโลกีย์ เอาไมตรีแลกได้ดั่งใจปอง” คนเราจะอยู่โดดเดี่ยวตามลาพังไม่ได้ ต้องพึ่งพาอาศัยกัน สงเคราะห์ช่วยเหลือกันคนเราจึงจะมีความเป็นอยู่ที่มีความสุข

2.3 การเสียสละชีวิต การเสียสละชีวิตเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งในชีวิตของมนุษย์ เพราะมนุษย์ทุกคนต่างก็กลัวตายด้วยกันทั้งนั้น ผู้รู้ได้กล่าวเอาไว้ว่า“ภัยที่น่ากลัว (ของมนุษย์) คือความตาย ทางแห่งความ ฉิบหาย คืออบายมุข”แต่มนุษย์เมื่อถึงคราวจะต้องเสียสละชีวิตก็ต้องยอมเสียสละเพื่อแลกกับสิ่งที่ดีกว่า

2.3 ด้านความสามัคคี พระมหาอุดม สารเมธี (2550, น. 12-13) ได้แสดงลักษณะที่สำคัญของความสามัคคีไว้ 3 ประการ คือ

2.3.1 มีลักษณะสงเคราะห์กัน รวมเข้าด้วยกัน อุดหนุนกัน ส่งเสริมสนับสนุน มีไมตรีจิตต่อกัน

2.3.2 มีลักษณะไม่วิวาทกัน ไม่บาดหมางกัน ไม่โต้แย้งกัน ไม่ขัดแย้งกัน ไม่แก่งแย่งกัน ไม่แข่งดีกัน อันมีสาเหตุมาจากความคิดเห็นไม่ลงรอยกัน เพราะต่างมีความถือดีถือเด่น แบบไม่มีใครยอมใคร และไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของฝ่ายตรงข้าม

2.3.3 มีลักษณะเป็นเอกภาพ มีความเป็นหนึ่ง มีความเป็นน้าหนึ่งใจเดียวกัน และมีความรักใคร่นับถือและหวังดีต่อกัน รวมใจเป็นหนึ่ง แม้จะมีความแตกต่างกันทางหน้าที่การงาน แต่ก็สามารถร่วมทางกันได้

2.4 ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นิวัติ เรืองพานิช (2537, น. 28) กล่าวถึงความหมายของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนให้มากที่สุดและใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด ทั้งนี้ต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยไร้ประโยชน์ให้น้อยที่สุดและจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้นการอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉย ๆ ต้องนาทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะอีกด้วย

ชลธิชา ชัยวิชิต (2559, น. 18-19) กล่าวว่า พฤติกรรมการแสดงออกที่บ่งบอกถึงการมีจิตสาธารณะในด้านต่าง ๆ ของนักเรียน วัดได้ด้วยแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย

1. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม
2. การช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ
3. การอาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจและสติปัญญา โดยไม่หวังผลตอบแทน
4. การร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม
5. การแบ่งปันสิ่งของทรัพย์สินและอื่น ๆ
6. การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน
7. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน
8. การช่วยเหลือแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น

ชาตรี อุ่นเรือน (2560, น. 79-80) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบของคุณลักษณะของผู้มีจิตสาธารณะมี 2 องค์ประกอบดังนี้

1. การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทน เช่น การช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ การอาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจและกำลัง

สติปัญญาด้วยความสมัครใจ และการรู้จักแบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินและอื่น ๆ และช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น

2. การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม เช่น การดูแลรักษาสาธารณะสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนชุมชนและสังคม และการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวม

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553) ระบุว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ ต่อส่วนรวมด้วยความรักความห่วงใยต่อคนอื่นและสังคมโดยรวม ด้วยความรู้สึกเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะ ในสิทธิและหน้าที่ต่อการดูแลและบำรุงรักษาร่วมกัน เกิดความรับผิดชอบภายในหรือความรู้สึกนึกคิดส่งผลสู่การกระทำภายนอก จากความหมายดังกล่าว จิตสาธารณะจึงมีความสำคัญต่อบุคคลในการให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม อาทิ การรักษาสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงรู้ถึงขอบเขตของสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและต่อสังคม มีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแล รับผิดชอบสมบัติส่วนรวม อาทิ ใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น

จิตติยา วาจี (2559, น. 17) กล่าวว่า การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือในการทำประโยชน์และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมในขณะที่ ภัทรภร สีทองดี (2559, น. 22) ให้ความหมายจิตสาธารณะ คือ ความรู้สึก พฤติกรรมสำนึกและความรับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ผ่านกระบวนการแสวงหาความรู้และรับรู้อย่างต่อเนื่องทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี รู้จักเสียสละแบ่งปัน มีคุณธรรมและจริยธรรม เห็นคุณค่าของตนเองมีความปรารถนาจะแก้ไขปัญหา ช่วยเหลือ และให้ความร่วมมือกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชุน และสังคมด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน แบ่งปันความสุขส่วนตนทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อนอาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยแรงกาย สติปัญญา และลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้น สรุปได้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกที่ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าของส่วนรวม ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม มีความเสียสละ รู้จักแบ่งปันแก่ผู้ที่เดือนร้อน มีความปรารถนาในที่จะช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน และเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อมและประเทศชาติ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของจิตสาธารณะที่หลักสูตรกำหนดนั้น ต้องได้รับการปลูกฝังและพัฒนาผ่านการจัดการเรียนการสอน การปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในลักษณะต่าง ๆ จนตกผลึกเป็นองค์ประกอบของจิตสาธารณะในตัวผู้เรียนการประเมินคุณลักษณะจิตสาธารณะจึงต้องใช้การสังเกตพฤติกรรมซึ่งใช้

เวลาในการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาประเมินและตัดสิน อย่างไรก็องค์ประกอบของจิตสาธารณะมีรายละเอียดเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของจิตสาธารณะไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ด้านความรับผิดชอบในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขจึงเน้นความเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึก จิตสำนึกเป็นการพัฒนาทางด้านจิตพิสัยเกี่ยวกับความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม และเกิดเป็นพฤติกรรมส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์ต่าง ๆ

2. ด้านความเสียสละ เป็นเรื่องการเสียสละสิ่งที่ตนรัก หวงแหน และมีกรรมสิทธิ์ไปเพื่อหวังที่จะรักษาสิ่งที่ตนรักและหวงแหนเทิดทูนยิ่งกว่าการเสียสละ

3. ด้านความสามัคคี เป็นลักษณะที่สำคัญ คือมีลักษณะสงเคราะห์กัน รวมเข้าด้วยกัน อุดหนุนกัน ส่งเสริมสนับสนุน มีไมตรีจิตต่อกันและมีลักษณะไม่วิวาทกัน ไม่บาดหมางกัน ไม่โต้แย้งกัน ไม่ขัดแย้งกัน ไม่แก่งแย่งกัน ไม่แข่งดีกัน อันมีสาเหตุมาจากความคิดเห็นไม่ลงรอยกัน เพราะต่างมีความถือดีถือเด่น แบบไม่มีใครยอมใคร และไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของฝ่ายตรงข้าม

4. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนให้มากที่สุดและใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด ทั้งนี้ต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยไร้ประโยชน์ให้น้อยที่สุดและจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้นการอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึง การเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉย ๆ ต้องนาทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะอีกด้วย

ตารางที่ 2.1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

องค์ประกอบของจิตสาธารณะ	อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ (2550)	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551)	ศิริลักษณ์ เลื่อนยศ (2553)	กุหลาบ พงษ์เทพิน (2553)	กรรยา พรรณนา (2553,)	ปัถมา สงนุ่น (2554)	เฉลิมจิตต์ ไชยลังกา (2554)	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556)	ปราณี บุตรสุข (2556)	สมปอง ช่วยพรม และวารีรัตน์ แก้วอุไร (2559)	ชลธิชา ชัยวิชิต (2559)	ชาตรี อุ่นเรือน (2560)	รวม
1. ด้านความรับผิดชอบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	12
2. ด้านความสามัคคี	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
3. ด้านคุณธรรม	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	✓	-	✓	✓	8
4. ด้านสังคม	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	-	8

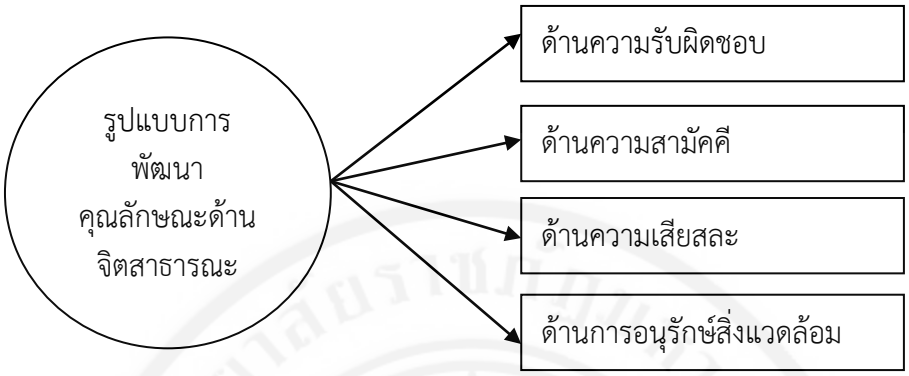
(ต่อ)

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

องค์ประกอบของจิตสาธารณะ	อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ (2550)	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551)	ศิริลักษณ์ เลื่อนยศ (2553)	กุหลาบ พงษ์เทพิน (2553)	กรรยา พรรณนา (2553,)	ปิ่นมา สงนุ่น (2554)	เจียมจิตต์ ไชยลังกา (2554)	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556)	ปราณี บุตรสุข (2556)	สมปอง ช่วยพรม และวารีรัตน์ แก้วอุไร (2559)	ชลธิชา ชัยวิชิต (2559)	ชาตรี อุ่นเรือน (2560)	รวม
5. ด้านความเสียสละ	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
6. ด้านวัฒนธรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓			9
7. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	11
8. ด้านเทคโนโลยี	-	✓	✓	-	-	-	-	-	✓	-	✓	-	4
9. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	1
10. ด้านเศรษฐกิจ	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	1

จากตารางที่ 2.1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะข้างต้น องค์ประกอบ 4 อันดับแรก ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสามัคคี ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และ ด้านความเสียสละ จะเห็นได้ว่าองค์และนักวิชาการได้จำแนกองค์ประกอบของจิตสาธารณะที่ใกล้เคียงสอดคล้องกัน และเมื่อพิจารณาให้ดีจะเห็นว่า ผู้วิจัยชาวไทยส่วนใหญ่จำแนกองค์ประกอบของของจิตสาธารณะโดยใช้แนวทางจากต่างประเทศโดยอาจสังเคราะห์จากแนวคิดต่าง ๆ หลายแนวคิดเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้วิจัยปรับรวมองค์ประกอบบางตัวเข้าด้วยกัน เนื่องจากองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของจิตสาธารณะผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์

จากตารางที่ 2.1 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะเพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบหลักในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณาองค์ประกอบที่มีความถี่ขององค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ 1) องค์ประกอบด้านความรับผิดชอบ 2) องค์ประกอบด้านความสามัคคี 3) องค์ประกอบด้านความเสียสละ 4) องค์ประกอบด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังแสดงในภาพประกอบที่ 2.1 ดังนี้

ภาพที่ 2.1 องค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ

สรุปได้ว่าจิตสาธารณะประกอบด้วย องค์ประกอบซึ่งมีตัวชี้วัดและพฤติกรรมที่ต้องบ่งชี้ถึงการกระทำที่แสดงออกถึงการเป็นผู้มีจิตสำนึกที่ตระหนักถึงหน้าที่ในการมีส่วนร่วมดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม อาสาทำงานช่วยผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน มีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่น ๆ เคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน หลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำ ที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อของส่วนรวม ช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ และร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยที่ได้ใช้องค์ประกอบของคุณลักษณะของผู้มีจิตสาธารณะของอัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ (2550) สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551), ศิริลักษณ์ เลื่อนยศ (2553), กุหลาบ พงษ์เทพิน (2553), กรรยา พรรณนา (2553), ปัณมา สงนุ่น (2554), เจียมจิตต์ ไชยลังกา (2554), เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556), ปราณี บุตรสุข (2556), สมปอง ช่วยพรม และวารีรัตน์ แก้วอุไร (2559), ชลธิชา ชัยวิชิต (2559), และชาตรี อุ่นเรือน (2560) ซึ่งมีความสอดคล้องกับนิยามศัพท์ปฏิบัติการของจิตสาธารณะ รวมทั้งบริบทของการวิจัยและต้องการให้เกิดขึ้นกับ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ในปัจจุบันโดยมีรายละเอียดขององค์ประกอบของคุณลักษณะของผู้มีจิตสาธารณะ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมโดยถือเป็นหน้าที่
2. การอาสาทำงานช่วยผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน
3. การมีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่น ๆ
4. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

องค์ประกอบของจิตสำนึกสาธารณะ หรือจิตสาธารณะนั้น มีการแบ่งองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปตามระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งได้แบ่งองค์ประกอบของจิตสำนึก ไว้ ดังนี้

สมพงษ์ สิงหะพล (2542, น. 15–16) ได้กล่าวถึงจิตสำนึกว่า มีอยู่ 3 ด้านหลัก ๆ คือ

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self-Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้ การศึกษาไทยมุ่งมั่นปลูกฝังมานาน เกิดบ้างไม่เกิดบ้าง ไปตามสภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะ สร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์ เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทยสมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

นอกจากนั้นมีการศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะ ในลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์สาธารณสมบัติต่าง ๆ มีการศึกษาองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป และใช้คำที่แตกต่างกันไปตามระดับอายุของกลุ่มที่ศึกษา ดังรายละเอียด ดังนี้

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2544, น. 26–31) ได้กล่าวถึงจิตสาธารณะของเด็กในลักษณะของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า วัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ปี เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม และบุคลิกภาพ เป็นวัยที่เรียกว่าช่วงแห่งพลังการเจริญเติบโตงอกงามสำหรับชีวิต แนวความคิดเหล่านี้ เป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากการมองเด็กในทัศนะของการที่เด็กมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ แตกต่างจากเด็กวัยอื่น ๆ ในช่วงชีวิตของความเป็นมนุษย์ ดังนั้น หลักการปลูกฝังเด็กวัยนี้ให้เรียนรู้เกิดความรักสิ่งแวดล้อม ควรคำนึงถึงองค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยอาศัยสภาพการณ์ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับ การเรียนรู้จะทำให้มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

2. กระบวนการปลูกฝังเด็กปฐมวัยให้รักสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ปัจจัย 5 ด้าน คือ การให้ความรู้ การสร้างความเข้าใจ การสร้างกรอบแนวคิด การเสริมสร้างทักษะ และการเสริมสร้างเจตคติ

จากกระบวนการดังกล่าว จะต้องเริ่มจากการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยในลักษณะของรูปธรรม แล้วสร้างความเข้าใจ และความสำคัญของสิ่งแวดล้อมต่อตนเองและมนุษย์ แล้วสร้างกรอบแนวคิดให้เด็กรับรู้ว่าสิ่งแวดล้อมเป็นบริบท และเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การเสริมสร้างทักษะในการรักสิ่งแวดล้อม ต้องเกิดจากการจัดประสบการณ์ต้องให้เด็กได้ปฏิบัติจริง และควบคู่กับการเสริมสร้างเจตคติที่ดี รู้จักการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเห็นคุณค่าประโยชน์สิ่งแวดล้อมต่อตัวเอง ครอบครัว และสังคม เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ไม่เห็นแก่ตัว เกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ทำเป็นตัวแบบที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กรมวิชาการ (2540, น. 27) ได้กล่าวไว้ในคู่มือการอบรมเลี้ยงดูเด็กระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยได้ระบุถึงเป้าหมายที่พึงประสงค์ จะให้เกิดในเด็กวัย 3–6 ปี ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจนตามระดับอายุ ดังนี้ คือ

วัย 3–4 ปี ทิ้งขยะให้ถูกที่ ไม่ทำลายสิ่งของเครื่องใช้ส่วนรวม

วัย 4–5 ปี ทิ้งขยะให้ถูกที่ รักษาสิ่งของที่ใช้ร่วมกัน

วัย 5–6 ปี ทิ้งขยะให้ถูกที่ ช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

กอบรัตน์ เรืองผกา (2532, น. 807–808) ได้สรุปถึงพฤติกรรมการรักสิ่งแวดล้อมของเด็กระดับปฐมวัย มีขอบข่ายครอบคลุมพฤติกรรมใหญ่ๆ 3 ด้าน คือ

1. การรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี ได้แก่ การรักษาความสะอาดสถานที่ สิ่งของเครื่องใช้ การดูแลสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพดี การช่วยกันดูแลไม่ให้สิ่งของเครื่องใช้สูญหาย เป็นต้น

2. การถนอมใช้ทรัพยากรจากสิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด อย่างมีคุณค่า เช่น การปิดไฟและปิดน้ำ เมื่อใช้เสร็จแล้ว การเปิดน้ำ ล้างมือเบา ๆ การใช้วัสดุส่วนรวมอย่างประหยัด และเกิดคุณค่าอย่างเต็มที่ เช่น ใช้สีน้ำจากหลอด ควรบีบใช้ทีละน้อย ใช้กระดาษเขียนหนังสือให้เต็มหน้ากระดาษค่อยใช้หน้าใหม่ การหยิบใช้กระดาษ เช็ดหน้า เช็ดมือ ควรหยิบใช้ให้พอเหมาะหรือการรับประทานอาหารให้หมดอย่าเหลืออาหารทิ้งไว้

3. การจัดสิ่งแวดล้อมให้ดูสวยงาม และเป็นระเบียบ ได้แก่ การจัดห้องเรียนให้เป็นระเบียบ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การจัดสวนดอกไม้ เป็นต้นจากการศึกองค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะในระดับก่อนประถมศึกษานั้น จะใช้คำว่าการรักษาสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของการมีจิตสำนึกสาธารณะ

ส่วนในระดับเด็กระดับประถมศึกษา หรือระดับอายุที่มากขึ้น มีการศึกษาเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะโดยใช้คำที่แตกต่างกันไป เช่น จิตสำนึกทางสังคม จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ จิตสำนึกต่อส่วนรวมโดยมีรายละเอียดองค์ประกอบที่ศึกษาแตกต่างกันไป ดังนี้

ชาย โพธิสิตา (2540, น. 14) ได้ศึกษาเรื่องจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ: ศึกษาในกรณีกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่ม คือ กลุ่มทำงานราชการ รัฐวิสาหกิจหรือทำงานสำนักงานกลุ่มที่ทำงานรับจ้าง งานค้าขาย และธุรกิจส่วนตัว กลุ่มนักศึกษาที่สูงกว่ามัธยม และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยได้จัดองค์ประกอบของจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ 4 ด้าน คือ

1. ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณะสมบัติ
2. ด้านภาพสะท้อนจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ
3. ด้านมาตรการเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ
4. ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ

หฤทัย อาจปุระ (2544, น. 46) ได้ใช้องค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลปี 1–4 ในสถาบันการศึกษาพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาองค์ประกอบ การมีจิตสำนึกสาธารณะใน 6 ด้าน คือ

1. ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน
2. ด้านการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
3. ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี
4. ด้านการรับรู้ และความสามารถในการผลักดัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
5. ด้านการปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาสังคม
6. ด้านการมีเครือข่ายในการนำกิจกรรมทางสังคม

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2547, น. 2–3) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ: การศึกษาระยะยาว และใช้องค์ประกอบของจิตสาธารณะเป็น 3 องค์ประกอบ คือ

1. การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำ ที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมจากการศึกษาองค์ประกอบของจิตสำนึกสาธารณะ จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว มีการศึกษาจิตสาธารณะในองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้องค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะ จากการนิยามความหมายของจิตสาธารณะของ

ชาย โพธิสิตา (2540, น. 14–15) และการแบ่งองค์ประกอบของจิตสาธารณะจากงานวิจัยของลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2546, น. 2–3) ที่ศึกษากับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพราะองค์ประกอบดังกล่าวสอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของเด็กวัยที่ผู้วิจัยศึกษาและสมบัติของส่วนรวมที่

ผู้วิจัยศึกษาในครั้งนี้ เป็นสมบัติส่วนรวมที่อยู่ในโรงเรียน ทั้งสมบัติส่วนรวมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งแบ่งองค์ประกอบของจิตสาธารณะเป็น 3 องค์ประกอบ 6 ตัวชี้วัด คือ

1. การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียนที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม หมายถึง การกระทำของนักเรียนในการรักษาทรัพย์สิน การดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ ชั้นวางหนังสือ ถังขยะ ไม้กวาด เป็นต้น และสมบัตินอกห้องเรียน เช่น ห้องอาหาร ห้องสุขา ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ห้องสมุด สวนหย่อมในบริเวณโรงเรียน สนามเด็กเล่น เป็นต้น โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัดคือ

1.1 การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียน คือ เมื่อมีการใช้แล้ว มีการเก็บรักษาใช้แล้วเก็บเข้าที่เดิม การไม่ทิ้งเศษขยะในห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน การไม่ขีดเขียนหรือทำลายวัสดุและอุปกรณ์ในห้องเรียนและในโรงเรียน เพื่อให้ของส่วนรวมอยู่ในสภาพดี เช่น การใช้ไม้กวาดแล้วเก็บเข้าที่เดิม การใช้หนังสือในห้องสมุดแล้วเก็บเข้าที่ การใช้อุปกรณ์กีฬาแล้วนำส่งคืน การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์แล้วปิดเครื่องและจัดเข้าที่เดิม

1.2 ลักษณะของการใช้ คือ การใช้ของส่วนรวมในโรงเรียนอย่างประหยัด ใช้อย่างทะนุถนอม ใช้อย่างระมัดระวัง เพื่อให้ของส่วนรวมมีความคงทนใช้ได้นาน เช่น การเปิดอ่านหนังสือเบา ๆ การใช้แก้วน้ำรองน้ำดื่ม การปิดไฟและพัดลมก่อนออกจากห้อง การใช้แป้นเครื่องคอมพิวเตอร์เบา ๆ

2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึง การมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่ตนสามารถทำได้ โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ

2.1 การปฏิบัติตามหน้าที่ ที่ถูกกำหนดในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียน คือ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการให้ดูแลรักษาสมบัติของโรงเรียน เช่น การทำหน้าที่เวรทำความสะอาดห้องเรียน การทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนการดูแลห้องสมุด และการดูแลห้องปฏิบัติการอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

2.2 การอาสาปฏิบัติหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวมในโรงเรียน คือ การช่วยทำหน้าที่อื่นที่ไม่ใช่หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ เช่น การอาสานำขยะไปทิ้ง การอาสาช่วยเก็บสิ่งของ การอาสากวาดห้องเรียนหรือบริเวณโรงเรียน

3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมในโรงเรียนที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึง การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ

3.1 การไม่ยึดครองของส่วนรวมในโรงเรียนมาเป็นสมบัติของตนเองคือ การไม่นำสมบัติของโรงเรียนมาเก็บไว้ที่ตน เช่น การไม่นำสีของโรงเรียนไประบายภาพที่บ้านการไม่นำอุปกรณ์กีฬาไปเล่นที่บ้าน

3.2 การแบ่งปัน หรือการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมในโรงเรียน คือ การแบ่งปันสิ่งของกับผู้อื่น การไม่แสดงอาการหึงหวงสมบัติของส่วนรวม เช่น การไม่นำหนังสือห้องสมุดมาเก็บไว้ที่ตนหลายๆ เล่ม การเปลี่ยนให้เพื่อนใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เมื่อตนใช้เสร็จ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

ในการวิจัยรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับรูปแบบ ดังนี้

วิชญาภา เมธีวรฉัตร (2559, น.1) คำว่า “รูปแบบ” หรือ “Model” เป็นคำที่ใช้สื่อความหมายหลายอย่าง ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว รูปแบบจะหมายถึง สิ่งหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบของอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น แบบจำลอง สิ่งก่อสร้างรูปแบบในการพัฒนาชนบท รูปแบบในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรเป็นต้น “รูปแบบ” เป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่อทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ง่ายขึ้นเป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับปรากฏการณ์โดยอาศัยหลักการของระบบรูปนัยและมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยามความสัมพันธ์และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง Jame (1986, p. 12.) รูปแบบในทางสังคมศาสตร์ว่า เป็นชุดข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะ และ/หรือ บรรยายคุณสมบัตินั้นเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุมเพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้รูปแบบมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการทำความเข้าใจส่วนรูปแบบหนึ่ง ๆ จะต้องมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใด หรือควรมีองค์ประกอบใดบ้างไม่ได้มีการกำหนดเป็นการตายตัว ทั้งนี้แล้วแต่การปรากฏการณ์แต่ละอย่าง และวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์ นั้น ๆ อย่างไร Bardo and Kardman (1982, p. 70) เป็นภาพจำลองของสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีรูปแบบตั้งแต่ง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกาย (Physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ เช่นแบบจำลองหอสมุดแห่งชาติ เป็นต้น เป็นโครงสร้างโปรแกรมแบบจำลอง หรือแบบที่จำลองสภาพความจริง ที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศะ พิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่ต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวคิดเพื่ออธิบาย

ปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งและแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วย (ศุภลักษณ์ เศษธะพานิช, 2545, น. 15)

ตารางที่ 2.2 สรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
Jame A.F. Stoner and Cha Wankel (1986, P12)	1. รูปแบบ คือ การจำลองความจริง 2. เป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับปรากฏการณ์โดยอาศัยหลักการของระบบรูปนัยและมีจุดมุ่งหมาย
Bardo J.W. and Hardmam J.J (1982, p 70)	1. เป็นชุดข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ 2. มีองค์ประกอบใดบ้างไม่ได้มีการกำหนดเป็นการตายตัวทั้งนี้แล้วแต่ปรากฏการณ์แต่ละอย่าง และวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการ
Tosi H.L. and Carroll S.J (1982, p 163)	1. เป็นภาพจำลองของสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งอาจจะมีรูปแบบตั้งแต่ง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ
บุญส่ง หาญพานิช (2546, น. 92)	1. เป็นโครงสร้างโปรแกรม แบบจำลอง หรือแบบที่จำลองสภาพความจริง
บุญชม ศรีสะอาด (2533, น. 45)	1. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบ
กรรณิกา เจิมเทียนชัย (2538, น. 82)	1. เป็นแบบจำลองอย่างง่ายหรือ ย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นเพื่อแสดงเหลืออธิบายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น
ศุภลักษณ์ เศษธะพานิช (2545, น. 15)	1. แบบจำลองอย่างง่ายของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

2.2.1 ความหมายของรูปแบบ

วิชญาภา เมธีวรฉัตร (2559, น. 11) รูปแบบ หรือ Model เป็นคำที่ใช้เพื่อสื่อความหมายหลายอย่าง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วรูปแบบจะหมายถึง สิ่งหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น แบบจำลองสิ่งก่อสร้าง รูปแบบในการพัฒนาชนบท เป็นต้น พจนานุกรม Contemporary English ของ Longman (1981, p. 668) ให้ความหมายไว้ 5 ความหมาย แต่โดยสรุปแล้วจะมี 3 ลักษณะ คือ 1 model หมายถึง สิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของ ของจริง ซึ่งเท่ากับ แบบจำลอง 2 modal ที่หมายถึง สิ่งของหรือคนที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่างเช่นครูต้นแบบ 3. model หมายถึง รุ่นของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

พจนานุกรม Webster's New World ของนูเฟร็ด (Neufeldt) ให้ความหมายของรูปแบบ ว่าหมายถึง ภาพจำลอง หรือตัวอย่างของข้อความที่เป็นจริงที่มีลักษณะเป็นมาตรฐานของความเป็นเลิศ ส่วนพจนานุกรมการศึกษา Good ได้ให้ความหมายรูปแบบ ดังนี้รูปแบบ หมายถึง แบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้าง หรือทำซ้ำเป็นตัวอย่าง เพื่อการเรียนแบบ เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติ ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการหรือแนวคิด เป็นชุดของปัจจัย หรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันซึ่งรวมกันเป็นตัวประกอบ และเป็นสัญลักษณ์ทางระบบ สังคม ตามความหมายดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบ คือแบบจำลองของสิ่งที่เป็น รูปแบบ คือ วิธีที่ บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจตลอดจนจินตนาการของคน ที่มีต่อปรากฏการณ์ หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏในลักษณะของ การสื่อสารในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง รูปแบบมีความหมายที่แตกต่างจากทฤษฎี เพราะรูปแบบยังไม่ใช่ ข้อเท็จจริงที่ได้พิสูจน์แล้ว รูปแบบยังเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ที่เกี่ยวเนื่องกัน ขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะนำเสนอรูปแบบ มาใช้ประโยชน์ Husen and N.T. (1975, pp. 137-138)

ทิศนา แขมมณี (2551, น. 1) รูปแบบจึงเป็นแบบจำลอง ในลักษณะเลียนแบบ หรือเป็นตัวแบบที่ใช้เป็นแบบอย่าง เป็นแผนผังหรือแบบแผนของการดำเนินการ อย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อเนื่องด้วยความสัมพันธ์เชิงระบบ ให้ความหมายรูปแบบหมายถึงตัวแทนที่สร้างขึ้น เพื่ออธิบายพฤติกรรมของลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็นจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการหาความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์

ดิเรก วรรณเศียร (2545, น. 12) รูปแบบคือสิ่งที่แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งที่ศึกษา เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ง่ายขึ้น โดยอาจแสดงออกมาในรูปแบบของแผนภาพทางความคิดด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์และยังได้ขยายความของรูปแบบว่ารูปแบบเป็นอะไรบ้าง อย่างที่เราพัฒนาขึ้นเพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งรูปแบบจึงไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม ส่วนการที่จะระบุว่าเป็นรูปแบบหนึ่ง ๆ จะต้องมี

รายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้น ๆ ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้างไม่ได้มีข้อกำหนดตายตัวทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่ต้องการอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ

วิชญาภา เมธีวรฉัตร (2559, น.12) รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากความคิดที่จะดีที่ได้จากการศึกษามาของผู้สร้างเองเพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยใช้สื่อที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้องและสามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้เพื่อช่วยให้ตนเองและคนอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้นรูปแบบหมายถึง รูปแบบจำลองอย่างง่ายหรืออย่างย่อส่วน (Simplified form) ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบดังกล่าวได้ศึกษา และพัฒนาขึ้นมาเพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่เข้าใจได้ง่ายขึ้น หรือในบางกรณีอาจจะใช้ประโยชน์ในการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

ตารางที่ 2.3 สรุปความหมายของรูปแบบ

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
Longman (1987, p. 668)	1. Model สิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของของจริงซึ่งเท่ากับแบบจำลอง 2. Model สิ่งของหรือคนที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่างเช่นครูต้นแบบ 3. Model รุ่นของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ
Victioria Neufeldt (1988, p.541)	1.ภาพจำลองหรือตัวอย่างของข้อความเป็นจริงที่มีลักษณะเป็นมาตรฐานของความเป็นเลิศ
Good, Carter V. (1973), p.198	1.แบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำเป็นตัวอย่างเพื่อการเรียนแบบ 2. แบบจำลองของสิ่งที่เป็นอยู่
เยาวดี วิบูลย์ศรี (2536, น.25)	1.วิธีที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิดความเข้าใจ
T.Husen, and N.T.Postlethwaite (1975,pp.137-138)	1. รูปแบบยังเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อที่จะนำเสนอรูปแบบมาใช้ประโยชน์

(ต่อ)

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
ทิศนา แขมมณี (2551, น. 1)	1. แบบจำลองในลักษณะเด่นแบบ 2. ตัวแบบที่ใช้เป็นแบบอย่าง 3. เป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการหาความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์
Willer, R.H (1967,p.15)	1. เป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์โดยอาศัยหลักการของระบบรูปนัย
Stoner, A.F.,& Wankel, C (1986, p .12)	1. เป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์ 2. อธิบายปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์องค์ประกอบ
Hausser, D. L (1980, pp. 132-161)	1. เป็นสิ่งที่ออกแบบมาเพื่อแสดงถึงองค์ประกอบ 2. กระบวนการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎีกับปรากฏการณ์จริง

สรุปได้ว่ารูปแบบ หมายถึง กิจกรรมหรือโครงการหรือแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานโดยอาศัยวิธีการกระบวนการหรือขั้นตอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

2.2.2 ประเภทของรูปแบบ

ประเภทของรูปแบบอาจจะมีรูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุและรูปแบบเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์รูปแบบในทางสังคมศาสตร์มักหมายถึง ชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้เป็นการนิยามคุณลักษณะหรือบรรยายคุณสมบัติอื่น ๆ ให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย ดังนั้นรูปแบบจึงไม่ได้บรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม เพราะทำให้ได้โมเดลที่มีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการที่จะทำความเข้าใจ Tosi, H.L. and Carrol (1982, p. 163)

นักวิชาการต่าง ๆ ได้แบ่งประเภทของรูปแบบไว้หลายลักษณะซึ่งแตกต่างกันไป ต่างกันไป สรุปประเด็นได้และศึกษาและจัดแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดหลักการหรือทฤษฎีซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ และได้แบ่งกลุ่มแบบการสอนเอาไว้ 4 รูปแบบคือ

1. Information-Processing Model เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียน และแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. Personal Model รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและพัฒนาบุคลากรเฉพาะรายโดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบและปฏิบัติต่อสรรพสิ่งทั้งหลาย

3. Social Interaction Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม

4. Behavior Model เป็นรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมมาศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบจุดเน้นที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างทางจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้ Joyce and Weil (1985, p 165, อ้างถึงใน วิชญาภา เมธีวรฉัตร, 2559, น.15)

มีการแบ่งประเภทของรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์เอาไว้ 5 ประเภท คือ

1. รูปแบบคล้าย (Analogue Model) คือรูปแบบที่มีความสัมพันธ์ กับระบบกายภาพ มักเป็นรูปแบบที่ใช้ในวิทยาศาสตร์กายภาพ เป็นรูปแบบที่นำไปใช้ อุปมากับสิ่งอื่นได้ เช่น รูปแบบจำลองระบบสุริยะกับระยะสุริยะที่เกิดขึ้นจริง ธนาคารจำนองกับธนาคารที่เป็นจริง แบบจำลองการผลิตกับการผลิตจริง เป็นต้น

2. รูปแบบที่อธิบายความหมาย หรือให้ความหมาย (Sermatic Models) คือ รูปแบบที่ใช้ภาษาในการบรรยายลักษณะของรูปแบบ รูปแบบชนิดนี้จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาภาษามากกว่าที่จะใช้วิธีอุปมานในการพิจารณาด้วยโครงสร้างทางกายภาพ

3. รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิแบบแผนหรือโครงการ (Schematic Models)

4. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models) คือ เป็นรูปแบบที่กำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปสมการหรือฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์

5. รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Models) คือเป็นรูปแบบที่มีโครงสร้างเป็นสมการเชิงเส้นที่ประกอบด้วยตัวแปรสัมพันธ์กันเป็นเหตุและผลมีการทดสอบสมมุติฐานผลของรูปแบบ Keeves (1988, pp. 561-565)

นอกจากนี้ Steiner (1988, p 189) จำแนกรูปแบบแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or–Model-of) การรูปแบบประเภทนี้เป็นรูปแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบินภาพจำลอง

2. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model of Model–for) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบ หรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน

วิชญาภา เมธีวรฉัตร (2559, น. 16) จากประเภทของรูปแบบที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ดังนี้ ประเภทของรูปแบบนั้นสามารถแบ่งได้ตามหลักแนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานได้ 4 รูปแบบคือ

1. Information – Processing Model หมายถึง รูปแบบการสอนที่ยึดหลัก ความสามารถในกระบวนการประมวล ข้อมูลของผู้เรียน

2. Personal model หมายถึง รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มให้ความสำคัญของปัจเจกบุคคลและพัฒนาบุคคลเฉพาะราย

3. Social interaction model หมายถึง รูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อสังคม

4. Behavior model หมายถึง รูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบและหลักการทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ได้อีก 4 รูปแบบคือ

4.1 Analogue Model หมายถึง รูปแบบที่ใช้ในการอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปประธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม

4.2 Semantic model หมายถึง รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายสิ่งที่ศึกษาด้วยภาษาและรูปภาพ

4.3 mathematical model หมายถึง รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ

4.4 Causal model หมายถึง รูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิค Path Analysis และ Semantic Model โดยการนำเอาตัวรูปแบบต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุผล

ภิญญาพัชญ์ ปลากัดทอง (2551, น. 120) มี 4 ประเภท คือ 1) รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) ได้แก่ รูปแบบที่แสดงการเปรียบเทียบของ 2 สิ่งขึ้นไป ส่วนใหญ่ใช้กับรูปแบบการเปรียบเทียบ ด้านสังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์กายภาพ 2) รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) ได้แก่ รูปแบบที่แสดงออกทางภาษาพูดและเขียนส่วนใหญ่มักเป็นรูปแบบด้านศึกษาศาสตร์ 3) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) ได้แก่ รูปแบบที่แสดงออกผ่านสูตรคณิตศาสตร์ และ 4) รูปแบบเชิงแผนผัง (Schematic Model) ได้แก่ รูปแบบที่แสดงออกผ่านทางแผนผัง แผนภูมิกราฟ เป็นต้น

ตารางที่ 2.3 สรุปประเภทของรูปแบบ

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
Tosi, H.L.,& Carrlo, S.J. (1982, p. 163)	1. รูปแบบอย่างง่าย ๆ 2. รูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ 3. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) 4. รูปแบบเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Model)
Joyce B. and Weil M (1985, p. 165)	1. Information–Processing Model 2. Personal Model 3. Social Interaction Model 4. Behavior Model
Keeves P.J (1988, pp.561 – 565)	1. รูปแบบคล้าย (Analogue Models) 2. รูปแบบที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมาย (Semantic Models) 3. รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิ แบบแผน หรือโครงการ(Schematic Models) 4. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models or–Mode –of) 5. รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Models)
Steiner, E (1988, p. 189)	1. รูปแบบเชิงปฏิบัติการ particle Model or Model of 2. รูปแบบเชิง ทฤษฎี Model of Models For (Theoretical Model of Model – for)
ภิญญาพัชญ์ ปลากัดทอง (2551, น. 120)	1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) 2. รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) 3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) 4. รูปแบบเชิงแผนผัง (Schematic Model)

.

สรุปได้ว่าประเภทของรูปแบบ มีหลายประเภท มีทั้งรูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ

และรูปแบบเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ แต่รูปแบบไม่ได้บรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม เพราะทำให้ได้โมเดลที่มีความซับซ้อน รูปแบบคล้าย (Analogue Models) รูปแบบที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมาย (Semantic Models) รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิ แบบแผน หรือโครงการ(Schematic Models) รูปแบบเชิงปฏิบัติการ particle Model or Model of และรูปแบบเชิงทฤษฎี model of models for (Theoretical Model of Model-for) เป็นต้น ขึ้นอยู่กับว่าหน่วยงานใด จะนำรูปแบบใดไปใช้ในการพัฒนา ต่อไป

2.2.3 องค์ประกอบของรูปแบบ

จากการศึกษาตัวอย่างของรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ พบว่า ไม่มีปรากฏ หลักเกณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ตายตัวว่ารูปแบบนั้นต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา ส่วนการกำหนดองค์ประกอบ รูปแบบในการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการและบริหารการจัดการตามแนวคิดของ Brown and Moberg (1980) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นจากแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) และองค์ประกอบตามรูปแบบประกอบด้วย

1. สภาพแวดล้อม Environment
2. เทคโนโลยี Technology
3. โครงสร้าง Structure
4. กระบวนการจัดการ Management Process และ
5. การตัดสินใจสั่งการ Decision Making

สมาน อัศวภูมิ (2537, น. 20, อ้างถึงใน วิชญาภา เมธีวรฉัตร. 2559, น. 18-19) องค์ประกอบของรูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ในการพัฒนารูปแบบใด ๆ ก็ตาม ผู้ออกแบบต้องรู้ว่าจะออกแบบรูปแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด ซึ่งโดยทั่วไปกำหนดรูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่งเช่นการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ขึ้นมาก็เพื่อให้ดำเนินงานในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นต้น

2. ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ เพื่อให้ดำเนินงานของรูปแบบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบรูปแบบที่ต้องกำหนดว่าจะออกแบบรูปแบบนั้น ๆ บนฐานคิดของทฤษฎีและหลักการใดบ้าง เช่นหลักการประการหนึ่งของระบบประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา คือ “หลักร่วมกันรับผิดชอบ” หมายความว่า คุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมกันรับผิดชอบ เป็นต้น

3. ระบบงานและกลไกของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการและบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ผู้พัฒนารูปแบบต้องออกแบบระบบงานของลูกเพื่อเป็นกลไกในการดำเนินงานของรูปแบบ เช่นการจัดโครงสร้างองค์กร การตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานต่าง ๆ และที่จำเป็นอื่น ๆ พร้อมกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันของระบบเหล่านั้นเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

4. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยการกำหนดภารกิจ กระบวนการวิธีการ กิจกรรมและอื่น ๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของทุกแบบ

5. แนวการประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และการประเมินดำเนินงานตามรูปแบบว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบรูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใดและเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใดตลอดจนการกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบต่อเนื่องต่อไปได้

6. คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการออกแบบเพื่อสื่อความหมายให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้

7. ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ เนื่องจากรูปแบบนี้ข้อจำกัดของตนเองดังนั้นผู้ออกแบบรูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อควรระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เป็นต้น

พิเชฐ โพธิ์ภักดี (2553, น. 159-160) ได้สรุปรูปแบบประกอบด้วยส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 โครงสร้างและสาระสำคัญของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) ฐานะของสถานศึกษาและความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่วนกลาง 2) บทบาทคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้อำนวยการ 3) การกระจายอำนาจภารกิจการจัดการศึกษา 4 ด้าน 4) หน่วยงานกำกับติดตาม ตรวจสอบและส่งเสริมสนับสนุนภารกิจของโรงเรียน 5) มาตรฐานและการประกันคุณภาพผู้เรียน ส่วนที่ 3 การนำสู่การปฏิบัติและเงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) การนำไปสู่การปฏิบัติ 2) เงื่อนไขความสำเร็จ ในส่วนการบริหารขององค์การ

ไมตรี บุญทศ (2554, น. 149-153) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบไว้คือ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) ระบบงาน และกลไกของรูปแบบ 3) คำอธิบายประกอบ 4) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

มีศิลป์ ชินภักดี (2555, น. 22) ได้กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนสถาบันหรือองค์การ ซึ่งประกอบด้วย 1) เทคโนโลยี 2) โครงสร้าง 3) บทบาท 4) เป้าหมายหรือความคาดหวังส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำ 2) บุคลิกภาพ 3) กระบวนการบริหาร 4) การตัดสินใจ

สั่งการ 5) ความต้องการและส่วนสภาพแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย 1) ชุมชน 2) แหล่งเรียนรู้ 3) เศรษฐกิจ 4) การมีส่วนร่วม

สมชัย จรรยาไพบูลย์ (2555, น. 16) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบไว้คือ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) หลักการของรูปแบบ 3) ระบบงาน และกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ 5) แนวการประเมินรูปแบบ

ปริชาติ ชมชื่น (2555, น. 12) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบไว้คือ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ 3) ระบบงาน และกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ 5) แนวการประเมินรูปแบบ 6) คำอธิบายประกอบ 7) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

2.2.4 การพัฒนารูปแบบ

วิชญาภา เมธีวรฉัตร (2559, น. 22) จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพบว่าการพัฒนารูปแบบนั้นอาจจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปแล้วอาจจะแบ่งออกเป็นสองตอนใหญ่ ๆ คือ การสร้างรูปแบบ (Construct) และการหาความตรง (Validity) ของรูปแบบ ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนว่ามีการดำเนินการอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดซึ่งเป็นพื้นฐาน ในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ ตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบได้แก่ การพัฒนารูปแบบซึ่งเป็นรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ของบุญชมศรีสะอาดซึ่งได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน คือการพัฒนารูปแบบและการทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ

ในส่วนการพัฒนารูปแบบนั้นดำเนินการโดยวิเคราะห์ลำดับในการทำวิทยานิพนธ์ หลักการเขียนรายงานการวิจัยจุดบกพร่องที่มักจะพบในการทำวิทยานิพนธ์ เป็นต้น แล้วนำองค์ประกอบเหล่านั้นมาสร้างรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ตามลำดับขั้นตอนในการทำวิทยานิพนธ์ หลังจากนั้นจะเป็นขั้นตอนที่ 2 นำรูปแบบดังกล่าวไปทดสอบและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ

รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2548, น.11) ได้พัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งศึกษาพัฒนาการรูปแบบการบริหารคุณภาพ ทั้งองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมการศึกษาในรายละเอียดในการดำเนินการ 5 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้รับเลือกเป็นโครงการนำร่องการวิจัยและการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการศึกษาสภาพจริงจากรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การโดยการสังเคราะห์แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 นำมาสร้างเป็นรูปแบบจำลอง

ระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์การด้วยการสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแบบเลือกตอบ เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นด้วยอิสระ

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กรโดยใช้เทคนิคเดลฟาย จากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติการใช้รูปแบบจำลองจากขั้นตอนที่ 2 นำมาศึกษาวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบระบบ การบริหารคุณภาพทั้งองค์การด้วยเทคนิคเดลฟาย 3 รอบ

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาคือผู้บริหารสถานศึกษาครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปและนำเสนอรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรและจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป

สมุทร ชำนาญ (2546, น. 1) ได้พัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมุ่งศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่เหมาะสมกับสภาพ สังคมเป็นการวิจัย 4 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี วิธีการบริหารโรงเรียนที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน และสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ โดยการสร้างเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย เพื่อถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 เป็นขั้นการจัดหารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยใช้เทคนิคเดลฟายจาก ผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 เป็นขั้นการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดย ผู้บริหารสถานศึกษาครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษา

ตารางที่ 2.6 สรุปการพัฒนารูปแบบ

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
Willer, R.H. (1967, p.83)	1. การสร้างรูปแบบ 2. การหาความตรง Variety
บุญชม ศรีสะอาด (2535, น. 13)	1. การพัฒนารูปแบบและการทดสอบประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของรูปแบบ
รุ้งรัชดาพร เวหะชาติ (มหาวิทยาลัยบูรพา, 2548, น. 11)	2. พัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม
สมุทร ชำนาญ (มหาวิทยาลัยบูรพา, 2546, น. 1)	3. พัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมุ่งศึกษา รูปแบบ บริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่เหมาะสม

จากการศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องนี้พอสรุปได้ว่าการสร้างรูปแบบ (Model) นั้นไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวแน่นอนว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่โดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากการศึกษา องค์ความรู้ (Intensive Knowledge) เกี่ยวกับเรื่องที่ เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจน หลักการของรูปแบบที่จะพัฒนา แล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น แนะนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความเหมาะสมและหาคุณภาพของเครื่องมือต่อไป ส่วนการพัฒนารูปแบบมีวิธีการดำเนินการคือ การสร้างรูปแบบและการประเมินความเหมาะสมและการหาคุณภาพของรูปแบบ ซึ่งรูปแบบเป็นสิ่งที่ไม่มีความแน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้กำหนดเพื่อทำตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แต่ละงาน จึงทำให้มีรูปแบบ กระบวนการ วิธีการที่แตกต่างกันออกไป

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

2.3.1 ความหมายของการพัฒนา

ได้มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้พอสรุปได้ ดังนี้

ชุรีรัตน์ สุนทรประเสริฐ (2555, น. 18) การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยการวางแผนล่วงหน้าในการใช้ทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติในด้านต่าง ๆ และต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้การพัฒนานั้นไปสู่ความสำเร็จในเรื่องนั้น ๆ การพัฒนาท้องถิ่นจะเกิดขึ้นได้จะต้องได้รับความช่วยเหลือจากรัฐและความร่วมมือจากประชาชนในการดำเนินการ ซึ่งถ้าเป็นระดับประเทศก็จะต้องมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ส่วนในระดับท้องถิ่นนั้นจะต้องมีแผนพัฒนาท้องถิ่นและมีระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจกำหนดไว้

กนิษฐา สุทธิเจริญ (2555, น. 13) การพัฒนา หมายถึง การกระทำหรือความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงคน สภาพแวดล้อม โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองให้ดีขึ้นโดยมีการวางแผนที่แน่นอนไว้ล่วงหน้า

นิภาพร รัตนปริยานุช (2556, น. 10) การพัฒนา หมายถึง การที่คนในชุมชนและสังคมโดยส่วนรวมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเองและร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตนเอง ชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น ซึ่งการพัฒนาเป็นเสมือนกลวิธีที่ทำให้เกิดผลที่ต้องการ กล่าวคือ คุณภาพชีวิต ชุมชน และสังคมที่ดีขึ้น

พระกิตติชัย ปญญาธโร (สินคง) (2557, น. 34) การพัฒนา คือ กระบวนการที่ต่อเนื่อง (Continuing Process) ดังนั้น การพัฒนาจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับลำดับ/ขั้นตอน/(Stages) และความเชื่อมโยง (Relation or Linkage) แนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาจึงปรากฏชัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มการพัฒนาว่าดำเนินการไปตามลำดับหรือขั้นตอนจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งโดยต้องสร้างความพร้อมด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม และกลุ่มการพัฒนาที่เกิดขึ้นได้โดยการกระตุ้นหรือชักนำโดยปัจจัยในการพัฒนา เช่น การสะสมทุน การค้าต่างประเทศ เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่าความพร้อมนั้นสร้างได้ เพื่อให้สอดคล้องกับการสะสมทุนหรือการค้าระหว่างประเทศ บนความเชื่อดังกล่าวแล้วมักจะเกิดการพัฒนาแบบก้าวกระโดด เพราะประชาชนไม่สามารถสร้างความพร้อมตามแบบอย่างของนักพัฒนาและนักพัฒนาก็ไม่สามารถปรับตนเองให้มีความพร้อมที่จะสอดคล้องกับความพร้อมของประชาชนทำให้เกิดช่องว่างและปัญหาได้

วิริยาภรณ์ พาพานต์ (2557, น. 22) การพัฒนา หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้วคือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไปโดยมุ่งหมายว่า ลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่า สภาพเก่าแก่โดยธรรมชาติแล้วการเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดปัญหาในตัวเพียงแต่ว่าจะมีปัญหามากหรือปัญหาน้อย ถ้าหากตีความหมายการพัฒนาสามารถตีความหมายไว้ 2 นัย คือ

1. การพัฒนา ในความเข้าใจแบบสมัยใหม่ หมายถึง การทำให้เจริญในด้านวัตถุรูปแบบและเชิงปริมาณ เช่น ถนนหนทาง ตึกรามบ้านช่อง ดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

2. การพัฒนา ในแง่ของพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ โดยเน้นในด้านคุณภาพชีวิตและหลักของความถูกต้องพอดี ซึ่งให้ผลประโยชน์สูงสุด ความกลมกลืน ความเกื้อกูลแก่สรรพชีวิต ไม่เบียดเบียน ทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

สรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ หรือการทำให้ดีขึ้นกว่าสภาพเดิมที่ดีกว่าอย่างเป็นระบบ การพัฒนาในแง่ของพุทธศาสนาเป็นการพัฒนาคนทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ สร้างความเกื้อกูลแก่สรรพชีวิต ไม่เบียดเบียน ทำลายกัน

3.1.2 ลักษณะของการพัฒนา

ศักดิ์ชัย รบชนะ (2556, น. 15-19) เมื่อการพัฒนาถูกกำหนดความหมายจากหลายแหล่งและหลายสาขาวิชา ทำให้ลักษณะของการพัฒนามีหลายประการ แต่ลักษณะที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้

1. เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นหรือให้มีความเหมาะสม อันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น หรืออาจจะเรียกได้ว่าต้องการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ ซึ่งเป็นลักษณะตามความหมายทางด้านพัฒนาบริหารศาสตร์

2. มีลักษณะเป็นกระบวนการ (Process) คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนหนึ่งได้

3. มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้า ๆ ปริมาณมากหรือน้อยก็ได้

4. เป็นแผนและโครงการ คือ เกิดจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลงใครด้านใด ด้วยวิธีการใด เมื่อไรใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้น ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า

5. เป็นวิธีการ การพัฒนาเป็นมรรควิธี หรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

6. เป็นปฏิบัติการ คือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงไม่เป็นเพียงแนวความคิด หรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้นเพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริงจึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ

7. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากกระกระทำของมนุษย์ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผน โครงการ และคิดค้นวิธีการพัฒนาเองและสิ่งต่าง ๆ ได้ การเปลี่ยนแปลงใดก็ตามถ้าไม่ได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์แล้ว จะไม่ใช่การพัฒนา แม้ว่าจะมีลักษณะอื่น ๆ เหมือนกับการพัฒนาก็ตาม

8. ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์ และสังคมมีความสุข เพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั่นเอง

9. มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือ สามารถบอกได้ว่าลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการพัฒนาหรือไม่ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น เปรียบเทียบกับสภาพเดิมก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านคุณภาพ ปริมาณ สิ่งแวดล้อม ความคงทนถาวรการประเมินผลจากผู้ที่เกี่ยวข้องว่ามีความเหมาะสม หรือพึงพอใจหรือไม่ และระดับใด เป็นต้น

10. สามารถเปลี่ยนแปลงได้ การพัฒนานอกจากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อมนุษย์สังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์แล้วรูปแบบ กระบวนการ และวิธีการพัฒนาเองก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากมนุษย์และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการพัฒนา จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการพัฒนาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ

ลักษณะทั้ง 10 ประการนี้ เป็นลักษณะรวมของการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงที่ขาดลักษณะใดลักษณะหนึ่งจะไม่ใช่การพัฒนาเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบหนึ่งที่มีความหมายใกล้เคียงกับการพัฒนานั้น การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้มีอยู่ทั่วไป และมีผู้นำมาใช้แทนการพัฒนาซึ่งไม่ถูกต้อง เพราะการพัฒนาต้องมีลักษณะร่วมกันทั้ง 10 ประการ ดังกล่าวแล้ว

สรุปได้ว่า เมื่อการพัฒนาถูกกำหนดความหมายจากหลายแหล่งจึงทำให้ลักษณะของการพัฒนามีหลายประการเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นหรือให้มีความเหมาะสมเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนหนึ่งได้ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์ และสังคมมีความสุข เพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั่นเอง

3.1.3 ประโยชน์ของการพัฒนา

ศักดิ์ชัย รบชนะ (2556, น. 15-19) ประโยชน์การพัฒนานั้นทำให้สามารถปรับเปลี่ยนเจตคติ บุคลิกภาพ นิสัย ทัศนะคติ พฤติกรรมทั้งภายนอกและภายใน และสามารถพัฒนาตนให้เป็นไปในทางที่ตนเองและสังคมต้องการ

ทำให้กระบวนการพัฒนาเกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ขึ้นในตนเอง เช่น ทำให้มีทักษะในการพัฒนาตนเอง มีผลการเรียนดีขึ้น สามารถควบคุมน้ำหนักหรือน้ำหนักลดลง มีอารมณ์ดีขึ้นและในที่สุดมีความสุขมากขึ้น หากผู้เรียนเต็มใจที่จะเรียนรู้และตั้งใจเต็มที่ในการพัฒนาตนสิ่งต่อไปนี้น่าจะเกิดขึ้นได้เช่นกัน คือ

1. ทำให้รู้และเข้าใจธรรมชาติพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งที่ปรากฏออกมาและไม่ปรากฏออกมาให้เห็นได้ชัดเจนทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว

2. ให้รู้และเข้าใจพัฒนาการทางด้านสรีระและภาวะทางจิตใจที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์

3. ทำให้รู้และเข้าใจกระบวนการพัฒนาตนและวิธีปรับตัวของมนุษย์การเผชิญกับปัญหา การแก้ปัญหา การพิจารณาสภาพของจิตใจ ทั้งในด้านการกระทำ ความรู้สึก นึกคิด อารมณ์และแนวทางในการรักษาสุขภาพจิต

4. ทำให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ ที่อยู่ในสังคม และสามารถรับรู้ความรู้สึกและเข้าใจพฤติกรรมได้อย่างถูกต้อง โดยใช้หลักการและแนวทางจิตวิทยามาเป็นตัวกำหนด

5. ทำให้รู้ศาสตร์ประยุกต์พื้นฐานที่จะนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสม เพื่อดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จสูงสุดในสิ่งที่ต้องการ

6. ทำให้เป็นการลดปัญหาที่มีอยู่หรือปัญหาที่มีอยู่ให้หมดไป และป้องกันปัญหาใหม่ไม่ให้เกิดขึ้นหรือไม่ให้เกิดปัญหาเก่าซ้ำเพราะมีภูมิคุ้มกันตนเอง

7. ทำให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์บางอย่างที่ต้องการและอยู่ในวิสัยที่จะทำได้ในเวลาที่กำหนด กระตุ้นพฤติกรรมใฝ่สัมฤทธิ์และมีวิธีจัดการกับความเครียด ความท้อแท้ ให้มีกำลังใจต่อสู้ต่อไป

8. ทำให้มีเครื่องมือที่มีคุณภาพสำหรับใช้ในการพัฒนาตน และสังคมสิ่งแวดล้อมไปตลอดชีวิต

9. ทำให้เข้าใจหลักการ เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาตนเพื่อนำมาส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และมีทักษะในการพัฒนาตนเองไปตลอดชีวิต

สรุปได้ว่าประโยชน์ของการพัฒนา มีอยู่มากมายหลายอย่างสามารถปรับเปลี่ยน เจตคติ บุคลิกภาพ นิสัย ทัศนะคติ พฤติกรรมทั้งภายนอกและภายใน และสามารถพัฒนาตนให้เป็นไปในทางที่ตนเองและสังคมต้องการทำให้รู้และเข้าใจกระบวนการพัฒนาตนและวิธีปรับตัวเพื่อการเผชิญกับปัญหา และหาวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทำให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการได้

3.1.4 กระบวนการพัฒนา

ศักดิ์ชัย รบชนะ (2556, น.15-19) กระบวนการพัฒนาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานนอกจากนั้นการดำเนินงานดังกล่าวควรจะต้องให้ผลอย่างต่อเนื่องอีกด้วย กระบวนการพัฒนาจึงจำเป็นที่จะต้องเป็น กระบวนการระยะยาว และน่าจะส่งผลต่อคนส่วนใหญ่ใน 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. การพัฒนา หมายถึง “ความก้าวหน้า” ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่าความเจริญทางเศรษฐกิจ ถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของความมีเหตุผล ตลอดจนระบบและกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี เรื่องความก้าวหน้านี้ได้กลายเป็นเรื่องที่ได้รับความเอาใจใส่กันมาก

2. การพัฒนายังมีความหมายรวมถึง “ความมั่นคง” ด้วย เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญไม่แพ้เรื่องอื่น ๆ ถ้าเป็นในทางเศรษฐกิจ เราต้องการให้ระบบเศรษฐกิจของเราเป็นระบบเศรษฐกิจที่มั่นคงมีเสถียรภาพในทางสังคมก็เช่นกัน เราต้องการเห็นความมั่นคงทางสังคมเป็นสังคมที่สงบสุข สังคมที่สามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้โดยปราศจากความรุนแรง

3. นอกจากคำว่าการพัฒนาจะหมายถึง ความก้าวหน้าและความมั่นคงแล้วการพัฒนายังควรหมายถึง “ความเป็นธรรม” อีกด้วย โดยเฉพาะความเป็นธรรมในลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคน

ที่เป็นสมาชิกของสังคมได้เข้ามีส่วนร่วม และได้รับผลตอบแทนจากการที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาตามควร การพัฒนาที่เราต้องการจึงควรเป็นการพัฒนาในรูปแบบที่ช่วยสร้างความเป็นธรรมด้วย

กนิษฐา สุทธิเจริญ (2555, น.18) กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่น คือ ความสำเร็จในการพัฒนาท้องถิ่น กระบวนทัศน์ (Paradigm) หรือแนวความคิดอย่างเป็นระบบในการพัฒนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้นำองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีประโยชน์สุขของประชาชนเป็นเป้าหมายสำคัญภายใต้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ใช้หลักความเสมอภาค (Equity) หลักการกระจายอำนาจ (Empowerment) และหลักความคุ้มค่า (Productivity) โดยยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล (Good Governance)

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงาน ให้ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งกระบวนการพัฒนาเป็นการทำให้เกิดความก้าวหน้า ทำให้เกิดความมั่นคง และเกิดความเป็นธรรมแก่ทุกคนจึงจะถือได้ว่าเป็นกระบวนการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพโดยผู้นำที่มีคุณภาพ และเป้าหมายสำคัญภายใต้แนวคิดการพัฒนาก็คือพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป

2.4 การวิเคราะห์องค์ประกอบ

2.4.1 ความหมายของการวิเคราะห์องค์ประกอบ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์องค์ประกอบไว้มากมาย ดังนี้

Kim and Mueller (1978, p. 8) ได้ทำการอธิบายถึงการวิเคราะห์องค์ประกอบไว้ว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นวิธีการทางสถิติที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะแทนตัวแปรชุดหนึ่งด้วยองค์ประกอบจำนวนน้อยกว่าตัวแปรข้างต้น เป็นการช่วยจัดกลุ่มตัวแปรหลายตัว ที่มีความสัมพันธ์กัน เข้าเป็นองค์ประกอบเดียวกัน ทำให้สามารถเข้าใจลักษณะของสิ่งที่ต้องการศึกษาได้ง่ายขึ้น

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2539, น. 263-264) กล่าวว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นวิธีการที่จะต้องคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ภายใน (Inter-correlation) ของข้อสอบแต่ละข้อหรือแบบทดสอบย่อย (Subtest) แต่ละฉบับจากนั้น จึงหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) เพื่อพิจารณาว่าข้อสอบแต่ละข้อหรือแบบทดสอบย่อยแต่ละฉบับวัดองค์ประกอบเดียวกันหรือไม่ถ้าปรากฏว่าคำนวณค่าน้ำหนักองค์ประกอบแล้ววัดในองค์ประกอบเดียวกันก็แสดงว่าแบบทดสอบนั้น มีความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2537, น. 113-114) กล่าวว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบ เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ที่ช่วยให้นักวิจัยสามารถสร้างองค์ประกอบจากตัวแปรหลายตัวแปร โดยรวมกลุ่มตัวแปร

ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นองค์ประกอบเดียวกันและแต่ละองค์ประกอบคือ ตัวแปรแฝงอันเป็นคุณลักษณะที่นักวิจัยต้องการ

บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์ (2545, น. 106) กล่าวว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นการจัดสมรรถภาพหรือคุณลักษณะต่าง ๆ ทางจิตวิทยาที่วัดได้ ให้เป็นหมวดหมู่ตามโครงสร้างเพราะเป็นวิธีการทางสถิติที่สามารถตรวจชี้ลักษณะประจาทางจิตวิทยา เนื่องจากตัวแปรต่าง ๆ เมื่อนามาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ จะพบว่ามีตัวแปรบางคู่มีความสัมพันธ์กันสูง หรือบางทีก็พบว่า มีกลุ่มตัวแปรบางกลุ่มมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันสูง นั่นแสดงว่า ตัวแปรเหล่านั้นวัดบางสิ่งบางอย่างที่เป็นองค์ประกอบร่วมกัน ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบแรกก่อนหมุนแกนจะเป็นค่าที่แสดงหลักฐาน ความเที่ยงตรงตามโครงสร้างได้

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบ เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติที่จะรวมกลุ่มหรือรวมตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันไว้เป็นองค์ประกอบเดียวกัน โดยการลดจำนวนตัวแปรให้น้อยลง ซึ่งตัวแปรเหล่านั้นวัดบางสิ่งบางอย่างที่เป็นองค์ประกอบร่วมกัน ทำให้สามารถเข้าใจลักษณะของสิ่งที่ต้องการศึกษาได้ง่ายขึ้น

2.4.2 จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์องค์ประกอบ

อุทุมพร จามรมาร (2523, น. 3-7) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์องค์ประกอบโดยยึดหลักการที่ว่าตัวแปรหรือข้อมูลนั้น ตัวแปรใดเกี่ยวข้องกันและเกี่ยวข้องกันอย่างไร ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์มักจะได้รับคำจำกัดความที่แน่นอน และยอมรับว่าเป็นตัวแปรที่สำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านั้นมักแสดงให้เห็นในรูปคณิตศาสตร์ การวิเคราะห์ตัวประกอบจึงเป็นวิธีการทางสถิติที่จะช่วยให้คำจำกัดความหมายของตัวแปรได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และช่วยตัดสินว่าควรศึกษาตัวแปรใดบ้าง ซึ่งในการวิเคราะห์ตัวประกอบมีหลักใหญ่ ๆ ที่ต้องการอยู่ 2 ลักษณะ คือ มีความหมายเชิงสถิติและมีความหมายในเนื้อหา โดยมีจุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์องค์ประกอบดังนี้

1. ช่วยให้การบรรยายเกี่ยวกับปริเขต (Domain) ที่ต้องการศึกษา
2. ช่วยตรวจสอบทฤษฎีที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
3. ช่วยสร้างความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ (Function Relations) ระหว่างตัวแปร
4. วิเคราะห์บุคคลหรือวัตถุและจัดให้เป็นประเภทต่าง ๆ
5. วิเคราะห์โครงสร้างเชิงตัวประกอบ (Factorial Structures) ของตัวแปรที่เป็นเกณฑ์และช่วยบ่งชี้ตัวแปรที่เป็นประโยชน์ในสมการถดถอย
6. เป็นการพิสูจน์ข้อค้นพบของผู้วิเคราะห์กับของคนอื่นโดยใช้ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างใหม่จากประชากรกลุ่มเดียวกัน
7. เป็นการลดจำนวนข้อมูลให้น้อยลงเพื่อให้ได้ลักษณะร่วมกันที่ซ่อนอยู่
8. ใช้ในการทดสอบหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของแบบวัด

9. ช่วยในการสร้างแบบวัดในลักษณะต่าง ๆ

สมบัติ ท้ายเรือคำ (2551, น. 19) กล่าวว่า ในการวิเคราะห์องค์ประกอบมีจุดมุ่งหมายอยู่ 2 ประการ คือ

1. เพื่อสำรวจและระบุองค์ประกอบร่วมที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร หรือเพื่อค้นหาตัวแปรแฝง (องค์ประกอบ) ที่ซ่อนอยู่ภายใต้ตัวแปรสังเกตได้หรือวัดได้ เรียกวิธีวิเคราะห์นี้ว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) ผลจากการวิเคราะห์จะช่วยให้ลดจำนวนตัวแปรและได้องค์ประกอบซึ่งทำให้เข้าใจลักษณะของข้อมูลและสะดวกในการแปลความหมาย

2. เพื่อทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับแผนและโครงสร้างความสัมพันธ์ของข้อมูล หรือเพื่อพิสูจน์ตรวจสอบ หรือยืนยันทฤษฎีที่ผู้อื่นค้นพบ เรียกการวิเคราะห์วิธีนี้ว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) กรณีนี้ผู้วิจัยต้องมีสมมติฐาน อยู่ก่อนแล้วและใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกับสมมติฐานเพียงใด

สรุปได้ว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบมีจุดมุ่งหมาย 2 ประการคือ เพื่อสำรวจและระบุองค์ประกอบช่วยลดจำนวนตัวแปรทำให้ได้องค์ประกอบซึ่งทำให้เข้าใจลักษณะของข้อมูล และเป็นการพิสูจน์ข้อค้นพบของผู้วิเคราะห์คนอื่น

2.4.3 ประโยชน์ของการวิเคราะห์องค์ประกอบ

กัลยา วานิชย์บัญชา (2545, น. 250-251) กล่าวถึง ประโยชน์ของการวิเคราะห์องค์ประกอบสามารถแบ่งได้ดังนี้

1. ลดจำนวนตัวแปร โดยรวมตัวแปรหลายๆ ตัวให้อยู่ในปัจจัยเดียวกัน ปัจจัยที่ได้ถือว่าเป็นตัวแปรใหม่ ที่สามารถหาค่าข้อมูลของปัจจัยที่สร้างขึ้นได้ เรียกว่า Factor Score จึงสามารถนาปัจจัยดังกล่าวไปเป็นตัวแปรสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

2. ใช้ในการแก้ปัญหาการที่ตัวแปรอิสระของเทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอย มีความสัมพันธ์กัน

3. ทำให้เห็นโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษา

4. ทำให้สามารถอธิบายความหมายของแต่ละปัจจัยได้ ตามความหมายของตัวแปรต่าง ๆ ที่อยู่ในปัจจัยนั้น ทำให้สามารถนาไปใช้ในด้านการวางแผนได้

ประโยชน์ของการวิเคราะห์องค์ประกอบ

1. ทำให้ทราบเกี่ยวกับการรวมกลุ่มของตัวแปร กล่าวคือ ทำให้ทราบว่ามีโครงสร้างอะไรบ้างที่ช่วยอธิบายกลุ่มของตัวแปรที่มีมากมาย โดยใช้ความสัมพันธ์ของตัวแปรเหล่านี้

2. สามารถแก้ไขปัญหาหรือข้อจำกัดทางสถิติในกรณีที่ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

3. ทำให้สามารถตรวจสอบทฤษฎีเกี่ยวกับจำนวนและธรรมชาติของโครงสร้างองค์ประกอบว่าประกอบด้วยความสัมพันธ์ของตัวแปรที่กำลังศึกษาอยู่หรือไม่ และสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงหรือไม่อย่างไร

4. เป็นเทคนิคทางสถิติที่สามารถกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรที่จะนามาใช้ในการสร้างมาตรวัดตัวแปรต่าง ๆ ได้

5. เป็นเทคนิคทางสถิติที่ใช้ตรวจสอบข้อค้นพบที่คนอื่นหรือตนเองค้นพบ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างใหม่จากประชากรกลุ่มเดิม หรืออาจใช้กลุ่มประชากรที่แตกต่างไปก็ได้

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบทำให้ลดจำนวนตัวแปร โดยรวมตัวแปรหลายตัวให้อยู่ในปัจจัยเดียวกันเป็นการแก้ไขปัญหาหรือข้อจำกัดทางสถิติในกรณีที่ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ทำให้สามารถอธิบายความหมายของแต่ละปัจจัยได้ ตามความหมายของตัวแปรต่าง ๆ ที่อยู่ในปัจจัยนั้น ทำให้สามารถนาไปใช้ในด้านการวางแผนได้

2.4.4 รูปแบบของการวิเคราะห์องค์ประกอบ

จากวิวัฒนาการความเป็นมา และจุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์องค์ประกอบ พอสรุปรูปแบบของการวิเคราะห์องค์ประกอบ (ปกรณ์ ประจันบาน 2553, น. 45) ได้เป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) เป็นเทคนิคทางสถิติที่มุ่งค้นคว้าว่า ตัวแปรใดสัมพันธ์กับตัวแปรใดบ้าง โดยไม่ทราบหรือไม่สามารถตั้งสมมติฐานมาก่อนได้ว่าผู้วิจัยจะค้นพบอะไรบ้าง

2. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) เป็นเทคนิคทางสถิติที่มีผู้พัฒนาขึ้นเพื่อแก้ปัญหาจุดอ่อนของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ โดยมี Joreskog Bock Bergman เป็นผู้นำในปี 1967 เป็นต้นมา การวิเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบนี้มุ่งที่การระบุให้ชัดเจนว่าจะได้องค์ประกอบใดบ้าง และองค์ประกอบคู่ใดสัมพันธ์กัน ตัวแปรใด ถูกกระทบโดยองค์ประกอบใดองค์ประกอบเฉพาะคู่ใดบ้างที่สัมพันธ์กัน ดังนั้น การวิเคราะห์องค์ประกอบแบบนี้จึงเป็นการตรวจสอบทฤษฎีว่าองค์ประกอบตรงกับทฤษฎีที่เขียนไว้หรือไม่

2.4.5 ข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบ

เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย (2549, น. 177-190) กล่าวว่าสถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบมีข้อตกลงเบื้องต้น ดังนี้

1. ตัวแปรที่คัดเลือกมาวิเคราะห์องค์ประกอบ ต้องเป็นตัวแปรที่มีค่าต่อเนื่อง หรือมีค่าในมาตราระดับช่วง (Interval Scale) และมาตราอัตราส่วน (Ratio Scale) เนื่องจากการวิเคราะห์องค์ประกอบ ตัวแปรที่คัดเลือกมาวิเคราะห์องค์ประกอบควรมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

2. ตัวแปรที่คัดเลือกมาวิเคราะห์องค์ประกอบ ควรมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในระดับสูง (r=0.30-0.70) รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบและตัวแปรที่อยู่ในรูปเชิงเส้น (Linear) เท่านั้น

3. จำนวนตัวแปรที่คัดเลือกมาวิเคราะห์องค์ประกอบ ควรมีจำนวนมากกว่า 30 ตัวแปร

4. กลุ่มตัวอย่าง ควรมีขนาดใหญ่และควรมีมากกว่าจำนวนตัวแปร ซึ่งมักมีคำถามว่าควรมากกว่ากี่เท่า มีบางแนวคิดที่เสนอแนะให้ใช้จำนวนข้อมูลมากกว่าจำนวนตัวแปรอย่างน้อย 5-10 เท่า หรืออย่างน้อยที่สุด สัดส่วนจำนวนตัวอย่าง 3 ราย ต่อ 1 ตัวแปร

5. กรณีที่ใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principle Component Analysis) ตัวแปรแต่ละตัวหรือข้อมูล ไม่จำเป็นต้องมีการแจกแจงแบบปกติ แต่ถ้าตัวแปรบางตัวมีการแจกแจงเบ้ค่อนข้างมาก และมีค่าต่ำสุด และค่าสูงสุดผิดปกติ (Outlier) ผลลัพธ์ที่ได้อาจจะไม่ถูกต้อง

2.4.6 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ดำเนินการโดยสำรวจข้อมูล กำหนดจำนวนองค์ประกอบอธิบายความแปรปรวนร่วมระหว่างตัวแปร เมื่อผู้วิจัยไม่มีหลักฐานอ้างอิงเพียงพอสำหรับเป็นกรอบของสมมติฐานเกี่ยวกับจำนวนองค์ประกอบภายในข้อมูลที่สอบวัดได้ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจยังสามารถใช้ในการตอบคำถามที่เกี่ยวกับความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของเครื่องมือวิจัยได้ เช่น “แบบทดสอบที่นำไปสอบเก็บคะแนนมานี้ วัดอะไรได้บ้าง”

คำศัพท์ที่สำคัญที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

1. Factor (องค์ประกอบ) หมายถึง ตัวแปรแฝงหรือปัจจัยต่าง ๆ

2. Factor Analysis หมายถึง การวิเคราะห์องค์ประกอบซึ่งแต่เดิม หมายถึง การวิเคราะห์องค์ประกอบหลักของตัวแปรต่าง ๆ สำหรับความหมายที่ใช้ในปัจจุบัน มีหลายสำนักเรียกแตกต่างกันไปโดยให้เหตุผลต่าง ๆ เช่น เรียกว่า การวิเคราะห์ปัจจัย เพราะในปัจจุบันไม่ได้หาแต่องค์ประกอบหลัก แต่มีวิธีการแยกองค์ประกอบต่าง ๆ มากมายหลายวิธี

3. Factor Analysis (น้ำหนักองค์ประกอบ) มีความหมายได้หลายอย่าง คือ

กรณีที่ 1 หมายถึง ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบกับตัวแปร

กรณีที่ 2 หมายถึง ค่าน้ำหนักที่ตัวแปรแต่ละตัวส่งผลต่อองค์ประกอบตามแบบอย่างสมการณ์พยากรณ์ คือ เอาตัวแปรต่าง ๆไปพยากรณ์องค์ประกอบ

กรณีที่ 3 หมายถึง ค่าน้ำหนักของแต่ละองค์ประกอบที่ส่งผลต่อตัวแปรนั้น ๆ คือ ใช้ประกอบพยากรณ์ตัวแปรได้

4. Communality (h2) นิยมเรียกว่า ค่าการรวมตัวกันของตัวแปร ซึ่งหมายถึง ปริมาณความแปรปรวนของตัวแปรนั้นที่สามารถอธิบายได้ด้วยองค์ประกอบร่วมนั่นเอง (ค่าร่วมกันของตัวแปรไม่ใช่ค่าร่วมกันขององค์ประกอบ) มีค่ามากกว่า 1 ได้

5. Eigen value คือ สัดส่วนของความแปรปรวนในองค์ประกอบร่วมที่อธิบายได้ด้วยตัวแปรทุกตัว (ค่าไอเกนขององค์ประกอบ ไม่ใช่ค่าไอเกนของตัวแปร) มีค่ามากกว่า 1 ได้ขั้นตอนของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจมีขั้นตอนที่สำคัญ (ปกรณ์ ประจันบาน, 2553, น. 47) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมข้อมูล

ตัวแปรที่สังเกตได้หรือวัดได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ จะต้องมีลักษณะเป็นตัวแปรต่อเนื่อง (Continuous Data) มีจำนวนหลายตัว โดยให้ข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งผ่านกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลมาจากกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมาจากประชากรกลุ่มหนึ่ง โดยผู้วิจัยนาข้อมูลดังกล่าวมาจัดเตรียมในลักษณะของเมตริกซ์ เรียกว่า “เมตริกซ์ข้อมูล” (Data Matrix) ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยกำหนดให้แนวตั้งของเมตริกซ์ข้อมูลเป็นตัวแปรต่าง ๆ และแนวนอนของเมตริกซ์เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเมตริกซ์สัมพันธ์

ในขั้นตอนต่อมาของการวิเคราะห์องค์ประกอบ คือ การนำข้อมูลที่ผ่านการเก็บรวบรวมมาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่ต้องการวิเคราะห์ และนำเสนอในรูปของเมตริกซ์สัมพันธ์ (หรือ เมตริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวน) ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นคู่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ใช้ในการศึกษา คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย (Simple Correlation: r)

ขั้นตอนที่ 3 การสกัดองค์ประกอบ

การสกัดองค์ประกอบเป็นการหาองค์ประกอบจำนวนหนึ่ง ที่สามารถแทนตัวแปรทั้งหมดได้อย่างเพียงพอ หรือมีความสามารถในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดได้ซึ่งในขั้นตอนนี้ได้มีผู้เสนอวิธีการต่าง ๆ มากมาย ผู้วิจัยจะต้องตัดสินใจว่าจะใช้วิธีการใด เพราะ แต่ละวิธีจะให้ผลที่แตกต่างกันไม่มากก็น้อย วิธีการสกัดองค์ประกอบที่นิยมใช้กันหลายวิธี แต่สามารถจำแนกได้เป็นโมเดลใหญ่ ๆ 2 โมเดล คือ

1. โมเดลองค์ประกอบหลัก (Component Factor Analysis) โมเดลนี้เน้นการหาองค์ประกอบจากตัวแปรที่มีอยู่ โดยไม่คำนึงถึงส่วนที่ว่าด้วยความแปรปรวนเฉพาะ ดังนั้น องค์ประกอบที่ได้จากโมเดลนี้ จึงมีส่วนผสมระหว่างความแปรปรวนร่วม ความแปรปรวนเฉพาะ และความแปรปรวนคลาดเคลื่อน วิธีสกัดองค์ประกอบในโมเดลนี้เสนออยู่เพียงวิธีเดียว คือ วิธีองค์ประกอบหลัก (Principal Component Factor Analysis; PC หรือ PA1)

วิธีองค์ประกอบหลัก (Principal Component Factor Analysis; PC หรือ PA1) เป็นวิธีที่นิยมมากที่สุดในอดีต และยังเป็นที่นิยมกัน อยู่ในปัจจุบัน วิธีการนี้อาศัยหลักความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรที่ใช้เป็นข้อมูล ดำเนินการโดยการผสมเชิงเส้น (Linear Combination) ระหว่างตัวแปรทั้งหมดเพื่อสามารถอธิบายความผันแปรของข้อมูลได้มากที่สุด ซึ่งจะนาเป็นองค์ประกอบหลักอันดับหนึ่ง

จากนั้นจึงค้นหาการผสมเชิงเส้นระหว่างตัวแปรเพื่อนามาเป็นองค์ประกอบหลักอันดับที่สอง ซึ่งสามารถอธิบายการผันแปรได้มากที่สุดรองลงมาโดยองค์ประกอบหลักที่ได้ในอันดับที่สองนี้จะไม่สัมพันธ์กับองค์ประกอบหลักอันดับหนึ่ง จากนั้นก็ดำเนินการเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้องค์ประกอบหลักอันดับต่อไปที่สามารถอธิบายการผันแปรของทุกตัวแปรได้ครบถ้วน ซึ่งองค์ประกอบหลักได้อธิบายตัวแปรของตัวแปรทั้งหมดได้น้อยลงตามลำดับและทุกองค์ประกอบจะไม่สัมพันธ์กัน

การวิเคราะห์องค์ประกอบหลักเป็นวิธีการลดข้อมูล (ตัวแปร) ให้น้อยลง โดยอาศัยหลักความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปร (A Linear Combination of Observed Data) ที่ใช้เป็นข้อมูล แต่ไม่มีการสมมติเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างองค์ประกอบกับตัวแปร เช่น การวิเคราะห์องค์ประกอบหลักที่ใช้เมื่อมีตัวแปร 2 ตัว คือ X และ Y มีความสัมพันธ์ และความสัมพันธ์เชิงตรงในทางบวก ถ้าเราสามารถกำหนดความลาดชันของเส้นตรงนั้นได้ เราก็จะได้เส้นที่กำหนดค่าของ X เมื่อรู้ค่าของ Y และกำหนดค่าของ Y เมื่อรู้ค่าของ X ได้ เส้นที่ได้นี้ ก็คือค่าแกนหลัก (Principal Axis) ถ้าจุดต่าง ๆ นั้นอยู่บนเส้นตรงแกนหลักทั้งหมด แกนหลักก็สามารถที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับ X และ Y ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ทุกค่า แต่ถ้าจุดแสดงค่า X และ Y กระจายออกไปมากก็ต้องอาศัยแกนเพิ่มอีก 1 แกน ซึ่งแกนที่เพิ่มขึ้นนี้จะต้องมีจุดเริ่มต้นตั้งฉากกับแกนหลัก แกนหลักจะลากผ่านจุดต่าง ๆ ที่ทำให้ระยะหรือเส้นตั้งฉากระหว่างจุดกับแกนหลักมีระยะสั้นที่สุดและทำให้ผลรวมของระยะทางยกกำลังสองมีค่าต่ำสุด

ถ้ามีจำนวนตัวแปรเพิ่มขึ้น จำนวนมิติก็เพิ่มขึ้น เช่น ถ้ามี 3 ตัวแปรก็ต้องเพิ่มเส้นแสดงมิติอีก 1 เส้น และการลงจุดก็ต้องคำนึงถึงค่าของตัวแปร 3 ตัว พร้อมกัน และหาแกนหลักที่สามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรทั้ง 3 ตัว ให้ได้มากที่สุด จากนั้นจึงหาแกนหลักต่อไปเพื่ออธิบายการผันแปรที่เหลือให้ได้มากที่สุด

ถ้าตัวแปรแต่ละตัวที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นค่ามาตรฐาน (มีค่าเฉลี่ยเป็น 0 และค่าการผันแปรเป็น 1) หากมีตัวแปร 2 ตัว และตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ค่าการผันแปรร่วมจะมีค่าเท่ากับ 2 แกนหลักก็จะสามารถอธิบายการผันแปรของทั้ง 2 ตัวแปรได้ทั้งหมด

ค่าของการผันแปรที่แกนหลักอธิบายได้นามาหารด้วยจำนวนตัวแปร หมายถึงสัดส่วนของการผันแปรที่อธิบายได้โดยแกนหลัก เช่น ถ้าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันแบบสมบูรณ์แกนหลักก็อธิบายการผันแปรของตัวแปรทั้งสองได้ทั้งหมด ซึ่งมีค่าเท่ากับ ค่าของการผันแปรทั้งหมดของ 2 ตัวแปรรวมกัน มีค่าเท่ากับ 2 จากนั้นเมื่อหารด้วยจำนวนตัวแปร 2 ตัว สัดส่วนที่ได้คือ 1 หรือตัวอย่างเช่น ถ้าแกนหลักอธิบายการผันแปรของตัวแปรทั้งสองได้เพียง 1.58 สัดส่วนของการผันแปรที่อธิบายได้คือ 1.58/2 = 0.79 คือ ร้อยละ 79 และค่าของการผันแปรรวมที่อธิบายได้โดยแกนแต่ละแกนนี้ เรียกว่า Eigenvalue

ถ้าตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กันเลย ก็จะไม่มีแกนหลัก เพราะแต่ละแกนจะอธิบายได้เพียง 1 ตัวแปร และแต่ละแกนจะมีค่า Eigenvalue ที่อธิบายได้เป็น 1 และถ้าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพิ่มขึ้น แกนหลักก็จะมีค่า Eigenvalue สูงขึ้น เพราะสามารถอธิบายการผันแปรได้มากขึ้น

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบจะมีการนำเสนอค่า Eigenvalue ของแต่ละองค์ประกอบเพื่อให้เห็นว่าองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรทั้งหมดได้เท่าใด

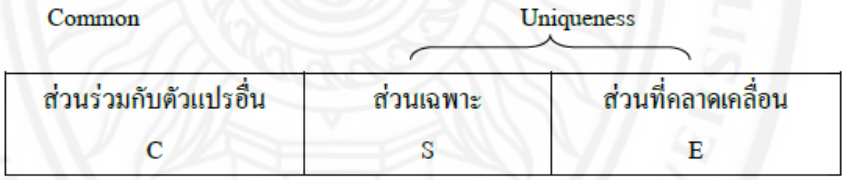
2. โมเดลองค์ประกอบร่วม (Common Factor Analysis) โมเดลนี้ กำหนดให้ตัวแปรแบ่งออกเป็นส่วนย่อย 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 คือ ส่วนที่ร่วมกับตัวแปรอื่น (Common Variance: C)

ส่วนที่ 2 คือ ส่วนที่เกิดจากองค์ประกอบเฉพาะ (Uniqueness) ประกอบไปด้วยส่วนเฉพาะ (Specific Variance: S) และสัดส่วนที่คลาดเคลื่อน (Error Variance: E) ถ้าในกรณีที่เป็นตัวแปรมาตรฐาน (Standard Variance) ความแปรปรวนจะมีค่าเป็น 1 ดังนั้น สามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

1=C + U หรือ 1=C + S + E

หรืออาจแสดงได้ดังแผนภาพ ต่อไปนี้

ภาพที่ 2.2 โมเดลองค์ประกอบร่วม

2.4.7 ผลการสกัดองค์ประกอบ

ผลลัพธ์ของการสกัดองค์ประกอบจะให้ข้อมูลที่หลากหลาย และจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับจำนวนองค์ประกอบเพื่อเก็บไว้สำหรับใช้ในการวิเคราะห์ต่อไปในอนาคต กฎที่ดีที่สุดสำหรับการกำหนดจำนวนขององค์ประกอบคือ ค่าไอเกน (Eigenvalue) มากกว่า 1 ค่าไอเกน เป็นค่าที่บ่งบอกถึงความสามารถขององค์ประกอบว่าจะอธิบายความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างได้มากน้อยเพียงไร โดยปกติถ้าองค์ประกอบนั้นอธิบายความแปรปรวนของกลุ่มตัวแปรได้น้อยกว่า 1 แล้ว (Eigenvalue < 1) ก็ไม่มีประโยชน์ที่จะนาองค์ประกอบนั้นมาใช้ (ปกรณ์ ประจันบาน, 2553, น. 48)

ขั้นตอนที่ 4 การหมุนแกนหรือการหมุนองค์ประกอบ (Method of Rotation)

หลังจากที่เราสกัดองค์ประกอบร่วมของตัวแปรต่าง ๆ ได้แล้ว เราก็จะทราบว่าตัวแปรใดมีองค์ประกอบร่วมกับตัวแปรใด โดยดูจากเมตริกซ์องค์ประกอบซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบกับตัวแปรต่าง ๆ เหล่านั้น องค์ประกอบซึ่งสกัดออกมาได้นี้ในบางครั้งก็ยากแก่การอ่านและตีความหมาย ทั้งนี้เพราะ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรในองค์ประกอบแรก ๆ มีค่าสูงมาก และตัวแปรจะมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงมากในหลายองค์ประกอบ นอกจากนั้น วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งของการวิเคราะห์องค์ประกอบ ก็คือ การหาองค์ประกอบที่มีความหมายองค์ประกอบที่ได้จะมีความหมายชัดเจนก็ต่อเมื่อประกอบด้วยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด และมีน้ำหนักองค์ประกอบมากในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเป็นพิเศษ

วิธีการที่จะทำให้องค์ประกอบมีความหมายคือ การหมุนแกน หรือ การหมุนองค์ประกอบ (Rotate) ซึ่งจะเป็นการแปลเมตริกซ์เบื้องต้นให้เป็นเมตริกซ์องค์ประกอบที่ง่ายต่อการตีความหมายและการเข้าใจ การหมุนแกนจะทำให้ตัวแปรบางตัวซึ่งแต่เดิม เป็นสมาชิกของหลายองค์ประกอบกลายเป็นสมาชิกขององค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งอย่างเด่นชัดมากขึ้นกว่าเดิม การเป็นสมาชิกขององค์ประกอบใดของตัวแปร พิจารณาได้จากน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรนั้น ถ้าตัวแปรตัวนั้นมีน้ำหนักองค์ประกอบมีค่าสูงในหลายองค์ประกอบก็จะทำให้ยากแต่การตีความหมาย หรือการระบุว่าตัวแปรนั้นเป็นสมาชิกขององค์ประกอบใด สิ่งที่ควรทาความเข้าใจไว้ในเบื้องต้น คือ การหมุนแกนมิได้ทำให้แบบการเข้าแบบจาลองของการวิเคราะห์องค์ประกอบกับข้อมูลนั้นดีขึ้น กล่าวคือ มิได้ทำให้ค่าความร่วมกันหรืออัตราส่วนของค่าการผันแปรทั้งหมดที่อธิบายโดยองค์ประกอบเปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าเมตริกซ์องค์ประกอบจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม การหมุนแกนเป็นเพียงการกระจายความผันแปรที่อธิบายได้เสียใหม่เท่านั้น ทั้งนี้การหมุนแก่นด้วยวิธีที่แตกต่างกันก็อาจทำให้มีองค์ประกอบที่แตกต่างกันได้

วิธีการหมุนแกนอาจแบ่งได้ 2 แนวทางใหญ่ ๆ คือ

1. การหมุนแกนแบบตั้งฉาก (Orthogonal Ratation) การหมุนแกนเชิงวิเคราะห์แบบตั้งฉากแบ่งออกเป็นวิธีย่อยตามเกณฑ์ที่ใช้ ดังนี้

1.1 การหมุนแกนแบบควอร์ติแมกซ์ (QuartimaxRatation) เป็นวิธีการที่พัฒนาโดยนักสถิติหลายคน โดยที่แต่ละคนต่างทำงานโดยอิสระ วิธีนี้เป็นการหมุนแกนโดยใช้กำลังสองของน้ำหนัก องค์ประกอบแต่ละแถวในเมตริกซ์องค์ประกอบมีค่าสูงสุด แต่ในสูตรการคำนวณต้องมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบยกกำลังสี่ ผู้พัฒนาสูตรจึงตั้งชื่อวิธีนี้ว่า “วิธีควอร์ติแมกซ์” คือ การทาค่าผลรวมของกำลังสี่ของน้ำหนักองค์ประกอบในแต่ละแถวให้มีค่าสูงสุด ผลจากวิธีนี้จะได้องค์ประกอบที่มีน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่าสูงทางตัวแปร และมีน้ำหนักองค์ประกอบปานกลาง และค่าบนตัวแปรที่เหลือ เป็นผลให้ได้องค์ประกอบทั่วไป

1.2 การหมุนแกนแบบแวร์ริแมกซ์ (VarimaxRatation) สูตรการคำนวณในการหมุนแกนแวร์ริแมกซ์ ซับซ้อนและยากกว่าวิธีควอร์ติแมกซ์ แต่การหมุนแกนแบบแวร์ริแมกซ์ให้องค์ประกอบที่มีโครงสร้างง่ายกว่า และแบบแผนขององค์ประกอบมีแนวโน้มที่จะคงที่มากกว่าแบบควอร์ติแมกซ์ เมื่อมีการวิเคราะห์องค์ประกอบในกลุ่มตัวอย่างหลาย ๆ กลุ่ม โดยเฉพาะวิธีนี้เป็นการหมุนโดยใช้กำลังสองของน้ำหนักองค์ประกอบแต่ละสดมภ์ (Column) ในเมตริกซ์องค์ประกอบมีค่าสูงสุด วิธีนี้ได้องค์ประกอบที่มีโครงสร้างง่ายตามแบบของ Thurstone และได้องค์ประกอบ (Specific Factor) ซึ่งทำให้การแปลความหมายขององค์ประกอบสะดวกขึ้น จึงเป็นวิธีที่นิยมมากในปัจจุบัน ดังนั้น ถ้าไม่ระบุว่าจะใช้วิธีใด โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปจะเลือกใช้วิธีหมุนชนิดนี้โดยอัตโนมัติ

1.3 การหมุนแกนแบบอีควอแมกซ์ (Equamax Ratation) วิธีการนี้เป็นวิธีที่ผสมวิธีควอร์ติแมกซ์และวิธีแวร์ริแมกซ์ องค์ประกอบที่ได้จะมีลักษณะกลาง ๆ ระหว่างสองวิธีนี้

2. การหมุนแกนแบบมุมแหลม (Oblique Rotation) การหมุนแกนเชิงวิเคราะห์แบบมุมแหลม แบ่งออกเป็นวิธีย่อยตามเกณฑ์ที่ใช้ ดังนี้

2.1 การหมุนแกนแบบควอร์ติมิน (Quartimin Rotation) เป็นวิธีหมุนแกนที่พัฒนาโดย Caroll (1963, น. 23-33) ใช้หลักการเดียวกับวิธีการหมุนแกนแบบควอร์ติแมกซ์ แต่ยอมให้องค์ประกอบมีความสัมพันธ์กัน ผลที่ได้จากการหมุนแกน วิธีนี้ได้องค์ประกอบที่เป็นองค์ประกอบทั่วไปและค่อนข้างทำมุมแหลมต่อกันมากกว่าแบบอื่น

2.2 การหมุนแกนแบบโคแวร์ริมิน (Covarimin Rotation) เป็นวิธีหมุนแกนที่ใช้หลักการเดียวกับวิธีการหมุนแกนแบบแวร์ริแมกซ์แต่ยอมให้องค์ประกอบมีความสัมพันธ์กัน ผลที่ได้จากการหมุนแกนวิธีนี้ได้องค์ประกอบ ที่เป็นองค์ประกอบเฉพาะ และค่อนข้างทำมุมแหลมกันเป็นมุมแหลมที่มีขนาดเข้าใกล้มุมฉากมากกว่าแบบอื่น ๆ

2.3 การหมุนแกนแบบอ๊อบลิมิน (Oblimin Rotation) เป็นวิธีหมุนแกนที่พัฒนาเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของวิธีควอร์ติมินและวิธีโดแวร์ริมิน ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ที่ให้องค์ประกอบที่ได้สัมพันธ์กันสูงมากเกินไปและน้อยเกินไป วิธีอ๊อบติมินจึงเป็นวิธีผสมผสานที่ให้ผลการวิเคราะห์ดีขึ้น หลักการของการหมุนแกนแบบอ๊อบติมินให้วิธีการทำให้ค่าความแปรปรวนร่วมของกำลังสองของสัมประสิทธิ์นี้เป็นภาพฉายของน้ำหนักองค์ประกอบบนแกนอ้างอิงมีค่าน้อยที่สุด ในที่นี้แกนอ้างอิง ซึ่งแทนองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบทำมุมแหลมต่อกัน และแกนอ้างอิงแต่ละแกนทำมุมแหลมกับระนาบที่เกิดจากแกนอ้างอิงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เหลือทุกระนาบด้วย

วิธีหมุนแกนแบบอ๊อบติมินของ Caroll ใช้สัมประสิทธิ์ที่เป็นภาพฉายของน้ำหนักองค์ประกอบบนแกนอ้างอิงพิจารณา ซึ่งในทางปฏิบัตินักวิจัยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีต่อองค์ประกอบ (Primary Factor) มากกว่าจะพิจารณาจากค่าภาพฉายของน้ำหนักองค์ประกอบบนแกนอ้างอิง ดังนั้น จึงได้มีคนพัฒนาการหมุนแกนแบบอ๊อบติมินให้ดีขึ้น ใน ค.ศ. 1966 และเรียกวิธีนี้

ว่าการหมุนแกนแบบอ๊อบติมินตรง (Direct Obtimin) (Linderman, Merenda and Gold 2009, pp. 278-280) วิธีนี้ใช้วิธีเดียวกับวิธีแบบอ๊อบติมิน แต่ใช้ค่าน้ำหนักองค์ประกอบในเมตริกซ์องค์ประกอบแทนค่าสหสัมพันธ์ภาพฉายบนแกนอ้างอิง การหมุนแกนอ๊อบติมินตรงนี้มีในโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS และผู้ใช้สามารถเลือกกำหนดค่าพารามิเตอร์เดลต้า (Delta) ได้ ถ้าเดลต้าใกล้ศูนย์องค์ประกอบทามุมแหลมมากกว่าค่าเดลต้าเป็นลบ ค่าที่เหมาะสมของเดลต้าควรอยู่ระหว่าง 1-5

จากการศึกษาวิธีหมุนแกนแบบต่าง ๆ ทำให้ทราบถึงหลักการที่ใช้ในการหมุนแกนเพื่อให้ได้องค์ประกอบที่มีโครงสร้างง่ายกว่าองค์ประกอบที่ได้ก่อนการหมุนแกน ผลจากการหมุนแกนไม่ทำให้ค่าการร่วม (Communality) ค่าไอเกน (Eigenvalue) และปริมาณความแปรปรวนที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบ (%of Variance) เปลี่ยนแปลงไป แต่จะมีผลทำให้ค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบในเมตริกซ์ประกอบแต่ละองค์ประกอบเปลี่ยนแปลงไปผลที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ ที่ใช้วิธีหมุนแกนแตกต่างกันได้ในรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ

ขั้นตอนที่ 5 การเลือกตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ในการเลือกตัวแปรเพื่อบรรจุลงในแต่ละองค์ประกอบ ผู้วิจัยสามารถได้จากค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรเหล่านั้นในแต่ละองค์ประกอบภายหลังการหมุนแกนแล้ว โดยปกติในงานวิจัยส่วนใหญ่จะใช้เกณฑ์การคัดเลือกโดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีขนาดประมาณ 0.3-0.4 ขึ้นไปในองค์ประกอบโดยองค์ประกอบหนึ่งเพียงองค์ประกอบเดียว ซึ่งหากตัวแปรใดมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่าเกณฑ์ดังกล่าวมากกว่า 1 องค์ประกอบ ก็จะตัดตัวแปรนั้นทิ้ง ทั้งนี้เพราะ หากตัวแปรใดมีน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่าเกณฑ์ 0.3-0.4 ในองค์ประกอบต่าง ๆ มากกว่า 1 องค์ประกอบแล้ว แปลความหมายได้ว่า ตัวแปรตัวนั้นวัดได้มากกว่า 1 คุณลักษณะ จึงไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าตัวแปรตัวนั้นวัดคุณลักษณะใดอย่างแน่นอน จึงไม่ควรนาตัวแปรดังกล่าวไปบรรจุไว้ในองค์ประกอบใด ๆ

ขั้นตอนที่ 6 การตั้งชื่อองค์ประกอบ เมื่อผู้วิจัยทำการคัดเลือกตัวแปรเพื่อบรรจุลงในแต่ละองค์ประกอบโดยพิจารณาจาก ค่าน้ำหนักองค์ประกอบตามเกณฑ์แล้ว ในขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยจะต้องพิจารณาความคล้ายคลึงกันระหว่างตัวแปรที่อยู่ในองค์ประกอบจากรายละเอียดของข้อคำถามของตัวแปรเหล่านั้น ถ้าผู้วิจัย ค้นคว้ามาตามโครงสร้างทฤษฎี ผู้วิจัยอาจจะต้องการใช้ชื่อองค์ประกอบตามทฤษฎีที่ได้ค้นคว้ามา หรือผู้วิจัยอาจจะตั้งชื่อขึ้นใหม่ที่สอดคล้องกับแนวคิดของผู้วิจัยเอง ทั้งนี้ ชื่อขององค์ประกอบควรจะมีความหมายสอดคล้องกับโครงสร้างขององค์ประกอบนั้น ๆ มีลักษณะสั้นกะทัดรัดและได้ใจความ

2.4.8 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน มีขั้นตอนเช่นเดียวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ คือ การเตรียมเมตริกซ์สหสัมพันธ์ การสกัดองค์ประกอบขั้นต้น การหมุนแกน และการสร้างสเกล

องค์ประกอบ สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน นอกจากจะมีการเตรียมข้อมูลแบบเดียวกับเชิงสำรวจแล้ว ยังต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลจาเพาะของโมเดล และระบุความเป็นไปได้ค่าเดียวของโมเดลก่อนจะวิเคราะห์ในขั้นการสกัดองค์ประกอบ และการหมุนแกนการทำงานเป็นการทำงานของคอมพิวเตอร์ และในขั้นสุดท้าย คือ การสร้างสเกลองค์ประกอบนั้นเป็นแบบเดียวกันกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ซึ่งสรุปได้ดังนี้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย 2542, น. 128-169)

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจาเพาะของโมเดล (Model Specification) ในการวิเคราะห์ต้องสร้างโมเดลนี้ โดยมีทฤษฎีและหลักฐานการวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องสนับสนุน แล้วจึงนำโมเดลมากำหนดข้อมูลจำเพาะ เพื่อใส่เป็นข้อมูลในโปรแกรมลิสเรลทำงานข้อมูลจำเพาะ ข้อมูลจำเพาะที่นักวิจัยต้องกำหนดตามโมเดล มีดังนี้

1.1 จำนวนองค์ประกอบย่อย

1.2 ค่าของความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วม ระหว่างองค์ประกอบร่วมหรือค่าของสมาชิกในเมตริกซ์ PH ของโปรแกรมลิสเรล ถ้าต้องการองค์ประกอบที่เป็นอิสระต่อกันค่าความแปรปรวนระหว่างองค์ประกอบนั้นต้องเป็นศูนย์ ถ้าต้องการองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันจะต้องกำหนดค่าสมาชิกระหว่างองค์ประกอบคู่นั้นในเมตริกซ์ PH ให้เป็นพารามิเตอร์อิสระให้โปรแกรมลิสเรลประมาณค่า

1.3 เส้นทางแสดงอิทธิพลระหว่างองค์ประกอบร่วม K และตัวแปรสังเกตได้ X หรือค่าของสมาชิกในเมตริกซ์ LX ของโปรแกรมลิสเรล ถ้ามีโมเดลกำหนดค่าตัวแปร X1, X2, X3, ได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบร่วม K สมาชิกที่แทนสัมประสิทธิ์การถดถอยของ K บน X1, X2, X3 ต้องกำหนดเป็นพารามิเตอร์อิสระ ส่วนตัวแปร X4, X5 ที่ไม่ได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบร่วม K จะมีค่าพารามิเตอร์กำหนดเป็นศูนย์

1.4 ค่าของความแปรปรวน ความแปรปรวนร่วม ระหว่างเทอมความคลาดเคลื่อนของตัวแปรสังเกตได้ X หรือสมาชิกในเมตริกซ์ ID ของโปรแกรมลิสเรล ถ้านักวิจัย มีโมเดลขององค์ประกอบเชิงยืนยัน กำหนดค่าความแปรปรวนของเทอมความคลาดเคลื่อนตัวแปร X1 ในเมตริกซ์ ID และค่าความแปรปรวนร่วมของเทอมความคลาดเคลื่อนตัวแปร X1 กับเทอมความคลาดเคลื่อนตัวแปรสังเกตได้ตัวอื่น ๆ เป็นศูนย์ทั้งหมด ในกรณีที่โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของนักวิจัย มีความคลาดเคลื่อนทั้งหมดเป็นอิสระต่อกัน นักวิจัยต้องกำหนดพารามิเตอร์นอกแนวทแยงของเมตริกซ์ ID เป็นศูนย์ทั้งหมด แต่ในเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันได้ผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นข้อนี้ และยอมให้เทอมความคลาดเคลื่อน มีความสัมพันธ์กันได้ โดยกำหนดให้พารามิเตอร์ความแปรปรวนร่วมระหว่างความคลาดเคลื่อนคู่นั้นเป็นพารามิเตอร์อิสระ

2. การระบุความเป็นไปได้ค่าเดียว ของโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Identification of the Model) สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน การระบุความเป็นไปได้ค่าเดียวของโมเดลมีความสำคัญต่อการประมาณค่าพารามิเตอร์ของโมเดล เพราะการประมาณค่าพารามิเตอร์ จะกระทำ

ได้นั้นก็ต่อเมื่อโมเดลระบุความเป็นไปได้ค่าเดียวพอดี ซึ่งก็หมายความว่าการแก้สมการหาค่าตัวไม่ทราบค่าค่าจะได้รากของสมการเป็นไปได้ค่าเดียว ถ้านักวิจัยประมาณค่าพารามิเตอร์โดยโมเดลระบุความเป็นไปได้ค่าเดียวไม่ได้ จะได้รากของสมการที่ไม่มีความหมายการระบุความเป็นไปได้ค่าเดียว เป็นสิ่งที่จำเป็นในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ แต่ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจนั้น นักวิจัยได้กำหนดเงื่อนไขบังคับตายตัว ทำให้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ มีลักษณะระบุความเป็นไปได้ค่าเดียวพอดี ส่วนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนั้น การกำหนดเงื่อนไขบังคับจะทาโดยนักวิจัยซึ่งกำหนดเงื่อนไขแตกต่างกันไปตามโมเดลของแต่ละคน จึงเป็นหน้าที่ของนักวิจัยที่ต้องตรวจสอบเพื่อระบุความเป็นไปได้ค่าเดียว การกำหนดเงื่อนไขบังคับ (Constraints) ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ทาได้ 2 แบบ คือ การตั้งเงื่อนไขให้พารามิเตอร์เป็นพารามิเตอร์กำหนด และการตั้งเงื่อนไขให้พารามิเตอร์เท่ากัน เงื่อนไขบังคับจะทำให้จำนวนพารามิเตอร์อิสระหรือตัวไม่ทราบค่าลดลง และโมเดลจะมีโอกาสระบุได้พอดีมากขึ้น วิธีการตรวจสอบว่าโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ระบุได้ค่าเดียวหรือไม่เป็นการตรวจสอบตามเงื่อนไข 3 แบบ ดังนี้

2.1 เงื่อนไขจำเป็นต้องระบุได้พอดี คือ เมื่อจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณค่ามีค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับจำนวนสมาชิกในเมตริกซ์ความแปรปรวน – ความแปรปรวนร่วม

2.2 เงื่อนไขพอเพียงกับการระบุได้พอดี คือ โดยกฎทั่วไป คือ เมตริกซ์ PH ต้องเป็นเมตริกซ์สมมาตรและเป็นบวกแน่นอน เมตริกซ์ TD ต้องเป็นเมตริกซ์แนวทแยง และเมตริกซ์ LX ต้องมีค่าลำดับชั้นเท่ากับจำนวนองค์ประกอบลบด้วยหนึ่ง

2.3 เงื่อนไขจำเป็นและพอเพียงกับการระบุได้พอดี ซึ่งได้แก่ การแสดงให้เห็นว่าการแก้สมการหาค่าพารามิเตอร์อิสระที่ไม่ทราบค่า โดยวิธีพีชคณิตสามารถทำได้ ซึ่งโปรแกรมลิสเรลสามารถคำนวณเมตริกซ์สารสนเทศสำหรับพารามิเตอร์ได้ คือ ถ้าเมตริกซ์ดังกล่าวเป็นบวกแสดงว่าโมเดลระบุได้พอดี

3. การประมาณค่าพารามิเตอร์ (Estimating the Parameter) การประมาณค่าพารามิเตอร์ของโมเดล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการแก้สมการโครงสร้าง เพื่อหาค่าพารามิเตอร์ซึ่งเป็นตัวไม่ทราบค่าในสมการ เป็นการดำเนินการด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์การประมาณค่าพารามิเตอร์ได้จากการใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง (ความแปรปรวน และความแปรปรวนร่วมของตัวแปรสังเกตได้หรือข้อคำถาม) ประมาณค่าพารามิเตอร์ของประชากร ซึ่งวิธีการประมาณค่าพารามิเตอร์มีทั้งหมด 6 วิธี สรุปได้ดังนี้

3.1 วิธีกำลังสองน้อยที่สุดไม่ถ่วงน้ำหนัก (Unweight Least Squares: ULS) ใช้เงื่อนไขให้ผลรวมกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมีค่าน้อยที่สุด โดยที่ค่าความคลาดเคลื่อน คือ ผลต่างระหว่างความแปรปรวนที่คำนวณได้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ กับค่าความแปรปรวนที่พยากรณ์จากค่าประมาณของพารามิเตอร์นั่นเอง

3.2 วิธีกำลังสองน้อยที่สุดทั่วไป (Generalized Least Squares: GLS) เป็นการถ่วงน้ำหนักค่าสังเกตเพื่อปรับความแปรปรวนที่ไม่เท่ากัน

3.3 วิธีประมาณค่าเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood: ML) เป็นวิธีที่ใช้ในการวิเคราะห์โมเดลลิสเรลที่แพร่หลายมากที่สุด มีความคงเส้นคงวา มีประสิทธิภาพ และเป็นอิสระจากมาตรวัด

3.4 วิธีกำลังสองน้อยที่สุดถ่วงน้ำหนัก (Generrally Weigted Least Squares: WLS) เป็นวิธีที่มีการวางนัยทั่วไปกว้างขวาง กล่าวได้ว่าวิธี ULS, GLS, และ ML เป็นกรณีหนึ่งของวิธี WLS การประมาณค่าไม่ได้ใช้เมตริกซ์เต็มรูป แต่ใช้เฉพาะเน้นแนวทแยงมุมและใต้แนวทแยงมุม

3.5 วิธีกำลังสองน้อยที่สุดถ่วงน้ำหนักแนวทแยง (Diagonally Weighted Least Squares: DWLS) เป็นวิธีที่พัฒนามาจากวิธี WLS โดยพยายามลดเวลาคอมพิวเตอร์ในการคำนวณ คือ แทนที่จะคำนวณจากทุกสมาชิกในเมตริกซ์ ก็คำนวณเฉพาะในแนวทแยงมุมของเมตริกซ์

3.6 วิธี Instrumental Variables (IV) และวิธี Two-Stage Least Squares (TSLT) ทั้งสองวิธีนี้ใช้เป็นค่าประมาณตั้งต้น สำหรับการประมาณค่าพารามิเตอร์วิธีอื่น ๆ ที่กล่าวมาหลักการ คือ การกำหนดตัวแปรอ้างอิง (Reference Variable) สำหรับตัวแปรแฝงโมเดล

4. การประเมินความสอดคล้องของโมเดล (Evaluating the Data-Model Fit) มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงแนวทางในการประเมินความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบไว้ดังนี้

เสรี ชัดแช้ม (2547, น. 28-30) กล่าวว่า ผู้วิจัยต้องตรวจสอบค่าสถิติวัดความสอดคล้องของโมเดลหลายตัว เรียกว่า การทดสอบ Fit Statistics ซึ่งประกอบด้วย ค่าไคสแควร์ ($\boldsymbol{x}^2$) โดยถ้าค่าไคสแควร์ ($\boldsymbol{x}^2$) มีค่าสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินั่นคือ รูปแบบตามสมมติฐานไม่สอดคล้องกับรูปแบบเชิงประจักษ์ แต่ถ้าค่าไคสแควร์ ($\boldsymbol{x}^2$) มีค่าต่ำจนไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า รูปแบบตามสมมติฐานสอดคล้องกับรูปแบบเชิงประจักษ์ ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (Relative Chi-Square) เป็นอัตราส่วนระหว่างค่าสถิติไคสแควร์กับจำนวนองศาอิสระ (/df) โดยหลักทั่วไป ถ้าค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ มีค่าน้อยกว่า 3.00 แสดงว่า รูปแบบตามสมมติฐานสอดคล้องกับรูปแบบเชิงประจักษ์ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) และดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjust Goodness of Fit Index: AGFI) ถ้าดัชนี GFI และ AGFI มีค่ามากกว่า 0.90 แสดงว่า รูปแบบตามสมมติฐานสอดคล้องกับรูปแบบเชิงประจักษ์ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative of Fit Index: CFI) ถ้าค่าดัชนี CFI มีค่ามากกว่า 0.95 แสดงว่า รูปแบบตามสมมติฐานสอดคล้องกับรูปแบบเชิงประจักษ์ ดัชนีรากมาตรฐานของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (Standardized Root Mean Square-Residual: SRMR) ถ้าค่าดัชนี SRMR มีค่าน้อยกว่า 0.05 แสดงว่า รูปแบบตามสมมติฐานสอดคล้องกับรูปแบบเชิงประจักษ์ ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (Root Mean Square Error of

Approximation: RMSEA) ถ้าค่าดัชนี RMSEA มีค่าน้อยกว่า 0.05 แสดงว่า รูปแบบตามสมมติฐานสอดคล้องกับรูปแบบเชิงประจักษ์ การดัดแปรโมเดล (Model Modification) ในกรณีที่ค่าสถิติวัดความสอดคล้องของโมเดลระบุว่า โมเดลองค์ประกอบไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าการกำหนดความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในโมเดลไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ผู้วิจัยสามารถปรับพารามิเตอร์ในโมเดลสมมติฐานแล้วทดสอบผลการปรับโมเดลได้ โปรแกรมให้ค่าดัชนีดัดแปรโมเดล (Modification Indices : MI) ดัชนี MI จะเสนอแนะว่า ควรเพิ่มหรือตัดพารามิเตอร์ตัวใดออกจากโมเดลเพื่อให้โมเดลสอดคล้องกับข้อมูล ส่วนการตัดสินใจที่จะปรับพารามิเตอร์ตัวใดขึ้นนั้นอยู่กับดุลยพินิจผู้วิจัยต้องปรับพารามิเตอร์อย่างมีความหมายในเชิงเนื้อหาและสามารถตีความหมายค่าพารามิเตอร์นั้น ๆ ได้ชัดเจน

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2548, น. 149 -152) กล่าวว่า การตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งถ้าผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งแรกยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ที่กำหนด ผู้วิจัยต้องปรับโมเดล เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติที่จะตรวจสอบ คือ 1) ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi –Square Statistics) เป็นค่าสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานทางสถิติว่าฟังก์ชั่นความกลมกลืนมีค่าเป็นศูนย์ ถ้าค่าค่าไค-สแควร์ มีค่าต่ำมาก หรือยิ่งเข้าใกล้ศูนย์มากเท่าไรแสดงว่าข้อมูลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 2) ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (Goodness of Fit Index : GFI) ซึ่งเป็นอัตราส่วนของผลต่างระหว่างฟังก์ชันความกลมกลืนจากโมเดลก่อน และหลังปรับโมเดลฟังก์ชัน ความกลมกลืนก่อนปรับโมเดล ค่า GFI หากมีค่าตั้งแต่ 0.90-1.00 แสดงว่า โมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) ดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index : AGFI) ซึ่งนา GFI มาปรับแก้โดยคำนึงถึงขนาดขององศาอิสระ (df) ซึ่งรวมทั้งจำนวนตัวแปรและขนาดกลุ่มตัวอย่าง หากค่า AGFI มีค่าตั้งแต่ 0.90-1.00 แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 4) ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (Root Mean Square of Error Approximation: RMSEA) เป็นค่าที่บ่งบอกถึงความไม่กลมกลืนของโมเดลที่สร้างขึ้นกับเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมของประชากร ซึ่งค่า RMSEA ต่ำกว่า 0.05 แสดงว่า โมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สุภมาศ อังศุโชติ, สมถวิล วิจิตรวรรณา และรัชนีกูล ภิญโญภานุวัฒน์ (2554, น. 29-30, 117) กล่าวว่า ขั้นตอนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน มีลำดับขั้นตอน 9 ขั้นตอน คือ 1) Review ทฤษฎีความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ 2) กำหนดโมเดลเชิงทฤษฎี (Model Conceptualization) 3) วาดภาพโครงสร้างองค์ประกอบ (Factor Diagram Construction) 4) กำหนดโมเดลเฉพาะ (Model Specification) 5) ระบุความเป็นได้ค่าเดียวของโมเดล (Model Identification) 6) ประมาณค่าพารามิเตอร์ (Parameter Estimate) 7) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Assessment of Model Fit) 8) ปรับโมเดล (Model Modification) 9) ตรวจสอบความตรงของโมเดลกับข้อมูลข้ามกลุ่ม (Model Cross-Validation) นอกจากนี้ได้กล่าวถึงค่าดัชนีที่นิยมใช้ในการพิจารณาความสอดคล้อง

กลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ Chi-Square ไม่มีนัยสำคัญ ($p > 0.05$ Chi-Square/df < 2.00 สอดคล้องกลมกลืนดี 2.00-5.00 สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้ CFI ≥ 0.95 สอดคล้องกลมกลืนดี 0.90-0.95 สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้ GFI ≥ 0.95 สอดคล้องกลมกลืนดี 0.90-0.95 สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้ AGFI ≥ 0.95 สอดคล้องกลมกลืนดี 0.90-0.95 สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้ Standardized RMR < 0.05 RMSEA < 0.05 สอดคล้องกลมกลืนดี 0.05-0.08 สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้ Largest Standardized Residual |2.00| Q-plot ชันกว่าเส้นในแนวทแยง (Slope > 1.00)

2.4.9 การดัดแปรโมเดล (Model Modification) (เสรี ชัดแช้ม 2547, น. 30-31)

ในกรณีที่ค่าสถิติวัดความสอดคล้องของโมเดล ระบุว่า โมเดลองค์ประกอบไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าการกำหนดความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในโมเดลไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ผู้วิจัยสามารถปรับพารามิเตอร์ในโมเดลสมมติฐานแล้วทดสอบการปรับโมเดลได้ โปรแกรมให้ค่าดัชนีดัดแปรโมเดล (Model Modification : MI) ดัชนี MI จะเสนอแนะว่า ควรเพิ่มหรือตัดพารามิเตอร์ตัวใดออกจากโมเดล เพื่อให้โมเดลสอดคล้องกับข้อมูล ส่วนการตัดสินใจที่จะปรับพารามิเตอร์ตัวใดนั้นขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ ผู้วิจัยต้องปรับพารามิเตอร์อย่างมีความหมายในเชิงเนื้อหา และสามารถตีความหมายพารามิเตอร์นั้น ๆ ได้ชัดเจน นอกจากนี้ผู้วิจัยควรที่จะพิจารณาค่าเศษเหลือของตัวแปรสังเกตได้ในแต่ละค่าด้วยเศษเหลือที่อยู่ในรูปคะแนนมาตรฐานที่มีค่ามาก (เกินกว่า 2.00) เพราะเศษเหลือที่มีค่ามากนี้อาจชี้ได้ว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้กับตัวแปรแฝงหลังจากปรับโมเดลแล้ว โมเดลองค์ประกอบใหม่ต้องสมเหตุสมผล และเป็นไปตาม ทฤษฎีที่คาดการณ์ไว้ ผู้วิจัยต้องวิเคราะห์โมเดลที่ปรับใหม่ด้วยข้อมูลชุดเดิม หรืออาจกล่าวได้ว่าโมเดลที่ปรับใหม่ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับข้อมูลมากกว่าโมเดลในระยะหลัง คือ การตรวจสอบโมเดลองค์ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างใหม่ ดังนั้น ถ้าผู้วิจัยมีข้อมูลมากพออาจแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ชุด ใช้ชุดหนึ่งสำหรับการพัฒนาโมเดล ส่วนอีกชุดหนึ่งสำหรับตรวจสอบโมเดล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยใช้สถิติวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) โดยการเลือกสกัดองค์ประกอบ ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Components Analysis) ร่วมกับการหมุนแกนองค์ประกอบแบบตั้งฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีหมุนแกนแบบแวร์ริแมกซ์ (VarimaxOrthoganal Rotation) เพื่อเป็นการจัดกลุ่มพฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะ ทำให้ทราบว่าองค์ประกอบของจิตสาธารณะมีกี่องค์ประกอบ อะไรบ้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาจิตสาธารณะของนักเรียนได้ง่ายและชัดเจนขึ้น จากนั้นใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลโครงสร้างองค์ประกอบของ

จิตสาธารณะตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยทำการศึกษากับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

2.5 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

2.5.1 ประวัติความเป็นมาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ

ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษา ของคณะสงฆ์เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ซึ่งมีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษา สำนักเรียนวัด กล่าวคือภายหลังจากที่การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งคือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2432 และ พ.ศ.2489 ตามลำดับได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้จัดแผนกมัธยมขึ้นมา เรียกว่าโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา กำหนดให้มีการเรียนบาลี นักธรรม และความรู้ชั้นมัธยม โดยรับผู้ที่สำเร็จชั้นประถมปีที่ 4 ต่อมาเมื่อโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษานี้ได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่ง มีพระภิกษุและสามเณรเรียนกันมาก หากทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษาจึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่าโรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด โดยมติคณะสงฆ์มนตรีและกระทรวงศึกษาธิการ ก็ได้ออกระเบียบกระทรวง ให้โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดนี้ เปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัวประโยค คือ ชั้นประถมปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2500 เป็นต้นมาและเมื่อสอบได้แล้วก็ยังจะได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้พระภิกษุและสามเณรนิยมเรียนกันมาก โรงเรียนประเภทนี้จึงแพร่หลายออกไปยังจังหวัดต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จนทำให้ทางคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษาธรรม และบาลีจะเสื่อมลงเพราะพระภิกษุและสามเณรต่างมุ่งศึกษาวิชาทางโลกมากไป เป็นเหตุให้ต้องละทิ้งการศึกษาธรรมและบาลีเสีย แต่ทางคณะสงฆ์ก็ยังพิจารณาเห็นความจำเป็นของการศึกษาวิชาในทางโลกอยู่

ในปี พ.ศ. 2545 ได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม ทำให้มีหน่วยงานดูแลรับสนองงานคณะสงฆ์และพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาโดยตรงคือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งยากมาจากกรมการศาสนา ดังนั้น เพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นไปอย่างต่อเนื่องมีระเบียบควบคุมการดำเนินงานที่ชัดเจน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงได้ออกระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่าด้วย โรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในมณธรรม

สมควรภาวะ สามารถธำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาไปแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าแก่ตนเองและบ้านเมืองต่อไปด้วยเช่นกัน

ดังนั้นแม่กองบาลีสนามหลวง พระธรรมปัญญาบดี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ฟื้น ชุตินฺ ธโร) จึงได้ตั้งคณะกรรมการ ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้นใหม่ มีวิชาบาลี วิชาธรรม และวิชาทางโลก เรียกว่าบาลีศึกษาสามัญศึกษา และปริทัศน์ศึกษา และได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2507 พร้อมกับได้ยกเลิกระเบียบของคณะสังฆมนตรีว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดเสียและกำหนดให้พระภิกษุสามเณรเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นใหม่ แต่ปรากฏว่า ต่อมาการตั้งสำนักเรียนตามแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีใหม่นี้มีน้อย นักเรียนก็นิยมเรียนกันน้อย เพราะพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะเรียนโดยได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอยู่ ดังนั้น นักเรียนในโรงเรียนดังกล่าวจึงได้พากันเข้าชื่อเป็นนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ของวัดซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ บ้างสมัครสอบเทียบ บ้างเข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่ บ้างทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ ในช่วงนี้เกิดความสับสนเป็นอันมาก

ในขณะเดียวกันได้มีผู้แทนราษฎรได้ยื่นเรื่องราวขอให้กระทรวงศึกษาธิการ เปิดการสอบสมทบในชั้นตัวประโยคให้แก่พระภิกษุสามเณร แต่กรมการศาสนาร่วมกับกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาลงความเห็นร่วมกันว่าควรจะตั้งโรงเรียนขึ้นประเภทหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรโดยให้เรียนทั้งวิชาธรรม และวิชาสามัญศึกษาควบคู่กันไปโดยไม่มีการสอบสมทบแต่ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอบเอง และโดยพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลก การศึกษาพระปริยัติธรรม ก็จำเป็นต้องอนุวัตไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้าง จึงเห็นสมควรที่จะมีหลักสูตรในการเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือ หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ได้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป

ในที่สุด กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักร และฝ่ายบ้านเมืองกล่าวคือ ฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมณธรรม สมควรแก่ภาวะสามารถธำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาบทไปแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าแก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไปด้วยเช่นกัน

ในระยะเริ่มแรกมีเจ้าอาวาส 51 แห่งรายงานเสนอจัดตั้งต่อกรมการศาสนา ปัจจุบันการศึกษาประเภทนี้ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นมาโดยลำดับจนมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แต่เดิมนั้นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญสังกัดกรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการแต่ต่อมา เมื่อมีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พุทธศักราช 2545 และมีกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จึงอยู่ในภารกิจของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่จะต้องส่งเสริม สนับสนุน ดูแล จัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (พระมหาอภิลักษณ์ จักรแก้ว, 2553, น. 15-17)

ในปีการศึกษา 2542-2552 เนื่องจากการออกกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้ส่งผลให้มีการปฏิรูปการศึกษาและมีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้สถานศึกษาจัดการศึกษาโดยยึดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยจัดให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นสถานศึกษาที่มีวัตถุประสงค์พิเศษ (พระสมนึก ฐิตาฐาโร, 2552, น. 48)

สรุป การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต้องการให้ผู้เรียนเป็นศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงเป็นผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบทำงานร่วมกับคนอื่นได้ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขโดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ จะต้องมีการบริหาร และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการพัฒนาครู/บุคลากรอย่างต่อเนื่องจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาการศึกษาด้วย

5.2 ความหมายของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ

โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญนั้น เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณร ซึ่งส่วนใหญ่นั้นเป็นผู้ขาดโอกาสในการเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาของรัฐหรือเอกชน ได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้มีความรู้ มีทักษะ และมีความชำนาญตามศักยภาพของตน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนนั้นจะเป็นรูปแบบของการศึกษาควบคู่กันไปกับกับวิชาสายสามัญตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้และการจัดการศึกษาแผนกธรรม และแผนกบาลี ควบคู่กันไปโดยการกำกับดูแลของแม่กองธรรมและแม่กองบาลีได้มีนักวิชาการต่างๆได้ให้ความหมายและความสำคัญไว้ดังต่อไปนี้

ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.2546 (2546, น. 1) ด้วยมีการตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 มาตรา 45 กำหนดให้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้น และพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 มาตรา 159 กำหนดให้โอนบรรดากิจการ อำนาจหน้าที่ของกรมการศาสนาบางส่วนมาเป็นของ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงวางระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้ ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.2546” ข้อ 4 ในระเบียบนี้ “โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” หมายถึง โรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้น เพื่อให้การศึกษาแก่ผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

กองพุทธศาสนศึกษา (2551, น. 335) ได้ให้ความหมายว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ หมายถึงโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรตามหลักสูตรการศึกษาขึ้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติของกระทรวงศึกษาธิการ

พระมหาอภิลักษณ์ จักรแก้ว (2553, น. 23) การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในปัจจุบันเป็นการจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรที่ต้องการความรู้ ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป โดยวัดเป็นเจ้าของการเสนอจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมดังกล่าว ต้องผ่านความเห็นชอบจากเจ้าคณะตำบล อำเภอ จังหวัด กรมการศาสนาและสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติตามลำดับ วัดและโรงเรียนต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับระเบียบของสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2544 (ฉบับปรับปรุงแก้ไข)

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในปัจจุบันเป็นการจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรที่ต้องการความรู้ ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป โดยวัดเป็นเจ้าของการเสนอจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมดังกล่าว ต้องผ่านความเห็นชอบจากเจ้าคณะตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค กรมการศาสนาและสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติตามลำดับ วัดและโรงเรียนต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับระเบียบของสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.2544 (ฉบับปรับปรุงแก้ไข) จนถึงปัจจุบัน อย่างถูกต้องเคร่งครัด

5.3 ขอบข่ายการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญนั้น เป็นหน้าที่ของผู้บริหารในการบริหารจัดการงาน 4 ด้าน ได้แก่ (1) งานวิชาการ (2) งานธุรการ (3) งานบริหารทั่วไป และ (4) งานอื่น ๆ โดยเฉพาะการบริหารนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในองค์กร การควบคุมดูแลและการติดตามประเมินผลโดยอาศัยทรัพยากร ได้แก่ คน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และสื่อเทคโนโลยี เป็นต้นเพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา บริหารภายใต้ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พุทธศักราช 2546 โดยมีเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุที่เจ้าอาวาสมอบหมายให้เป็นผู้จัดการ และมีพระภิกษุที่มีพรรษา 5 พรรษาขึ้นไป มีวุฒิเปรียญธรรมไม่

น้อยกว่า 3 ประโยค หรือปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต หรือปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิตหรือปริญญาตรีทางการศึกษาหรือสาขาอื่นแต่ต้องมีวิชาชีพครู เป็นครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ

สภาการศึกษาของคณะสงฆ์ ทำหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการศึกษา มีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นชอบนโยบาย แผนงาน โครงการต่างๆ พิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรและแบบเรียน ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาและเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวกับการศึกษาตามหน้าที่มหาเถรสมาคมมอบหมายรวมทั้งแต่งตั้งกรรมการเกี่ยวกับการศึกษากรมการศาสนาเป็นที่ตั้งสำนักงานสภาการศึกษามีอธิบดีกรมการศาสนาเป็นเลขาธิการสภาการศึกษาของสงฆ์โดยมีกองศาสนศึกษารับผิดชอบดูแลโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญ มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการให้การอุดหนุนเพื่อเสนอสภาการศึกษาของคณะสงฆ์พิจารณาอนุมัติและพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอต่อการจัดการศึกษา (เสน่ห์ เจริญศักดิ์, 2547, น. 13)

ศิริ จันบำรุง (2549, น. 84) กล่าวว่าผู้บริหารที่ปฏิบัติหน้าที่สามารถที่จะปฏิบัติงานที่หลากหลายผู้บริหาร สถานศึกษาก็ปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารและครูก็ปฏิบัติตามบทบาทของผู้สอนและในขณะเดียวกันก็อาจทำหน้าที่ผู้บริหารด้วยในระดับต้นด้วย เช่นหัวหน้าแผนกหรือผู้ช่วยต่าง ๆ ในการบริหารสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์

การบริหารงานภายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาได้จำแนกการบริหารงานออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากระบวนการการเรียนรู้ การวัดผลการประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล และครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2. การบริหารบุคคล ได้แก่ การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

3. การบริหารงบประมาณ ได้แก่ การจัดทำและเสนองบประมาณ การตรวจสอบ ติดตามประเมินผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การบริหารบัญชี การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

4. การบริหารทั่วไป ได้แก่ การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การจัดทำสำมโนครัวผู้เรียน การรับนักเรียนงานส่งเสริมกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษางานบริการสาธารณ ฯลฯ (เสน่ห์ เจริญศักดิ์, 2547, น. 13)

สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ มีเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุที่เจ้าอาวาสมอบหมายให้เป็นผู้จัดการ และมีพระภิกษุที่มีพรรษา 5 พรรษาขึ้นไป มีวุฒิเปรียญธรรมไม่น้อย

กว่า 3 ประโยค หรือปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต หรือปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิตหรือปริญญาตรีทางการศึกษาหรือสาขาอื่นแต่ต้องมีวิชาชีพครู เป็นครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ และการบริหารงานภายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาได้จำแนกการบริหารงานออกเป็น 4 ด้าน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป

5.4 โครงสร้างการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ

ประกาศคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (2555, น. 1-2) ว่าด้วยขนาดของโรงเรียน และกรอบอัตรากำลังพนักงานศาสนการด้านการศึกษา ข้อ 4 ให้โรงเรียนมี 3 ขนาด ดังนี้

1. โรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 รูป
2. โรงเรียน ขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียนเกิน 120 รูป แต่ไม่เกิน 300 รูป
3. โรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียนเกิน 300 รูปขึ้นไป

ข้อ 5 ให้โรงเรียนขนาดเล็ก มีอัตรากำลัง ดังนี้

1. ตำแหน่งผู้อำนวยการ 1 อัตรา
2. ตำแหน่งรองผู้อำนวยการ 1 อัตรา
3. ตำแหน่งครู 1 อัตรา ต่อนักเรียน 20 รูป

ข้อ 6 ให้โรงเรียนขนาดกลาง มีอัตรากำลัง ดังนี้

1. ตำแหน่งผู้อำนวยการ 1 อัตรา
2. ตำแหน่งรองผู้อำนวยการ 2 อัตรา
3. ตำแหน่งครู 1 อัตรา ต่อนักเรียน 20 รูป
4. ตำแหน่งนักวิชาการศาสนศึกษาหรือเจ้าพนักงานศาสนศึกษา 2 อัตรา

ข้อ 7 ให้โรงเรียนขนาดใหญ่ มีอัตรากำลัง ดังนี้

1. ตำแหน่งผู้อำนวยการ 1 อัตรา
2. ตำแหน่งรองผู้อำนวยการ 3 อัตรา
3. ตำแหน่งครู 1 อัตรา ต่อนักเรียน 20 รูป
4. ตำแหน่งนักวิชาการศาสนศึกษาหรือเจ้าพนักงานศาสนศึกษา 3 อัตรา

โดยให้ผู้อำนวยการกองศาสนศึกษา ในฐานะกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา รักษาการให้เป็นไปตามประกาศนี้ และผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์ในการกำหนดขนาดโรงเรียนและอัตรากำลังมาเป็นตัวแปรต้นในการวิจัย ต่อไป

หน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ก่อนปี 2535 มี 4 หน่วยงาน คือสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ กรมการศาสนา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดและศูนย์ครูพระปริยัติธรรมนิเทศประจำจังหวัด สำหรับหน่วยงานที่ให้ความสนับสนุนด้านวิชาการ ได้แก่กลุ่มโรงเรียน นอกจากนั้นยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในลักษณะให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมเท่านั้น

ปัจจุบันการดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา ได้แก่ มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดังโครงสร้างนี้

1. กองพุทธศาสนศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้น เป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของกองพุทธศาสนศึกษาในการกำกับดูแล ให้การช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน เช่น ดำเนินการจัดตั้ง ยุบรวม ยกเลิก ส่งเสริม อุดหนุนงบประมาณ วางแผนพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน ตรวจสอบ และควบคุม ดูแลมาตรฐานการดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาการประสานงานการดำเนินงานกับกลุ่มโรงเรียนเป็นต้น (สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง, 2542, น. 34)

ภาพที่ 2.3 โครงสร้างการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ กองพุทธศาสนศึกษา

การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมในปัจจุบันนั้นมีโครงสร้างการบริหารคล้ายกันกับโรงเรียนสามัญทั่วไปต่างเพียงรูปแบบเพราะแต่ละโรงเรียนมีรูปแบบการทำงานที่แตกต่างกันออกไป อาจเป็นเพราะว่าข้อจำกัดด้านขนาดหรือด้านบุคลากรขององค์กรที่ปฏิบัติหน้าที่โครงสร้างการบริหารจึงมีความสำคัญในการดำเนินงานจัดการศึกษาโรงเรียนนั้นๆ ซึ่งหากโรงเรียนใดมีโครงสร้างที่ชัดเจนสามารถช่วยลดปัญหาอุปสรรคในการทำงานลงไปได้ เนื่องจากการทำงานต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเพื่อแต่งตั้งมอบหมายที่สอดคล้องกับความถนัดของบุคคล การมีสายงานของการทำงานตั้งแต่ผู้บังคับบัญชาลงไปถึงผู้ปฏิบัติงานที่ชัดเจนย่องส่งผลให้การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาได้

2. นโยบายหลัก

2.1 จัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทในการสืบทอดพระพุทธศาสนา

2.2 จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสนับสนุนพระภิกษุสามเณรให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.3 จัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือสังคมโดยเปิดโอกาสให้เด็กยากจนและและเด็กด้อยโอกาสได้รับการศึกษาขึ้นพื้นฐาน

2.4 ไม่เก็บค่าใช้จ่ายหรือเก็บค่าใช้จ่ายน้อย

พระวิเชียรธรรมคุณาธาร (2552, น. 52) กล่าวว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้นควรเพิ่มนโยบายดังนี้

1. ส่งเสริมการศึกษาความรู้ขั้นพื้นฐานให้พระภิกษุสามเณรที่บวชเรียนในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสเท่าเทียมกับนักเรียนทั่วไป

2. ส่งเสริมปลูกฝังด้านคุณธรรมจริยธรรมและด้านวิชาการให้แก่พระภิกษุสามเณรที่ต้องการบวชเรียนในพระพุทธศาสนา

3. ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัดโรงเรียนชุมชนเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา

4. เสริมสร้างพัฒนาบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนให้สะอาดร่มรื่นและสวยงาม

5.3 วิสัยทัศน์

มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่ดี เป็นผู้นำด้านศาสนธรรม และศาสนพิธี สืบสานวัฒนธรรมประเพณี สามารถประยุกต์หลักธรรม และองค์ความรู้มาใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขและสร้างศาสนทายาทให้มีความรู้คู่คุณธรรมและจริยธรรมให้แก่คณะสงฆ์และสังคม

พระมหาโกวิทย์ สิริวณฺโณ (2551, น. 11) กล่าวว่า วิสัยทัศน์ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งทางด้านพระปริยัติธรรมควบคู่กับวิชาสามัญ สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคมโลกแล้วนำมาพัฒนาตนเอง มีความประพฤติดี เป็น

ตัวอย่างที่ดีของสังคม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม และให้มีจิตสำนึกที่จะรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

พระอุดรคณารักษ์ (2552, น. 42) วิสัยทัศน์นั้นมุ่งให้การศึกษาด้านพระปริยัติธรรมเกี่ยวกับพระธรรมวินัย ประวัติพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี และ ภาษาบาลี อีกทั้งวิชาสามัญทั่วไปเกี่ยวกับ 8 กลุ่มสาระ และเทคโนโลยี มีการพัฒนาการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ได้จัดหลักสูตรให้สอดคล้องเหมาะสม กับวัยของนักเรียน ฝึกอบรมปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน เจริญสมาธิภาวนา ทำวัตรสวดมนต์ พร้อมทั้งกิจของสงฆ์ ก่อให้เกิดคุณธรรม ศักยภาพ สมรรถภาพ และ สุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง มีความศรัทธาเลื่อมใสต่อพระรัตนตรัย เป็นพระธรรมทูต พุทธศาสนทายาท ทำหน้าที่เผยแผ่หลักพระธรรมวินัย แก่พุทธศาสนิกชน ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในต่างแดน

3. ภารกิจ

3.1 พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการและจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.2 พัฒนาระบบบริหารจัดการ ที่สอดคล้องกับสภาพบริบทท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง เต็มตามศักยภาพ

3.3 พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ นำเทคโนโลยี มาประยุกต์ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้และการบริหารจัดการ

3.4 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นศาสนทายาทที่ดี

3.5 ประสานสัมพันธ์กับวัด สถานศึกษา ชุมชน ในการจัดการศึกษา ร่วมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการรณรงค์

3.6 พัฒนาและจัดสภาพแวดล้อม ให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมทั้งจัดแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมเพียงพอ และหลากหลาย

3.7 ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับผู้เรียน

3.8 ส่งเสริมสนับสนุนระบบการประกันคุณภาพภายใน

3.9 ส่งเสริมวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนและเน้นข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล

4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

4.1 ผู้เรียนมีระเบียบวินัย และปฏิบัติตนเหมาะสมกับสมณะสารูป

4.2 ผู้เรียนมีความสำรวมกาย วาจา มีบุคลิกภาพที่ดี

4.3 ผู้เรียนเห็นคุณค่า ศรัทธาในพระพุทธศาสนา และมีเจตคติที่ดีต่อการเป็นศาสนทายาท

4.4 ผู้เรียนมีความสามารถเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

4.5 ผู้เรียนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

4.6 ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์ มีความกตัญญูกตเวที

4.7 ผู้เรียนมีความประหยัด รู้จักใช้ทรัพยากรสิ่งของส่วนตนและส่วนรวมอย่างคุ้มค่า

4.8 ผู้เรียนมีความอดทนอดกลั้น

4.9 ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ มีจำสำนึกที่เห็นประโยชน์แก่ส่วนรวม อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม พัฒนาสิ่งแวดล้อม และภูมิใจในภูมิปัญญาไทย

4.10 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์

4.11 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงานรักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

4.12 ผู้เรียนมีความสุขนิสัย สุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี และการเคลื่อนไหว การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับสมณสารูป

4.13 ผู้เรียนปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษและสิ่งมอมเมา

4.14 ผู้เรียนมีสุนทรีภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา ในการวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์คุณค่า ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างมีอิสระเหมาะสมกับสมณสารูป

5. หลักการ

หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีหลักการดังนี้

5.1 เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

5.2 เป็นการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรมขั้นพื้นฐาน เพื่อประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและศึกษาต่อ

5.3 เป็นการศึกษาที่มุ่งให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมปัจจุบันได้ตามสมควรแก่สมณวิสัย

พระอุดรคณารักษ์ (2552, น. 13) กล่าวถึงหลักการดังนี้ว่า หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้แสวงหาความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้แตกฉานเพื่อการเผยแผ่

2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติกิจวัตรของสงฆ์อย่างถูกต้อง

3. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม

6. จุดมุ่งหมาย

การศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เป็นการศึกษาที่มุ่งให้พระภิกษุสามเณรพัฒนาตน ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นศาสนทายาทที่ดีและนำความรู้จากการศึกษาไปพัฒนาสังคมตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ
2. มีนิสัยใฝ่หาความรู้มีสมณสัญญา เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามข้อบังคับและระเบียบสงฆ์
3. มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ
4. รู้จักบำรุงรักษาศาสนสมบัติ อนุรักษ์ และเสริมสร้างสภาพแวดล้อม
5. มีความภูมิใจในความเป็นสมณะ จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และเลื่อมในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
6. มีความคิดสร้างสรรค์ ปรับปรุงแนวทางปฏิบัติให้เกิดความเจริญแก่ชุมชนและสังคม

สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมในปัจจุบันนั้นมีโครงสร้างการบริหารคล้ายกันกับโรงเรียนสามัญทั่วไปต่างเพียงรูปแบบเพราะแต่ละโรงเรียนมีรูปแบบการทำงานที่แตกต่างกันออกไป อาจเป็นเพราะว่าข้อจำกัดด้านขนาดหรือด้านบุคลากรขององค์กรที่ปฏิบัติหน้าที่โครงสร้างการบริหารจึงมีความสำคัญในการดำเนินงานจัดการศึกษาโรงเรียนนั้นๆ ซึ่งหากโรงเรียนใดมีโครงสร้างที่ชัดเจนสามารถช่วยลดปัญหาอุปสรรคในการทำงานลงไปได้ เนื่องจากการทำงานต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อแต่งตั้งมอบหมายที่สอดคล้องกับความถนัดของบุคคล

5.5 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (2551, น.2- 9) เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นี้ จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในเอกสารนี้ ช่วยทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับเห็นผลคาดหวังที่ต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ชัดเจนตลอดแนว ซึ่งจะสามารถช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาร่วมกันพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมั่นใจ ทำให้การจัดทำหลักสูตรในระดับสถานศึกษามีคุณภาพและมีความเป็นเอกภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความชัดเจนเรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และช่วยแก้ปัญหาการเทียบโอนระหว่างสถานศึกษา ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติจนกระทั่งถึงสถานศึกษา จะต้องสะท้อนคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเป็นกรอบทิศทางในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ และครอบคลุมผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ และ

ต่อเนื่องในการวางแผน ดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

1. วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

2. หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

2.1 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2.2 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ

2.3 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

2.4 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้

2.5 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.6 เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

3. จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพจึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

3.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

3.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

3.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังนี้

5. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

5.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสารมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

5.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์การคิด อย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

5.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

5.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้ง

ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

6. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ดังนี้

6.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

6.2 ซื่อสัตย์สุจริต

6.3 มีวินัย

6.4 ใฝ่เรียนรู้

6.5 อยู่อย่างพอเพียง

6.6 มุ่งมั่นในการทำงาน

6.7 รักความเป็นไทย

6.8 มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

7. มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

7.1 ภาษาไทย

7.2 คณิตศาสตร์

7.3 วิทยาศาสตร์

7.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

7.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

7.6 ศิลปะ

7.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

7.8 ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่

พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

8. ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรมนำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

1. ตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1-มัธยมศึกษาปีที่ 3)

2. ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4- 6)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

ซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ นี้ มีความหมายดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น. 2-9)

1. รักชาติ ศาสตร์ กษัตริย์ ผู้ที่รักชาติ ศาสตร์ กษัตริย์ หมายถึง ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ มีความสามัคคีปรองดอง ภูมิใจเชิดชูความเป็นไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ และแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

2. ซื่อสัตย์สุจริต ผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ผู้ที่มีพฤติกรรมตรงตามความเป็นจริงทั้งกาย วาจาใจ และยึดหลักความจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

3. มีวินัย ผู้มีวินัยหมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับห้องเรียน โรงเรียน ครอบครัว และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น

4. ใฝ่เรียนรู้ ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้และเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

5. อยู่อย่างพอเพียง ผู้ที่อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างประมาณตนมีเหตุผล รอบคอบ ระมัดระวัง อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยงและ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

6. มุ่งมั่นในการทำงาน ผู้ที่มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออก ถึงความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเพียรพยายาม ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน

7. รักความเป็นไทย ผู้ที่รักความเป็นไทย หมายถึง ผู้ที่มีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าชื่นชม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบทอด เผยแพร่ภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมไทย มีความกตัญญูกตเวที ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอย่างถูกต้องเหมาะสม

8. มีจิตสาธารณะ ผู้มีจิตสาธารณะ หมายถึง ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

การนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการดังกล่าวไปพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลนั้น สถานศึกษาต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างชัดเจนโดยพิจารณาจากนิยาม ตัวชี้วัด พฤติกรรมบ่งชี้ และเกณฑ์การให้คะแนนของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4.6 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา

4.6.1 ประวัติความเป็นมา

ตามที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ออกประกาศคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เรื่องกำหนดกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 โดยเป็นการสมควรปรับปรุงประกาศคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาให้เหมาะสมและคล่องตัว ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ซึ่งประกาศ ณ วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ให้ร่วมกลุ่มที่มีขนาดเล็ก และแยกกลุ่มที่มีขนาดใหญ่จำนวน 14 กลุ่มโรงเรียน เพื่อให้เหมาะสมกับการดำเนินงานและครอบคลุมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานให้รวดเร็วยิ่งขึ้น

สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 7 จึงเกิดขึ้นมาโดยแยกกลุ่มจากสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 9 ประกอบด้วย 6 จังหวัด คือ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดหนองคาย จังหวัดเลย จังหวัดสกลนคร และจังหวัดขอนแก่น อดีตมี พระสุนทรธรรมธาดา ผู้จัดการโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มจร. เป็นประธานกลุ่มที่ 9

ปัจจุบัน พ.ศ. 2561 สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 7 มีพระครูสิริธรรมนิเทศ ผู้จัดการโรงเรียนประภัสสรวิทยา เป็นประธานกลุ่ม ตั้งอยู่เลขที่ 441 วัดศรีนวล ถนนหลักเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ดูแลรับผิดชอบโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 3 จังหวัด คือ จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 6 โรงเรียน จังหวัดเลย จำนวน 15 โรงเรียน และจังหวัดขอนแก่น จำนวน 26 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 47 โรง (สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 7, 2561, น. 12-13)

ภาพที่ 2.4 ตราประจำกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 7 (สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 7, 2561, น.17)

4.6.2 วิสัยทัศน์ (Vision)

วิสัยทัศน์เป็นเข็มทิศนำทางสู่อนาคต เป็นการพัฒนาไปสู่ภาพฝันที่ควรจะเป็นของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ ดังนี้

“ส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงาม ด้วยศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรม ผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของโลกที่มีคุณภาพมาตรฐาน”

4.6.3 พันธกิจ (Mission)

พันธกิจเป็นกรอบ และแนวทางในการดำเนินงานตามหน้าที่ และตามวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยพันธกิจ ดังนี้

4.6.3.1 จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนาศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรม

4.6.3.2 พัฒนาระบบบริหารโรงเรียนให้เข้มแข็ง เป็นโรงเรียนคุณภาพมาตรฐานของไทยที่เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของโลก

4.6.3.3 เผยแผ่และทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้เจริญงอกงาม และร่วมสร้างสังคมพุทธธรรมที่มีความเข้มแข็ง

4.6.4 ประเด็นยุทธศาสตร์ (Strategic Issue)

ประเด็นยุทธศาสตร์ เป็นประเด็นสำคัญหรือวาระการพัฒนาตามพันธกิจ ที่จะอาศัยการขับเคลื่อนด้วยวิธีการทางยุทธศาสตร์ให้มีการพัฒนาที่บังเกิดผลสัมฤทธิ์ที่แตกต่าง โดดเด่น และก้าวกระโดด ประกอบด้วย 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

4.6.4.1 การสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพ

4.6.4.2 การพัฒนาระบบบริหารโรงเรียนให้เข้มแข็ง และมีมาตรฐานเป็นโรงเรียนคุณภาพที่ยั่งยืน

4.6.4.3 การเสริมสร้างศักยภาพให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของโลก

4.6.4.4 การทำนุบำรุง เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงาม

4.6.5 เป้าประสงค์ (Goal)

เป้าประสงค์เป็นผลลัพธ์ของการดำเนินงานตามประเด็นยุทธศาสตร์เป็นผลสัมฤทธิ์ที่มุ่งหวังจะให้เกิดการบรรลุผลในอนาคต ประกอบด้วย เป้าประสงค์ ดังนี้

4.6.5.1 ผู้เรียนเป็นศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรม และมีคุณลักษณะปริยัติสามัญตามที่พึงประสงค์

4.6.5.2 ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีคุณภาพ มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ และเชื่อมั่นของสังคม

4.6.5.3 ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของโลก

4.6.5.4 พระพุทธศาสนามีความเจริญงอกงาม สังคมเข้มแข็งอุดมปัญญาพุทธธรรม

4.6.6 ผลผลิตของแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Plan output)

4.6.6.1 ผลผลิตเป็นผลสัมฤทธิ์ที่เป็นผลผลิตโดยตรงจากการใช้ทรัพยากรเพื่อการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ ประกอบด้วยผลผลิต ดังนี้

4.6.6.2 ผู้จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ

4.6.6.3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ มาตรฐาน

4.6.6.4 มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานานาชาติ ต้นแบบ

4.6.6.5 มีผู้เรียนที่สอบผ่านหลักสูตรนักธรรม-บาลีมากขึ้น

4.6.6.6 มีชุมชนพุทธธรรมที่เข้มแข็งทั่วทั้งประเทศ และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

4.6.6.7 จำนวนกลุ่มโรงเรียน

ตามประกาศมหาเถรสมาคม ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2553 (หมวด 4 ข้อ 13) กำหนดให้มีกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อส่งเสริมสนับสนุน นิเทศ ติดตามการจัดการศึกษาของโรงเรียนภายในกลุ่มโดยให้จัดตั้งกลุ่มตามประกาศของคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้ออกประกาศคณะกรรมการฯ ว่าด้วยโรงเรียนกลุ่มพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2555 กำหนดให้มีโรงเรียน จำนวน 14 กลุ่มโรงเรียน กลุ่มที่ 7 ประกอบด้วยโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัด ขอนแก่น เลย และหนองบัวลำภู ให้สำนักงานกลุ่มโรงเรียนตั้งอยู่ในจังหวัด ขอนแก่น (แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 7, 2561, น. 13)

ตารางที่ 2.7 จำนวนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 7 จังหวัดขอนแก่น

ชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียน		
	ม.ต้น	ม.ปลาย	รวม
1. สารคุณวิทยา	21	47	68
2. ญาณสังวร	66	0	66
3. ประภัสสรวิทยา	112	124	236
4. ท่าพระหงษ์เทศประดิษฐ์	48	34	82
5. ปุญยสารโสภิต	16	14	30
6. จันทวิทยา	56	42	98
7. มิ่งเมืองธีรานุเคราะห์	23	0	23
8. ท่าน้ำพอง	15	8	23
9. ธรรมวิทยาราษฎร์บำรุง	42	0	42
10. วิเวกธรรมประสิทวิทยา	82	55	137
11. มัธยมโพธิ์ชัยศึกษา	26	12	38
12. วัดโพธิ์กลาง	26	20	46

(ต่อ)

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

ชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียน		
	ม.ต้น	ม.ปลาย	รวม
13. บูรพารามวิทยาสรรค์	38	42	80
14. วัดหนองแวงวิทยา	106	129	235
15. แจ้งสว่างนอก	56	26	82
16. สว่างรังษีวิทยา	10	0	10
17. จันทรประสิทธิ์	34	14	48
18. ประชาพัฒนาราม	36	0	36
19. ตราชูพิทยาคม	12	0	12
20. วัดตาลเรียงวิทยา	45	0	45
21. วัดท่ากระบือวิทยาสรรค์	38	0	38
22. วัดสระแก้วพิทยาคม	49	0	49
23. ประสิทธิ์ธรรมสาร	5	8	13
24. นพคุณวิทยา	48	0	48
25. วัดธาตุกุดกว้าง	59	0	56
26. ร่มโพธิ์ทองธรรมวิทย์	35	14	59
รวม	1,101	589	1,690

ที่มา: โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 7 จังหวัดขอนแก่น (ข้อมูล ณ 10 มิถุนายน 2561)

จำนวนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตจังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา พ.ศ. 2561 มีโรงเรียนจำนวน 15 แห่ง มี จำนวนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) จำนวน 589 รูป/คน

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยในประเทศ

ระเวียง ดอนศรีชา (2554, น. 81) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยให้กลุ่มทดลองได้เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ จำนวน 12 ครั้ง โดยทำการทดลองสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที เป็นเวลา 4 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวัดจิตสาธารณะ เป็นแบบมาตราประมาณค่า 4 ระดับ จำนวน 45 ข้อวัดพฤติกรรมจิตสาธารณะ 3 ด้าน ดังนี้ ด้านการใช้ ด้านการถือเป็นหน้าที่ และด้านการเคารพสิทธิ ด้านละ 15 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.86 และ 2) กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ การทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะมีคะแนนเฉลี่ยจิตสาธารณะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 01 และนักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ มีคะแนนเฉลี่ยจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บัญชาพิพัฒน์ โสดา (2554, น. 133-136) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีจิตสาธารณะของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูมีความต้องการจำเป็นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีจิตสาธารณะลำดับที่ 1 คือ ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านเทคนิควิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับ 2) สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีจิตสาธารณะ 2.1 ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ครูต้องกำหนดเป้าหมายในการจัดกิจกรรมโดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ต่อเนื่องซ้ำ ๆ ออกแบบกิจกรรมที่ท้าทายผู้เรียน คำนึงถึงความยากง่ายของกิจกรรม สภาพปัญหาในโรงเรียน บูรณาการกับเนื้อหาวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม 2.2 ด้านเทคนิค วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เริ่มจากการบังคับให้ทำกิจกรรมจนถึงให้คิดกิจกรรมทำเองทั้งกิจกรรมในโรงเรียนและกิจกรรมนอกโรงเรียน ทำกิจกรรมในลักษณะโครงงาน ส่งเสริมการประกวดแข่งขัน เสริมแรงโดยการชมเชยและการให้รางวัล 2.3 ด้าน สื่อ วัสดุ อุปกรณ์และเหล่งเรียนรู้ หรือปัจจัยสนับสนุน ประกอบด้วย สื่อ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในชุมชน เครือข่ายการเรียนรู้ ครูที่ปรึกษา พ่อ แม่ ผู้ปกครอง งบประมาณ ยานพาหนะ เวลาในการทำกิจกรรม 2.4 ด้านการวัดและประเมินผล ครูมีการให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิด ความรู้สึก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวัดไม่จำเป็นต้องมีเกณฑ์ในการวัด ทั้งนี้ครูต้องเป็นผู้ประเมินโดยการดูผลงาน พัฒนาการ

ของผู้เรียนและการสังเกตพฤติกรรมรามทั้งให้ชุมชนร่วมประเมิน 3. สาเหตุของปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีจิตสาธารณะแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ 1) ผู้บริหาร ไม่ให้ความสำคัญกับนโยบายและไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตสาธารณะอย่างจริงจังและ 2) ครูผู้สอน มีภาระงานมาก ไม่มีเวลา ไม่ทำหน้าที่อย่างจริงจัง ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดภาวะผู้นำและสอนโดยไม่คำนึงถึงเป้าหมายที่จะเกิดกับผู้เรียน

กฤษณพงษ์ รักษาภักดี (2555, น. 126) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดุงวิทยา อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านคุงวิทยา อำเภอบ้านคุง จังหวัดอุครธานี ในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ การใช้ชุดกิจกรรมในลักษณะโครงกร และการนิเทศติดตามผล โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ศึกษากันคว้าสู้ร่วมศึกษากันว้า กลุ่มเป้าหมายได้เข้าใจข้อมูลเบื้องดันเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันปัญหาของโรงเรียน การกำหนดกรอบในการพัฒนาและกิจกรรมโครงการต่างๆ ที่จะใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน การจัดทำคู่มือในการดำเนินงานตามกิจรรมต่างๆ และเพื่อพัฒนาการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ทั้ง 3 ด้าน มีการติดตาม ให้คำแนะนำให้คำปรึกษาข้อเสนอแนะและแก้ไขปัญหาแก่สู้ร่วมศึกษาค้นคว้าและนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ทำให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า และนักเรียนสามารถปฏิบัติตามกิจกรรมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม นักเรียนมีจิตสาธารณะ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม โดยนั้นการพัฒนาการมีจิตสาธารณะทั้ง 3 ด้าน และยังมีนักเรียนบางส่วนที่ยังไม่มีการพัฒนาการมีจิตสาธารณะ ผู้ศึกษาค้นคว้าและกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าจึงเห็นสมควรนำนักเรียนกลุ่มนี้ ซึ่งมีพฤติกรรมไม่เสียสละเพื่อส่วนรวมซึ่งขังขาดการมีจิตสาธารณะมาเข้ารับการพัฒนาโดยใช้กิจกรรมบันทึกความดี โดยการอาสาพัฒนาโรงเรียนและ ใช้กลยุทธ์การนิเทศติดตามในวงรอบที่ 2 ต่อไปการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านคุงวิทยา อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การนิเทศติดตามผล โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นผู้มีจิตสาธารณะด้านการเสียสละเพื่อส่วนรวม และด้านอื่น ๆ ต่อไป โดยผู้ศึกษาค้นคว้าและผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าประชุมร่วมกันกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายโดยใช้กิจกรรมบันทึกความดี โดยการอาสาพัฒนาสาธารณสมบัติของโรงเรียนโดยกำหนดให้มีการจัดกิจกรรมและได้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องผลดีของการมีจิตสาธารณะและปัญหาของการขาดจิตสาธารณะนักเรียน โดยวิทยากรเพื่อเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกในการเสียสละเพื่อส่วนรวมในการช่วยพัฒนาสาธารณสมบัติของโรงเรียน ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเป็นผู้มีจิตสาธารณะด้านการเสียสละเพื่อส่วนรวมในการช่วยพัฒนาสาธารณสมบัติของโรงเรียนและการรักษาทรัพย์สมบัติของส่วนรวมในวิสัยที่ตนเองสามารถกระทำได้มากยิ่งขึ้น

นวัตกร หอมสิน (2556, น. 225-232) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา มีความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด และมีความถูกต้องอยู่ในระดับความเหมาะสมมากซึ่งมีประกอบด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 7 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ 2) การสร้างแรงจูงใจและจิตสำนึก 3) การจัดทำแผนการพัฒนาและนวัตกรรม 4) การสร้าง รูปแบบ 5) การนำรูปแบบไปใช้ 6) การประเมินผล และ 7) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกิจกรรมการพัฒนา จิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา 14 กิจกรรม ได้แก่ 1) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ 2) การสร้างทีมงานร่วมกัน 3) ศึกษาความต้องการของนักเรียน4 ศึกษาดูงานโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ 5) การวางแผนพัฒนาภายในทีม 6) จัดทำแผน 7) ระดมสมองภายในทีม 8) การจัดทำตัวชี้วัดความสำเร็จ 9) จัดทำคู่มือการดำเนินงาน 10) ดำเนินการตามแผนและประเมินผล 1 1) การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 12) วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตรวจสอบ13) ประเมินผลการเปลี่ยนแปลง 14) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และระดมความคิดเห็น 2) ผลการวิเคราะห์ตัวชี้วัดความสำเร็จในการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งการดำเนินการประชุมร่วมกันระดมสมองของทีมงาน ได้กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในการจัดกิจกรรมทั้ง 3 ด้านประกอบไปด้วยด้านคุณลักษณะส่วนร่วม 25 ตัวชี้วัด ด้านคุณลักษณะส่วนรวม 29 ตัวชี้วัด และด้านคุณลักษณะการเรียนรู้ 37 ตัวชี้วัด และผลจากการนำตัวชี้วัดความสำเร็จไปดำเนินการวัดคุณลักษณะของนักเรียน พบว่า คุณลักษณะทุกด้านอยู่ในระดับมาก 3. ผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษามีความเหมาะสมกับบริบทสภาพแวดล้อม ผู้ร่วมวิจัยสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จนเกิดรูปแบบ แล้วผลการใช้รูปแบบมีการปรับปรุงเป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 7 ขั้นตอน และการดำเนินงานพัฒนาจิตสาธารณะแบบมีส่วนร่วม 15 กิจกรรม ซึ่งกิจกรรมที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ กิจกรรมการนำเสนอผลงาน แล้วได้ลงมือปฏิบัติเป็นไปตามขั้นตอนและการดำเนินงานพัฒนาพัฒนาจิตสาธารณะได้เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยกระบวนการจัดการความรู้ 5 ขั้นตอนผ่านการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมขั้นตอน ลงสู่การจัดกิจกรรมดำเนินงานพัฒนาจิตสาธารณะแบบมีส่วนร่วม 15 กิจกรรม และเกิดผลลัพธ์ของรูปแบบ 17 ขึ้นงาน 4. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในการดำเนินการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนละทายวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างครู คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง โดยคณะผู้ร่วมวิจัยมีความพึงพอใจในการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก

รัตนมณี ลิลเยบลอด (2556, น. 70) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า 1) จิตสาธารณะ

ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในภาพรวม นักเรียนมีจิตลาธารณะมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.40 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า จิตสาธารณะของนักเรียนอยู่ในระดับมากในทุกด้าน โดยด้านการใช้สาธารณะสมบัติมีการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเคารพสิทธิในการใช้สาธารณะสมบัติ และด้านการถือเป็นหน้าที่ในการดูแลสาธารณะสมบัติ ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างตามตัวแปรเพศ สรุปได้ว่านักเรียนเพศชาย และเพศหญิงมีจิตสาธารณะไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในภาพรวมและจำแนกตามรายด้าน และ 3) ผลการเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักเรียนตามตัวแปรระดับผลการเรียนเฉลี่ย (GPA) สรุปได้ว่านักเรียนที่มีระดับผลการเรียนเฉลี่ย (GPA) ที่แตกต่างกัน มีจิตสาธารณะที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชาติชาย กิ่งมิ่งแฮ (2558, น. 182-184) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ที่มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมสูงสุด อยู่ในระดับมากได้แก่ ด้านจิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง รองลงมาได้แก่ด้านจิตสำนึกเกี่ยวกับสังคมและด้านจิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่นตามลำดับผลการวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเสริมสร้างจิตสาธารณะพบว่า องค์ประกอบปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงสูงสุดได้แต่ การเสริมสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น รองลงมาได้แก่ การเสริมสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง และองค์ประกอบปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมสูงสุด ได้แก่การเสริมสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น รองลงมา ได้แก่ การเสริมสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง และการเสริมสร้างจิตสำนึกในหน้าที่โดยการส่งผ่านความฉลาดทางอารมณ์ ทั้งหมดนี้สามารถอธิบายความผันแปรได้ร้อยละ 88 และผลการประเมินความเหมาะสมรูปแบบการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี โดยผู้เชี่ยวชาญพบว่าผ่านเกณฑ์ประเมินทั้ง 18 ตัวชี้วัด จำแนกเป็นด้านความมีประโยชน์ 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การอภิปรายผล ตีความหมายผลการวิจัย สื่อความหมายเพื่อความเข้าใจของผู้นำไปใช้ได้อย่างชัดเจน 2 มีความสอดคล้องกับความต้องการและสนใจของผู้ที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ 3) มีการระบุผู้เกี่ยวข้องหรือผู้นำรูปแบบไปใช้ 4) ข้อค้นพบการวิจัย มีการรายงานให้หน่วยงานหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบตามระยะเวลาที่กำหนด 5 มีการเผยแพร่แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทันตามกำหนดเวลา ด้านความเป็น ไปได้ 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ มีความเป็นไปได้ในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ 2 มีความเท่าทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน 3 มีประสิทธิผลและคุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเมื่อนำผลการวิจัยไปใช้ ด้านความเหมาะสม 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) งานวิจัยมีความเหมาะสมกับลักษณะทางสังคมศาสตร์กับกลุ่มเป้าหมายในปัจจุบัน 2) ผลการวิจัยมีการกำหนดแบบเสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบไว้อย่างชัดเจน 3) มีข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบไปใช้และพัฒนาไว้อย่างชัดเจนและด้านความถูกต้อง 7 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1 มีการระบุวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน 2) มีการอภิปรายผลและวิธีดำเนินการไว้อย่างชัดเจน 3) มีการสรุปผลอย่างสมเหตุสมผล เพื่อให้ผู้นำไปใช้เข้าใจ 4) แหล่งข้อมูล

สารสนเทศมีความเชื่อถือได้ ร มีการวิเคราะห์บริบททางพฤติกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ ของสิ่งที่ดำเนินการหรืองานวิจัยไว้ มีการวัดความตรงในลักษณะที่ทำให้เกิดความมั่นใจของรูปแบบ 7) มีการวัดความเที่ยงในลักษณะที่ทำให้เกิดความมั่นใจของรูปแบบ

สันติพงษ์ ยมรัตน์ (2558, น. 197) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้มีจิตสาธารณะสำหรับนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีขั้นการขัดกิจกรรม จำนวน 7 ขั้น คือ ขั้นเตรียมพร้อม ขั้นเรียนความรู้เชิงจิตสาธารณะ ขั้นความรู้สึกจิตสาธารณะขั้นเหตุผลจิตสาธารณะ ขั้นปฏิบัติจิตสาธารณะ ขั้นนำเสนอ และ ขั้นประเมินผล มีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.91/84.54 ดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.7314 นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ 73.14 นักเรียนมีคะแนนหลังใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากถือว่าเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มีคุณภาพ

จิตติยา วาจี (2559, น. 71) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานครในภาพรวมและรายด้าน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ปัจจัยการปลูกฝังจากโรงเรียนรองลงมา ปัจจัยด้านอบรมเลี้ยงดู ปัจจัยด้านจิตสาธารณะ และปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ตามลำดับ พฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวม ระดับพฤติกรรม จิตสาธารณะอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การช่วยเหลือผู้อื่น รองลงมา การเสียสละต่อสังคม และการมุ่งมั่นพัฒนาสังคม ตามลำดับ ผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มีเพศ อายุ ต่างกัน มีพฤติกรรมจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มีระดับชั้นเรียนที่ต่างกัน มีพฤติกรรมจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มีตัวแบบด้านจิตสาธารณะต่างกัน มีพฤติกรรมจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อุดม ชูลีวรรณ (2559, น. 217-218) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาระบบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการบริหารคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การนำองค์การ 2) การวางแผนกลยุทธ์ 3) การมุ่งเน้นผู้เรียน และผู้มีส่วนได้เสีย 4) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นบุคลากร 6) การมุ่งเน้นการปฏิบัติ และ 7 ผลลัพธ์ด้านผู้เรียน นำองค์ประกอบไปสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล

ได้ 6 ระบบ ดังนี้ ระบบที่ 1 การนำองค์กรโดยต้องรู้และเข้าใจบริบทของโรงเรียนที่มีความท้าทายเพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ ระบบที่ 2 การวางแผนกลยุทธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนจะต้องนำวิสัยทัศน์มาดำเนินการในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ไปสู่ความเป็นเลิศ ระบบที่ 3 การบริหารจัดการที่มุ่งเน้นผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตรตามความสามารถของผู้เรียน โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ระบบที่ 4 การวัด สารสนเทศและการจัดการความรู้เพื่อกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จและวิธีการวัดผลการปฏิบัติงานของทุกระบบ ระบบที่ 5 การพัฒนาบุคลากรเป็นฐานในการกำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาขีดความสามารถ การพัฒนาระบบการเรียนรู้ ระบบที่ 6 ระบบการเรียนการสอนเชื่อมโยงกับระบบการพัฒนาบุคลากร ให้มีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนองค์ประกอบที่ 7 เป็นผลลัพธ์ของการดำเนินงานจาก 6 ระบบ

นรินทร คูณเมือง (2559, น. 169) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 เลย–หนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลโดยตรงและโดยอ้อมต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 เลย–หนองบัวลำภู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 5 ปัจจัย เรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล ดังนี้ ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ (0.36) ปัจจัยด้านการเลียนแบบผู้ปกครอง (0.31) ปัจจัยด้านการเลียนแบบครู (0.24) ปัจจัยด้านความมีวินัย (0.17) และปัจจัยด้านการเลียนแบบเพื่อน (0.13) โดยสามารถอธิบายการผันแปรในตัวแปรผลลัพธ์ได้ร้อยละ 53 (R^2 = 0.53) 2) รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 เลย–หนองบัวลำภู ประกอบด้วย แนวทางการพัฒนา 4 แนวทาง ดังนี้ 1) การอบรมให้ความรู้ ได้แก่ การแต่งกายเหมาะสม การสื่อสารที่ดี การสร้างบุคลิกภาพ และรู้เรื่องวินัย 2) การพัฒนาโดยบุคคลต้นแบบ ได้แก่ บุคคลต้นแบบ (ผู้ปกครอง) บุคคลต้นแบบ (ครู) ครูดีมีจิตสาธารณะ บุคคลต้นแบบ (เพื่อน) 3) การเสริมสร้างลักษณะชีวิตให้มีจิตสาธารณะ ได้แก่ ฟังหน่อยซิ การวางแผนเรื่องเวลา และสมุดบันทึกความดี และ 4) การศึกษาดูงาน ได้แก่ การศึกษาดูงานสถานที่และบุคคลตัวอย่างด้านการมีจิตสาธารณะ 3) หลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกุดดินจี่พิทยาคมที่เป็นกลุ่มทดลอง มีจิตสาธารณะมากกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยในต่างประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ ดังนี้

Akkar (2003, อ้างใน วัลลยา ธรรมอภิบาล, 2555, น. 122) ได้ศึกษาจิตสำนึกสาธารณะของคน นิวคลาสเทิล สหราชอาณาจักรอังกฤษในช่วง 10 ปี ตั้งแต่ ค.ศ. 1990-2000 จากการศึกษาประวัติศาสตร์สังคม การเมือง เศรษฐกิจของคนนิวคำสเทิล พบว่า มีการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะด้วยการเปิดให้พื้นที่สาธารณะ หรือเวทีสำหรับคนในชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ดังนี้ 1) การวางแผน

และการออกแบบกิจกรรม) 2) การลงมือปฏิบัติ 3) การจัดการและการดูแลรักษา และ 4) การใช้ส่วนต่าง ๆ ด้วยความเคารพปฏิบัติกฎเกณฑ์ และยังพบว่าภายใต้ความเป็นโลกาภิวัตน์ มีผลให้พื้นที่สาธารณะดังกล่าวมีแนวโน้มลดลง

McElveen (2003, pp. 714-A) ได้ศึกษาผลของการใช้ดนตรีในศูนย์ดนตรีเพื่อปลูกจิตสำนึกทางสังคม โดยเนื้อหาที่ปรากฏในดนตรีจะเป็นการให้ความหวังและแนวทางใหม่ ๆ สำหรับชีวิตของชาวอเมริกาเชื้อสายแอฟริกา ผู้วิจัยได้เสนอกรอบแนวคิด เพื่อตรวจสอบผลงานของศูนย์ดนตรี ที่มีผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางสังคมของคนในชุมชน

Bryant (2004, pp. 2831-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกทางสังคมอุดมคตินิยม กับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นครูก่อนประจำการ 7 คน จากผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ครูมีจิตสำนึกที่จะปลูกฝังหรือพัฒนาการสอน และต้องการรูปแบบหรือแนวคิดใหม่ ๆ ในการทำงานรวมทั้งเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของตนเองและปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ๆ

Padon-Johansen (2004, pp. 1184-A, อ้างใน เอมอร แสนภูวา, 2555. น. 63) ได้วิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้บทละครเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ศึกษาบทละคร โดยมุ่งประเด็นการศึกษาไปว่า รูปแบบต่าง ๆ ของละครช่วยพัฒนาความคิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเคลื่อนไหวสู่ปฏิบัติการทางสังคมหรือไม่ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน 30 คน จากอาสาสมัคร 47 คน เป็นชาย 18 คน หญิง 12 โดยใช้การสังเกต การสอบถาม การสัมภาษณ์จากการศึกษา พบว่า การใช้ละครรูปแบบต่าง ๆ สามารถพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนในลักษณะของความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเคลื่อนไหวสู่การปฏิบัติการทางสังคมได้จริง

Carthon (2007) ได้ศึกษาวัฒนธรรมของชาวบ้านและจิตสำนึกทางสังคม ของชาวพื้นเมืองเชื้อสายแอฟริกัน โดยศึกษาผ่านวรรณกรรม การแสดง บทกวี นวนิยายที่กล่าวถึงการประท้วงผ่านมาเป็นระยะยาวนานจนกลายเป็นวัฒนธรรมของคนในชุมชน การประท้วงส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับการเรียกร้องความยุติธรรมในสังคม เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกทางสังคม ให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้คน

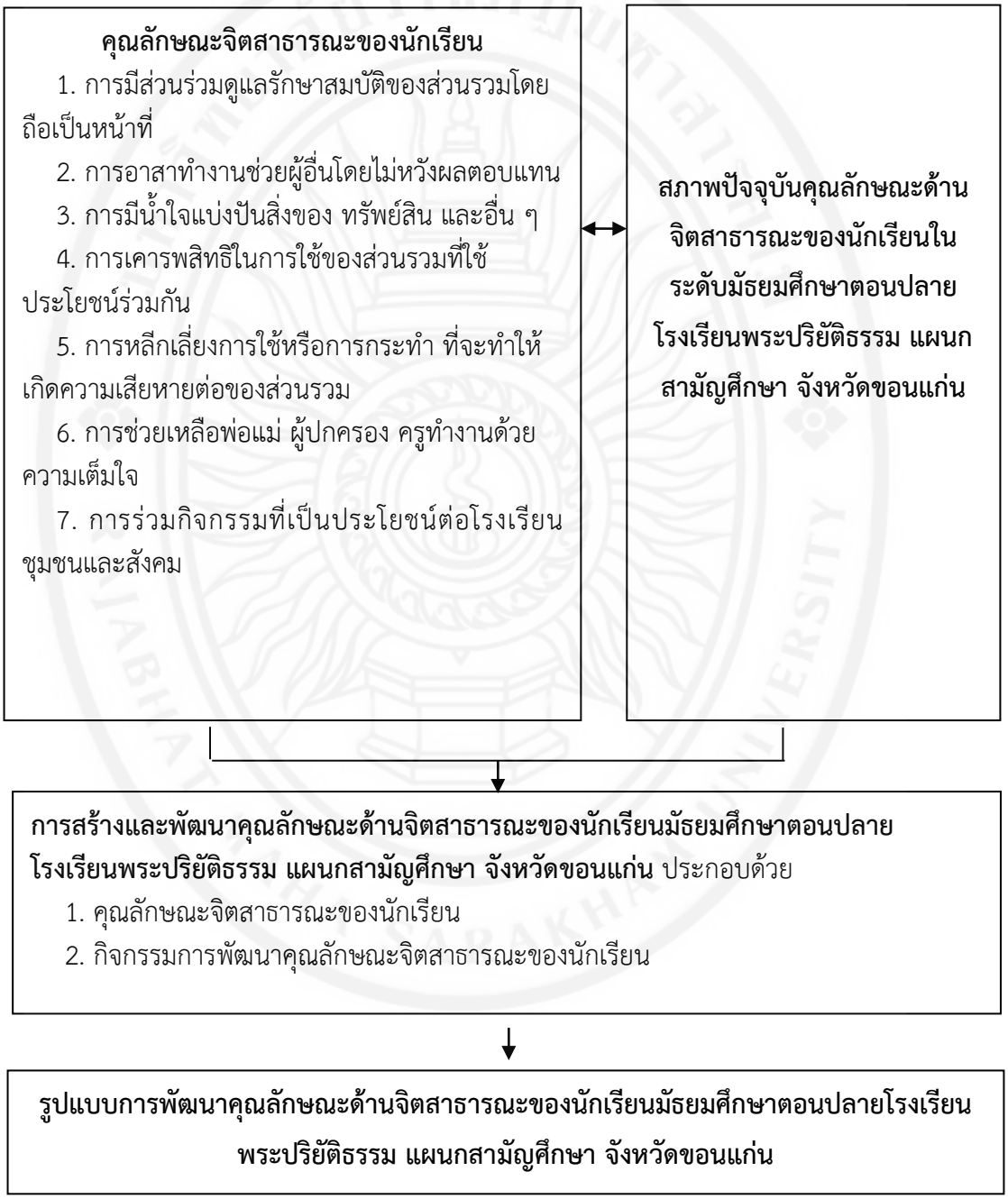
Champagne (2007) ได้ศึกษาเพื่อสำรวจรูปแบบต่าง ๆ ของจิตสำนึกทางสังคมเกี่ยวกับความสามารถครูพละที่มีผลต่อเยาวชนพื้นเมือง ในการศึกษาได้พัฒนากรอบทฤษฎีให้เป็นวิธีการเพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ครูพลศึกษาจำนวน 8 คน ผลการศึกษาพบว่า จิตสำนึกทางสังคมของครูพลศึกษา มีความสอดคล้องกับวิธีการสอนของครูและส่งผลต่อความตั้งใจในการปฏิบัติงานของครูพลศึกษา ต่อเยาวชนพื้นเมืองอย่างเห็นได้ชัดเจน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่าการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ข้างต้น โดยงานวิจัยส่วนใหญ่จะศึกษาถึง รูปแบบการเสริมสร้างจิตสาธารณะระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียน (นวัตกร หอมสิน, 2556, ชาติชาย กิ่งมิ่งแฮ 2558, สันติพงษ์ ยมรัตน์,

2558, นรินทร คูณเมือง, 2559) โดยพัฒนาจากการศึกษาความต้องหารและสภาพปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์เป็นอย่างมากกับผู้วิจัยที่สนใจในการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมในการมีส่วนร่วม การรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ ความรู้สึกอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคม เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มีส่วนร่วมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน เกื้อกูล เป็นธรรมชาติ กับเพื่อน ๆ นักเรียน ทำตัวเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ต่อสาธารณะ ต่อสังคม ซึ่งจิตสาธารณะเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกอบรมตั้งแต่วัยเด็ก และจะพัฒนาไปเรื่อยๆ จนถึงวัยรุ่น และจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ เพื่อเป็นคนดีออกไปสู่สังคมต่อไป

2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำแนวคิดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนมาเป็นตัวแปรจัดทำเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้โดยมุ่งเน้นประเด็นที่สำคัญ ดังแสดงในภาพที่ 2.5

ภาพที่ 2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยที่สำคัญ 4 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 3 สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 4 ศึกษาผลของการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี นำเสนอในรูปแบบการวิเคราะห์เอกสาร
2. นำเสนอกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้ ต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพิจารณาตรวจสอบ
3. ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น
4. ผู้วิจัยนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไข

1. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ทรงคุณวุฒิในการศึกษากรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ครูฝ่ายกิจกรรมนักเรียน และนักวิชาการที่มีความรู้หรือประสบการณ์และมีผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานระบบดูแล

ช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 5 ท่าน เพื่อให้ข้อแนะนำในการพัฒนากรอบแนวคิดคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ดังนี้

1. พระเทพสารคามมุนี ดร.	ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม
2. พระครูถาวรบุญโชติ ดร.	รองเจ้าคณะอำเภอเมืองมหาสารคาม
3.พระมหาอรรถพงษ์ สิริโสภโณ ป.ธ.9,ดร.	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาชัย
4. รองศาสตราจารย์ ดร.สมเจตน์ ภูศรี	
5. ดร.สุรัตน์ ดวงขาทม	

2. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดำเนินการออกแบบ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ออกแบบเครื่องมือ และออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น รวมทั้งสิ้น 589 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 238 คน โดยวิธีการใช้สูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยวิธีของ Taro Yamane (n.d., อ้างใน สุรพล พรมกุล, 2554, น. 77)

สูตร
$$n = \frac{N}{1+\left(N \times e^2\right)} \qquad (3\text{-}1)$$

เมื่อ n = จำนวนขนาดตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษา

e = ความผิดพลาดที่ยอมรับได้ (โดยในการศึกษาครั้งนี้กำหนดให้ .05)

แทนค่าในสูตร $$n = \frac{589}{1+\left(589 \times .05^2\right)} = 238.22$$

จากสูตรเทียบบัญญัติไตรยางศ์คำนวณได้ 238 คน นำกลุ่มตัวอย่างไปหาสัดส่วนใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ใช้จำนวนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ทั้ง 16 แห่ง ที่มีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นตัวแบ่งชั้นภูมิ โดย

1. แบ่งประชากรเป็นชั้นภูมิโดยใช้จำนวนโรงเรียน เป็นตัวแบ่งชั้นภูมิ
2. กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นภูมิตามสัดส่วน
3. ทำการสุ่มแต่ละชั้นภูมิตามจำนวนที่กำหนดไว้

โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่าง แสดงดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ชื่อโรงเรียน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1. สารคุณวิทยา	47	19
2. ประภัสสรวิทยา	124	50
3. วัดท่าพระหงษ์เทศประดิษฐ์	34	14
4. ปุญยสารโสภิต	15	6
5. จันทวิทยาคม	42	17
6. วัดท่าน้ำพอง	8	3
7. วิเวกธรรมประสิทธ์วิทยา	55	22
8. มัธยมวัดโพธิ์ชัยศึกษา	12	5
9. วัดโพธิ์กลาง	20	8
10. วัดบูรพารามวิทยาสรรค์	42	17
11. วัดหนองแวงวิทยา	129	52
12. วัดแจ้งสว่างนอก	26	10
13. วัดจันทรประสิทธิ์	4	6
14. วัดประสิทธิ์ธรรมสารวิทยา	8	3
15. ร่มโพธิ์ทองธรรมวิทย์	14	6
รวม	589	238

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้แบบตรวจสอบรายการประกอบด้วย เพศ ระดับชั้น สภาพครอบครัว

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 7 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วมดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมโดยถือเป็นหน้าที่ ด้านการอาสาทำงานช่วยผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้านการมีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่น ๆ ด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำ ที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อของส่วนรวม ด้านการช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ และด้านการร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) และความชัดเจนของภาษา เพื่อให้แบบสอบถามครอบคลุมและเหมาะสมกับเนื้อหาการวิจัย

3.2 ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.3 นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความตรงด้านเนื้อหาความชัดเจนของภาษา ความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงข้อคำถามโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Objective Congruence: IOC) แล้ว เลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2547) และกำหนดค่าคะแนนความสอดคล้อง ดังนี้

+1 หมายความว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้อง

0 หมายความว่า ผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจ ข้อคำถามมีความสอดคล้อง

-1 หมายความว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า ข้อคำถามไม่มีความสอดคล้อง

จากนั้นบันทึกผลการพิจารณาความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และนำค่าคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N} \quad (3\text{-}2)$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

+1 หมายถึง เห็นด้วยที่จะนำข้อคำถามนี้มาใช้

0 หมายถึง ไม่แน่ใจที่จะนำข้อคำถามนี้มาใช้

-1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยที่จะนำข้อคำถามนี้มาใช้

ในการวิจัยครั้งนี้แบบสอบถามที่มีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00

3.4 นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนประภัสสรวิทยา และ โรงเรียนวัดหนองแวงวิทยา โรงเรียนละ 15 คน รวมจำนวน 30 คน

3.5 ปรับปรุงแบบสอบถามตามที่ได้รับการตรวจสอบและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองกับผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยถือเกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า เท่ากับ 0.70 ขึ้นไป จึงยอมรับว่า แบบสอบถามมีความเที่ยง (สุวิมล ติรกานันท์, 2550)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการดำเนินการ ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึง ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น เพื่อขออนุญาตดำเนินการวิจัย และเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมด้วยการใช้แบบสอบถามออนไลน์ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่อแจกแจงความถี่ (Frequencies) และหาค่าร้อยละ (Percentile)

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยคำถามสนองคู่ (Dual Responses) มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ด้วยระบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS กำหนดการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ระยะที่ 3 สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ คือ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ใช้ในการตรวจสอบความเหมาะสม ของรูปแบบรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด ได้แก่

1.1 ดร.คม พวงยะ นักวิชาการศาสนา สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 7

1.2 พระครูสุนทรคุณวัตร รองเจ้าคณะอำเภอเมืองนครราชสีมา สำนักงานคณะอำเภอเมืองนครราชสีมา วัดสะแก ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา

1.3 นายวสันต์ แสงเหลา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำแพงเพชรเขต 2

1.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรัญ ชุยกระเดื่อง อาจารย์ประจำหลักสูตร วิจัยและประเมินผล มหาวิทยาลัย ราชภัฏมหาสารคาม

1.5 รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมยไธสง อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.1 ร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

2.2 แบบประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

2.3 คู่มือของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

3.1.1 ศึกษาแนวคิด หลักการ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสร้าง แบบสอบถาม มาตรฐานการประเมินของคณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์การประเมินทางการศึกษา (The Joint Committee on Standards for Educational Evaluation) ด้านความเหมาะสม (Propriety Standard) และด้านความเป็นไปได้ (Feasibility)

3.1.2 แบบประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.1.3 นำแบบประเมินความเหมาะสมร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความตรงด้านเนื้อหาความชัดเจนของภาษา ความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงข้อคำถามโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Objective Congruence: IOC) แล้ว เลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2547) และกำหนดค่าคะแนนความสอดคล้อง ดังนี้

+1 หมายความว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้อง

0 หมายความว่า ผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจ ข้อคำถามมีความสอดคล้อง

-1 หมายความว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า ข้อคำถามไม่มีความสอดคล้อง

จากนั้นบันทึกผลการพิจารณาความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และนำค่าคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N} \quad (3\text{-}3)$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

+1 หมายถึง เห็นด้วยที่จะนำข้อคำถามนี้มาใช้

0 หมายถึง ไม่แน่ใจที่จะนำข้อคำถามนี้มาใช้

-1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยที่จะนำข้อคำถามนี้มาใช้

ในการวิจัยครั้งนี้แบบสอบถามที่มีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00

3.1.4 ปรับปรุงแบบประเมินความเหมาะสมร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น และจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการดำเนินการ ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึง ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น เพื่อขออนุญาตดำเนินการวิจัย และเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมด้วยการใช้แบบสอบถามออนไลน์ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

วิเคราะห์ข้อมูลความเหมาะสมร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D) โดยกำหนดการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

ระยะที่ 4 ศึกษาผลของการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาผลของการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มครูผู้สอน จำนวน 15 คน ในการประเมินผลของการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียน คัดเลือกจากครูผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ที่มีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 15 แห่ง โรงเรียนละ 1 คน

1.2 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในการการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 238 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.1 รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

2.2 คู่มือของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

2.3 แบบประเมินผลการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบประเมินผลการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

3.1.1 ศึกษาแนวคิด หลักการ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสร้างแบบสอบถามมาตรฐานการประเมินของคณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์การประเมินทางการศึกษา (The Joint Committee on Standards for Educational Evaluation) ด้านความเหมาะสม (Propriety Standard) และด้านความเป็นไปได้ (Feasibility)

3.1.2 แบบประเมินผลการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่นโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.1.3 นำแบบประเมินผลการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความตรงด้านเนื้อหาความชัดเจนของภาษาความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงข้อคำถามโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Objective Congruence: IOC) แล้ว เลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2547) โดยแบบสอบถามที่มีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00

3.1.4 ปรับปรุงแบบประเมินผลการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น และจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการดำเนินการ ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึง ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น เพื่อขออนุญาตดำเนินการวิจัย และเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น เก็บรวบรวมด้วยการใช้แบบสอบถามออนไลน์ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

วิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D) โดยกำหนดการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะในระดับน้อยที่สุด

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 3 สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 4 ศึกษาผลของการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1. ผลการวิสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่าตัวชี้วัด คุณลักษณะคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

ตารางที่ 4.1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

องค์ประกอบของจิตสาธารณะ	อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ (2550)	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551)	ศิริลักษณ์ เลื่อนยศ (2553)	กุหลาบ พงษ์เทพิน (2553)	กรรยา พรรณนา (2553,)	ปัณมา สงนุ่น (2554)	เจียมจิตต์ ไชยลังกา (2554)	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556)	ปราณี บุตรสุข (2556)	สมปอง ช่วยพรม และวารีรัตน์ แก้วอุไร (2559)	ชลธิชา ชัยวิชิต (2559)	ชาตรี อุ่นเรือน (2560)	รวม
1. ด้านความรับผิดชอบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	12
2. ด้านความสามัคคี	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
3. ด้านคุณธรรม	-	✓	✓	✓	✓		✓		✓		✓	✓	8
4. ด้านสังคม	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓			8
5. ด้านความเสียสละ	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
6. ด้านวัฒนธรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓			9
7. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	11
8. ด้านเทคโนโลยี	-	✓	✓	-	-	-	-	-	✓	-	✓	-	4
9. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	1
10. ด้านเศรษฐกิจ	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	1

จากตารางที่ 4.1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะข้างต้น องค์ประกอบ 4 อันดับแรก ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสามัคคี ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และ ด้านความเสียสละ จะเห็นได้ว่าองค์และนักวิชาการได้จำแนกองค์ประกอบของจิตสาธารณะที่ใกล้เคียงสอดคล้องกัน และเมื่อพิจารณาให้ดีจะเห็นว่า ผู้วิจัยชาวไทยส่วนใหญ่จำแนกองค์ประกอบของของจิตสาธารณะโดยใช้แนวทางจากต่างประเทศโดยอาจสังเคราะห์จากแนวคิดต่าง ๆ หลายแนวคิดเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้วิจัย

ปรับรวมองค์ประกอบบางตัวเข้าด้วยกัน เนื่องจากองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของจิตสาธารณะผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์ โดยมี 60 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. ด้านความรับผิดชอบ

1.1 เมื่อท่านได้รับมอบหมายให้ทำงานท่านรับผิดชอบงานนั้นอย่างเต็มความสามารถ

1.2 เมื่อมีคนทะเลาะกัน ท่านมักเข้าไปห้ามปราม

1.3 เมื่อมีคนลืมสิ่งของทิ้งไว้ ท่านนำไปประกาศหาเจ้าของ

1.3 เมื่อท่านพบเห็นคนกระทำผิดกฎหมาย ท่านแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบ

1.4 ท่านไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ เมื่อไม่มีคนเห็น

1.5 เมื่อมีการเข้าแถวเพื่อรับสิ่งของ ท่านจะเข้าแถวตามลำดับการมาถึงก่อนหลัง

1.6 ท่านยอมรับการกระทำของตนเองทั้งผลดี และผลเสีย

1.7 เมื่อมีกิจกรรมส่วนรวมเกิดขึ้นภายในวัดท่านเข้าไปช่วยเหลือ

1.8 ท่านทำการเผยแผ่ธรรมะแก่พุทธศาสนิกชนทุกครั้งที่มีโอกาส

1.9 เมื่อท่านพบว่า ภิกษุหรือสามเณรภายในวัด กระทำผิดท่านได้ตักเตือนเขา

1.10 ท่านมักให้ความรู้และเผยแพร่วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องแก่ผู้ที่ท่านเกี่ยวข้อง

1.11 ท่านทำการซ่อมแซมสิ่งของที่ชำรุดเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่

1.12 ท่านสนับสนุนการใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก

1.13 เมื่อท่านพบเห็นการตัดไม้ทำลายป่า ท่านได้ทำการแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ให้เข้ามาตรวจสอบ

1.14 เมื่อไม่มีที่ทิ้งขยะ ท่านไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ

2. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2.1 ท่านมักนำวัสดุหรือสิ่งของที่เหลือใช้มาดัดแปลง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใหม่

2.2 เวลาท่านใช้กระดาษ ท่านจะใช้ทั้งสองด้านเมื่อมีโอกาส

2.3 เมื่อมีสิ่งของที่ยังไม่ชำรุด แต่ท่านไม่ได้ใช้งานแล้ว ท่านจะนำไปให้กับผู้อื่นที่มีความต้องการ

2.4 เมื่อท่านเครียดหรือหงุดหงิด ท่านจะไม่ระบายอารมณ์โดยการทำลายของสาธารณะ

2.5 เมื่อท่านใช้ของที่เป็นสาธารณะ ท่านจะดูแลรักษาเหมือนกับเป็นของส่วนตัวของท่าน

2.6 เมื่อมีคนนำสิ่งของส่วนรวมไปใช้แล้วไม่นำไปเก็บไว้ที่เดิม ท่านนำไปเก็บไว้ที่เดิมให้

2.7 ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ เมื่อมีการขอความร่วมมือ

2.8 เมื่อมีคนเปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ ท่านเดินไปปิดทันที

2.9 เมื่อท่านไม่ได้รับผิดชอบค่าไฟฟ้า ท่านใช้งานโดยคำนึงถึงจำนวนเงินที่ต้องจ่าย

2.10 ท่านใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

2.11 ท่านได้นำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างคุ้มค่าที่สุด

2.12 เมื่อท่านมีโอกาสช่วยดูแลรักษาธรรมชาติ ท่านพร้อมให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่

2.13 ท่านพร้อมที่จะเสียสละต่อผู้อื่น แม้ว่าผู้อื่นจะมองไม่เห็นเจตนาดีของท่าน

2.14 ท่านพร้อมที่จะให้ความรู้แก่ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน

2.15 ท่านไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อพฤติกรรมของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ

3. ด้านความเสียสละ

3.1 ท่านพร้อมที่จะให้การสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์

3.2 ท่านพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ แม้จะต้องเสียสละทรัพย์ส่วนตัว

3.3 เมื่อผู้ใดปฏิเสธความช่วยเหลือจากท่าน ท่านไม่เสียความรู้สึก แต่พร้อมที่จะช่วยเหลือ

3.4 เมื่อท่านมีเวลาว่าง ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดที่อยู่อาศัย

3.5 เมื่อมีโรงเรียน มาขอความร่วมมือให้ท่านไปสอนธรรมะ ท่านเสียสละเวลาไปสอนให้

3.6 เมื่อมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของชุมชน ท่านเสียสละเวลาไปเข้าร่วม

3.7 ท่านมีความสุขใจที่ได้ทำงานอาสาสมัคร

3.8 ท่านช่วยชักชวนผู้คนให้บริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้

3.9 ท่านมักบริจาคสิ่งของที่ท่านไม่ใช้แล้วให้แก่องค์กรการกุศลต่าง ๆ

3.10 ท่านมักให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ด้อยโอกาสและต้องการความช่วยเหลือ

3.11 ท่านพร้อมจะให้ความช่วยเหลือกับทุกคน โดยไม่หวังผลตอบแทน

3.12 ท่านแบ่งปันสิ่งของที่เกินจำเป็นของท่านให้แก่ผู้อื่น

3.13 ท่านให้ความคิดเห็นแบบตรงไปตรงมา กับผู้คนที่เข้ามาขอคำปรึกษา

3.14 เมื่อเห็นเพื่อนกำลังลำบาก ท่านเข้าไปสอบถามเพื่อให้ความช่วยเหลือ

3.15 เมื่อเพื่อนมาขอความช่วยเหลือจากท่าน ท่านไม่หลีกเลี่ยงที่จะให้ความช่วยเหลือ

4. ด้านความสามัคคี

4.1 ท่านประพฤติตนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

4.2 ท่านทำงานส่วนรวม โดยไม่เกี่ยงว่างานนั้นจะเป็นงานหนักหรืองานเบา

4.3 เมื่อท่านเห็นเพื่อนทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อย ท่านเข้าไปช่วยเหลือ เพื่อให้งานเสร็จเร็วขึ้น

4.4 เมื่อท่านต้องการตำหนิใคร ท่านไม่ตำหนิต่อหน้าผู้คนจำนวนมากแต่จะเรียกเข้ามาคุยเป็นการส่วนตัว

4.5 ท่านทำงานส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ

4.6 เมื่อแบ่งหน้าที่กันทำงาน ท่านรับผิดชอบหน้าที่ของตนเองให้เสร็จก่อนที่จะไปช่วยเหลือผู้อื่น

4.7 ท่านทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง

4.8 เมื่อเกิดปัญหาระหว่างการทำงาน ท่านจะปรึกษาขอความคิดเห็นจากแต่ละคน เพื่อหาวิธีแก้ปัญหา

4.9 ท่านตัดสินใจแก้ปัญหาจากเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์

4.10 การทำงานเป็นทีม ทำให้ท่านเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น

4.11 ท่านจะไม่ละทิ้งหน้าที่ เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในทีม

4.12 ท่านพร้อมปฏิบัติตามคำแนะนำจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า

4.13 ท่านพร้อมรับผิดชอบข้อดีและข้อเสียจากผลงานที่ได้ทำร่วมกันเป็นทีม

4.14 ท่านพร้อมรับหน้าที่ทุกบทบาทในทีมเพื่อให้งานสำเร็จ

4.15 เมื่อมีผู้อื่นมาช่วยเหลือท่าน ท่านยินดีรับความช่วยเหลือ

2. ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะด้านความพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 7 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (n=5)

ตารางที่ 4.2 ความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะด้านความพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ข้อที่	การพัฒนาคุณลักษณะ	$\overline{X}$	$S.D.$	แปลผล
ด้านความรับผิดชอบ				
1	เมื่อท่านได้รับมอบหมายให้ทำงานท่านรับผิดชอบงานนั้นอย่างเต็มความสามารถ	3.80	0.71	มาก
2	เมื่อมีคนทะเลาะกัน ท่านมักเข้าไปห้ามปราม	2.60	0.55	ปานกลาง
3	เมื่อมีคนลืมสิ่งของทิ้งไว้ ท่านนำไปประกาศหาเจ้าของ	3.00	0.71	ปานกลาง
4	เมื่อท่านพบเห็นคนกระทำผิดกฎหมาย ท่านแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบ	3.80	0.45	มาก
5	ท่านไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ เมื่อไม่มีคนเห็น	3.80	0.45	มาก
6	เมื่อมีการเข้าแถวเพื่อรับสิ่งของ ท่านจะเข้าแถวตามลำดับการมาถึงก่อนหลัง	3.60	0.55	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อที่	การพัฒนาคุณลักษณะ	$\overline{X}$	$S.D.$	แปลผล
7	ท่านยอมรับการกระทำของตนเองทั้งผลดี และผลเสีย	3.60	0.55	มาก
8	เมื่อมีกิจกรรมส่วนรวมเกิดขึ้นภายในวัดท่านเข้าไปช่วยเหลือ	3.60	0.55	มาก
9	ท่านทำการเผยแผ่ธรรมะแก่พุทธศาสนิกชนทุกครั้งที่มีโอกาส	3.85	0.45	มาก
10	เมื่อท่านพบว่า ภิกษุหรือสามเณรภายในวัด กระทำผิดท่านได้ตักเตือนเขา	3.80	0.45	มาก
11	ท่านมักให้ความรู้และเผยแพร่วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องแก่ผู้ที่ท่านเกี่ยวข้อง	4.40	0.55	มาก
12	ท่านทำการซ่อมแซมสิ่งของที่ชำรุดเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่	3.00	0.71	ปานกลาง
13	ท่านสนับสนุนการใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก	2.20	0.45	ปานกลาง
14	เมื่อท่านพบเห็นการตัดไม้ทำลายป่า ท่านได้ทำการแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ให้เข้ามาตรวจสอบ	2.80	0.45	ปานกลาง
15	เมื่อไม่มีที่ทิ้งขยะ ท่านไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ	3.55	0.55	มาก
ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม				
16	ท่านมักนำวัสดุหรือสิ่งของที่เหลือใช้มาดัดแปลง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใหม่	4.40	0.66	มาก
17	เวลาท่านใช้กระดาษ ท่านจะใช้ทั้งสองด้านเมื่อมีโอกาส	3.38	0.56	ปานกลาง
18	เมื่อมีสิ่งของที่ยังไม่ชำรุด แต่ท่านไม่ได้ใช้งานแล้ว ท่านจะนำไปให้กับผู้อื่นที่มีความต้องการ	4.98	0.42	มากที่สุด
19	เมื่อท่านเครียดหรือหงุดหงิด ท่านจะไม่ระบายอารมณ์โดยการทำลายของสาธารณะ	4.46	0.52	มาก
20	เมื่อท่านใช้ของที่เป็นสาธารณะ ท่านจะดูแลรักษาเหมือนกับเป็นของส่วนตัวของท่าน	4.40	0.56	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อที่	การพัฒนาคุณลักษณะ	$\overline{X}$	$S.D.$	แปลผล
21	เมื่อมีคนนำสิ่งของส่วนรวมไปใช้แล้วไม่นำไปเก็บไว้ที่เดิม ท่านนำไปเก็บไว้ที่เดิมให้	3.41	0.59	ปานกลาง
22	ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ เมื่อมีการขอความร่วมมือ	4.51	0.57	มากที่สุด
23	เมื่อมีคนเปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ ท่านเดินไปปิดทันที	4.49	0.59	มาก
24	เมื่อท่านไม่ได้รับผิดชอบค่าไฟฟ้า ท่านใช้งานโดยคำนึงถึงจำนวนเงินที่ต้องจ่าย	4.45	0.62	มาก
25	ท่านใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าเท่าที่จำเป็นเท่านั้น	3.45	0.59	ปานกลาง
26	ท่านได้นำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างคุ้มค่าที่สุด	3.45	0.56	ปานกลาง
27	เมื่อท่านมีโอกาสช่วยดูแลรักษาธรรมชาติ ท่านพร้อมให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่	4.46	0.60	มาก
28	ท่านพร้อมที่จะเสียสละต่อผู้อื่น แม้ว่าผู้อื่นจะมองไม่เห็นเจตนาดีของท่าน	4.23	0.58	มาก
29	ท่านพร้อมที่จะให้ความรู้แก่ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน	3.37	0.67	ปานกลาง
30	ท่านไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อพฤติกรรมของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ	4.54	0.58	มากที่สุด
ด้านความเสียสละ				
31	ท่านพร้อมที่จะให้การสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์	3.24	0.59	ปานกลาง
32	ท่านพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ แม้จะต้องเสียสละทรัพย์ส่วนตัว	4.60	0.53	มากที่สุด
33	เมื่อผู้ใดปฏิเสธความช่วยเหลือจากท่าน ท่านไม่เสียความรู้สึก แต่พร้อมที่จะช่วยเหลือ	3.25	0.56	ปานกลาง
34	เมื่อท่านมีเวลาว่าง ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดที่อยู่อาศัย	4.23	0.58	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อที่	การพัฒนาคุณลักษณะ	$\overline{X}$	*S.D.*	แปลผล
35	เมื่อมีโรงเรียน มาขอความร่วมมือให้ท่านไปสอนธรรมะ ท่านเสียสละเวลาไปสอนให้	4.39	0.50	มาก
36	เมื่อมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของชุมชน ท่านเสียสละเวลาไปเข้าร่วม	4.45	0.57	มาก
37	ท่านมีความสุขใจที่ได้ทำงานอาสาสมัคร	4.46	0.58	มาก
38	ท่านช่วยชักชวนผู้คนให้บริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้	4.53	0.66	มากที่สุด
39	ท่านมักบริจาคสิ่งของที่ท่านไม่ใช้แล้วให้แก่องค์กรการกุศลต่าง ๆ	2.45	0.59	น้อย
40	ท่านมักให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ด้อยโอกาสและต้องการความช่วยเหลือ	2.56	0.57	น้อย
41	ท่านพร้อมจะให้ความช่วยเหลือกับทุกคน โดยไม่หวังผลตอบแทน	4.43	0.67	มาก
42	ท่านแบ่งปันสิ่งของที่เกินจำเป็นของท่านให้แก่ผู้อื่น	4.52	0.59	มากที่สุด
43	ท่านให้ความคิดเห็นแบบตรงไปตรงมา กับผู้คนที่เข้ามาขอคำปรึกษา	4.54	0.58	มากที่สุด
44	เมื่อเห็นเพื่อนกำลังลำบาก ท่านเข้าไปสอบถามเพื่อให้ความช่วยเหลือ	3.25	0.61	ปานกลาง
45	เมื่อเพื่อนมาขอความช่วยเหลือจากท่าน ท่านไม่หลีกเลี่ยงที่จะให้ความช่วยเหลือ	4.63	0.54	มากที่สุด
ด้านความสามัคคี				
46	ท่านประพฤติตนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	4.60	0.532	มากที่สุด
47	ท่านทำงานส่วนรวม โดยไม่เกี่ยงว่างานนั้นจะเป็นงานหนักหรืองานเบา	4.97	0.42	มากที่สุด
48	เมื่อท่านเห็นเพื่อนทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อย ท่านเข้าไปช่วยเหลือ เพื่อให้งานเสร็จเร็วขึ้น	4.53	0.59	มากที่สุด
49	เมื่อท่านต้องการตำหนิใคร ท่านไม่ตำหนิต่อหน้าผู้คนจำนวนมากแต่จะเรียกเข้ามาคุยเป็นการส่วนตัว	3.10	0.53	ปานกลาง

(ต่อ)

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อที่	การพัฒนาคุณลักษณะ	$\overline{X}$	$S.D.$	แปลผล
50	ท่านทำงานส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ	4.97	0.52	มากที่สุด
51	เมื่อแบ่งหน้าที่กันทำงาน ท่านรับผิดชอบหน้าที่ของตนเองให้เสร็จก่อนที่จะไปช่วยเหลือผู้อื่น	3.25	0.49	ปานกลาง
52	ท่านทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง	4.53	0.64	มากที่สุด
53	เมื่อเกิดปัญหาระหว่างการทำงาน ท่านจะปรึกษาขอความคิดเห็นจากแต่ละคน เพื่อหาวิธีแก้ปัญหา	3.14	0.61	ปานกลาง
54	ท่านตัดสินใจแก้ปัญหาจากเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์	4.53	0.61	มากที่สุด
55	การทำงานเป็นทีม ทำให้ท่านเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น	4.45	0.66	มาก
56	ท่านจะไม่ละทิ้งหน้าที่ เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในทีม	3.32	0.67	ปานกลาง
57	ท่านพร้อมปฏิบัติตามคำแนะนำจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า	4.47	0.61	มาก
58	ท่านพร้อมรับผิดชอบข้อดีและข้อเสียจากผลงานที่ได้ทำร่วมกันเป็นทีม	3.45	0.55	ปานกลาง
59	ท่านพร้อมรับหน้าที่ทุกบทบาทในทีมเพื่อให้งานสำเร็จ	4.45	0.66	มาก
60	เมื่อมีผู้อื่นมาช่วยเหลือท่าน ท่านยินดีรับความช่วยเหลือ	4.53	0.61	มากที่สุด
รวม		3.92	0.57	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบ/ตัวชี้วัดของคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยรวม 60 ตัวชี้วัด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นตัวชี้วัดส่วนใหญ่มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง และอยู่ในระดับน้อย

ผู้วิจัยตรวจสอบและคัดเลือกองค์ประกอบ/ตัวชี้วัดของคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และปรับปรุงองค์ประกอบ/ตัวชี้วัดของคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

แล้วได้องค์ประกอบ/ตัวชี้วัดของคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น 4 องค์ประกอบ 40 ตัวชี้วัด มีรายละเอียดดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความรับผิดชอบ มี 10 ตัวชี้วัด ดังนี้
   1.1 เมื่อท่านได้รับมอบหมายให้ทำงานท่านรับผิดชอบงานนั้นอย่างเต็มความสามารถ
   1.2 เมื่อท่านพบเห็นคนกระทำผิดกฎหมาย ท่านแจ้งให้เจ้าหน้าที่
   1.3 ท่านไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ เมื่อไม่มีคนเห็น
   1.4 เมื่อมีการเข้าแถวเพื่อรับสิ่งของ ท่านจะเข้าแถวตามลำดับการมาถึงก่อนหลัง
   1.5 ท่านยอมรับการกระทำของตนเองทั้งผลดี และผลเสีย
   1.6 เมื่อมีกิจกรรมส่วนรวมเกิดขึ้นภายในวัดท่านเข้าไปช่วยเหลือ
   1.7 ท่านทำการเผยแผ่ธรรมะแก่พุทธศาสนิกชนทุกครั้งที่มีโอกาส
   1.8 เมื่อท่านพบว่า ภิกษุหรือสามเณรภายในวัด กระทำผิดท่านได้ตักเตือนเขา
   1.9 ท่านมักให้ความรู้และเผยแพร่วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องแก่ผู้ที่ท่านเกี่ยวข้อง
   1.10 เมื่อไม่มีที่ทิ้งขยะ ท่านไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ
2. องค์ประกอบด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มี 10 ตัวชี้วัด ดังนี้
   2.1 ท่านมักนำวัสดุหรือสิ่งของที่เหลือใช้มาดัดแปลง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใหม่
   2.2 เมื่อมีสิ่งของที่ยังไม่ชำรุด แต่ท่านไม่ได้ใช้งานแล้ว ท่านจะนำไปให้กับผู้อื่นที่มีความต้องการ
   2.3 เมื่อท่านเครียดหรือหงุดหงิด ท่านจะไม่ระบายอารมณ์โดยการทำลายของสาธารณะ
   2.4 เมื่อท่านใช้ของที่เป็นสาธารณะ ท่านจะดูแลรักษาเหมือนกับเป็นของส่วนตัวของท่าน
   2.5 ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ เมื่อมีการขอความร่วมมือ
   2.6 เมื่อมีคนเปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ ท่านเดินไปปิดทันที
   2.7 เมื่อท่านไม่ได้รับผิดชอบค่าไฟฟ้า ท่านใช้งานโดยคำนึงถึงจำนวนเงินที่ต้องจ่าย
   2.8 เมื่อท่านมีโอกาสช่วยดูแลรักษาธรรมชาติ ท่านพร้อมให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่
   2.9 ท่านพร้อมที่จะเสียสละต่อผู้อื่น แม้ว่าผู้อื่นจะมองไม่เห็นเจตนาดีของท่าน
   2.10 ท่านไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อพฤติกรรมของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ
3. องค์ประกอบด้านความเสียสละ มี 10 ตัวชี้วัด ดังนี้
   3.1 ท่านพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ แม้จะต้องเสียสละทรัพย์ส่วนตัว
   3.2 เมื่อท่านมีเวลาว่าง ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดที่อยู่อาศัย
   3.3 เมื่อมีโรงเรียน มาขอความร่วมมือให้ท่านไปสอนธรรมะ ท่านเสียสละเวลาไปสอนให้

3.4 เมื่อมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของชุมชน ท่านเสียสละเวลาไปเข้าร่วม

3.5 ท่านมีความสุขใจที่ได้ทำงานอาสาสมัคร

3.6 ท่านช่วยชักชวนผู้คนให้บริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้

3.7 ท่านพร้อมจะให้ความช่วยเหลือกับทุกคน โดยไม่หวังผลตอบแทน

3.8 ท่านแบ่งปันสิ่งของที่เกินจำเป็นของท่านให้แก่ผู้อื่น

3.9 ท่านให้ความคิดเห็นแบบตรงไปตรงมา กับผู้คนที่เข้ามาขอคำปรึกษา

3.10 เมื่อเพื่อนมาขอความช่วยเหลือจากท่าน ท่านไม่หลีกเลี่ยงที่จะให้ความช่วยเหลือ

4. องค์ประกอบด้านความสามัคคี มี 10 ตัวชี้วัด ดังนี้

4.1 ท่านประพฤติตนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

4.2 ท่านทำงานส่วนรวม โดยไม่เกี่ยงว่างานนั้นจะเป็นงานหนักหรืองานเบา

4.3 เมื่อท่านเห็นเพื่อนทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อย ท่านเข้าไปช่วยเหลือ เพื่อให้งานเสร็จเร็วขึ้น

4.4 ท่านทำงานส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ

4.5 ท่านทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง

4.6 ท่านตัดสินใจแก้ปัญหาจากเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์

4.7 การทำงานเป็นทีม ทำให้ท่านเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น

4.8 ท่านพร้อมปฏิบัติตามคำแนะนำจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า

4.9 ท่านพร้อมรับหน้าที่ทุกบทบาทในทีมเพื่อให้งานสำเร็จ

4.10 เมื่อมีผู้อื่นมาช่วยเหลือท่าน ท่านยินดีรับความช่วยเหลือ

ระยะที่ 2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 4.3 ผลการศึกษาระดับความต้องการในการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ		สภาพปัจจุบัน		ระดับความต้องการ
		$\overline{X}$	$S.D.$	
1	ด้านความรับผิดชอบ	3.22	0.56	ปานกลาง
2	ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	3.35	0.78	ปานกลาง
3	ด้านความเสียสละ	3.57	0.45	มาก
4	ด้านความสามัคคี	3.56	0.78	มาก
	ภาพรวม	3.38	0.62	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.3 พบว่า สภาพปัจจุบัน คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.38, S.D. =0.62) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเสียสละ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.57 S.D.=0.45) รองลงมา ด้านความสามัคคี อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.56, S.D. =0.78) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านความรับผิดชอบ อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.22 S.D. =0.56)

ตารางที่ 4.4 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ด้านความรับผิดชอบ

ข้อที่	การพัฒนาคุณลักษณะ	$\overline{X}$	$S.D.$	แปลผล
1	เมื่อท่านได้รับมอบหมายให้ทำงานท่านรับผิดชอบงานนั้นอย่างเต็มความสามารถ	4.55	0.58	มากที่สุด
2	เมื่อท่านพบเห็นคนกระทำผิดกฎหมาย ท่านแจ้งให้เจ้าหน้าที่	4.63	0.49	มากที่สุด
3	ท่านไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ เมื่อไม่มีคนเห็น	4.55	0.52	มากที่สุด

(ต่อ)

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อที่	การพัฒนาคุณลักษณะ	$\overline{X}$	$S.D.$	แปลผล
4	เมื่อมีการเข้าแถวเพื่อรับสิ่งของ ท่านจะเข้าแถวตามลำดับการมาถึงก่อนหลัง	4.49	0.59	มาก
5	ท่านยอมรับการกระทำของตนเองทั้งผลดี และผลเสีย	4.52	0.59	มากที่สุด
6	เมื่อมีกิจกรรมส่วนรวมเกิดขึ้นภายในวัดท่านเข้าไปช่วยเหลือ	4.49	0.61	มาก
7	ท่านทำการเผยแผ่ธรรมะแก่พุทธศาสนิกชนทุกครั้งที่มีโอกาส	4.51	0.59	มากที่สุด
8	เมื่อท่านพบว่า ภิกษุหรือสามเณรภายในวัด กระทำผิดท่านได้ตักเตือนเขา	4.47	0.637	มาก
9	ท่านมักให้ความรู้และเผยแพร่วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องแก่ผู้ที่ท่านเกี่ยวข้อง	4.47	0.60	มาก
10	เมื่อไม่มีที่ทิ้งขยะ ท่านไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ	4.53	0.58	มากที่สุด
	รวม	4.52	0.87	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า คุณลักษณะจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้านความรับผิดชอบ ภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.52, $S.D.$= 0.87) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ารายข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ เมื่อท่านพบเห็นคนกระทำผิดกฎหมาย ท่านแจ้งให้เจ้าหน้าที่ ($\overline{X}$ =4.63, $S.D.$=0.49) รองลงมาคือ เมื่อท่านได้รับมอบหมายให้ทำงานท่านรับผิดชอบงานนั้นอย่างเต็มความสามารถ ($\overline{X}$ =4.55, $S.D.$=0.58) และท่านไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ เมื่อไม่มีคนเห็น ($\overline{X}$ =4.55, $S.D.$=0.52) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่นด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ข้อที่	การพัฒนาคุณลักษณะ	$\overline{X}$	$S.D.$	แปลผล
1	ท่านมักนำวัสดุหรือสิ่งของที่เหลือใช้มาดัดแปลง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใหม่	4.51	0.48	มากที่สุด
2	เมื่อมีสิ่งของที่ยังไม่ชำรุด แต่ท่านไม่ได้ใช้งานแล้ว ท่านจะนำไปให้กับผู้อื่นที่มีความต้องการ	4.52	0.54	มากที่สุด
3	เมื่อท่านเครียดหรือหงุดหงิด ท่านจะไม่ระบายอารมณ์โดยการทำลายของสาธารณะ	4.55	0.48	มากที่สุด
4	เมื่อท่านใช้ของที่เป็นสาธารณะ ท่านจะดูแลรักษาเหมือนกับเป็นของส่วนตัวของท่าน	4.52	0.40	มากที่สุด
5	ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ เมื่อมีการขอความร่วมมือ	4.59	0.53	มากที่สุด
6	เมื่อมีคนเปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ ท่านเดินไปปิดทันที	4.40	0.66	มาก
7	เมื่อท่านไม่ได้รับผิดชอบค่าไฟฟ้า ท่านใช้งานโดยคำนึงถึงจำนวนเงินที่ต้องจ่าย	4.38	0.56	มาก
8	เมื่อท่านมีโอกาสช่วยดูแลรักษาธรรมชาติ ท่านพร้อมให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่	4.98	0.42	มากที่สุด
9	ท่านพร้อมที่จะเสียสละต่อผู้อื่น แม้ว่าผู้อื่นจะมองไม่เห็นเจตนาดีของท่าน	4.46	0.52	มาก
10	ท่านไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อพฤติกรรมของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ	4.40	0.56	มาก
	รวม	4.53	0.51	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า คุณลักษณะจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.53, $S.D.$= 0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ารายข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ เมื่อมีการขอความร่วมมือ ($\overline{X}$ = 4.59, $S.D.$= 0.53) รองลงมาคือ เมื่อท่านเครียดหรือหงุดหงิด ท่านจะไม่ระบายอารมณ์โดยการทำลายของสาธารณะ ($\overline{X}$ = 4.55, $S.D.$= 0.48) และเมื่อมีสิ่งของที่ยังไม่ชำรุด แต่ท่านไม่ได้ใช้งานแล้ว ท่านจะนำไปให้กับผู้อื่นที่มีความต้องการ ($\overline{X}$ = 4.52, $S.D.$= 0.54) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่นด้านความเสียสละ

ข้อที่	การพัฒนาคุณลักษณะ	$\overline{X}$	$S.D.$	แปลผล
1	ท่านพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ แม้จะต้องเสียสละทรัพย์ส่วนตัว	4.23	0.58	มาก
2	เมื่อท่านมีเวลาว่าง ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดที่อยู่อาศัย	4.37	0.67	มาก
3	เมื่อมีโรงเรียน มาขอความร่วมมือให้ท่านไปสอนธรรมะ ท่านเสียสละเวลาไปสอนให้	4.54	0.58	มากที่สุด
4	เมื่อมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของชุมชน ท่านเสียสละเวลาไปเข้าร่วม	4.54	0.59	มากที่สุด
5	ท่านมีความสุขใจที่ได้ทำงานอาสาสมัคร	4.60	0.53	มากที่สุด
6	ท่านช่วยชักชวนผู้คนให้บริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้	4.49	0.56	มาก
7	ท่านพร้อมจะให้ความช่วยเหลือกับทุกคน โดยไม่หวังผลตอบแทน	4.23	0.58	มาก
8	ท่านแบ่งปันสิ่งของที่เกินจำเป็นของท่านให้แก่ผู้อื่น	4.39	0.50	มาก
9	ท่านให้ความคิดเห็นแบบตรงไปตรงมา กับผู้คนที่เข้ามาขอคำปรึกษา	4.45	0.57	มาก
10	เมื่อเพื่อนมาขอความช่วยเหลือจากท่าน ท่านไม่หลีกเลี่ยงที่จะให้ความช่วยเหลือ	4.46	0.58	มาก
รวม		4.43	0.57	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า คุณลักษณะจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้านความเสียสละภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.43, $S.D.$= 0.57) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ารายข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ท่านมีความสุขใจที่ได้ทำงานอาสาสมัคร ($\overline{X}$ = 4.60, $S.D.$= 0.53) รองลงมาคือ เมื่อมีโรงเรียนมาขอความร่วมมือให้ท่านไปสอนธรรมะ ท่านเสียสละเวลาไปสอนให้ ($\overline{X}$ =4.54, $S.D.$=0.58) และเมื่อมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของชุมชน ท่านเสียสละเวลาไปเข้าร่วม ($\overline{X}$ = 4.54, $S.D.$=0.59) ตามลำดับ

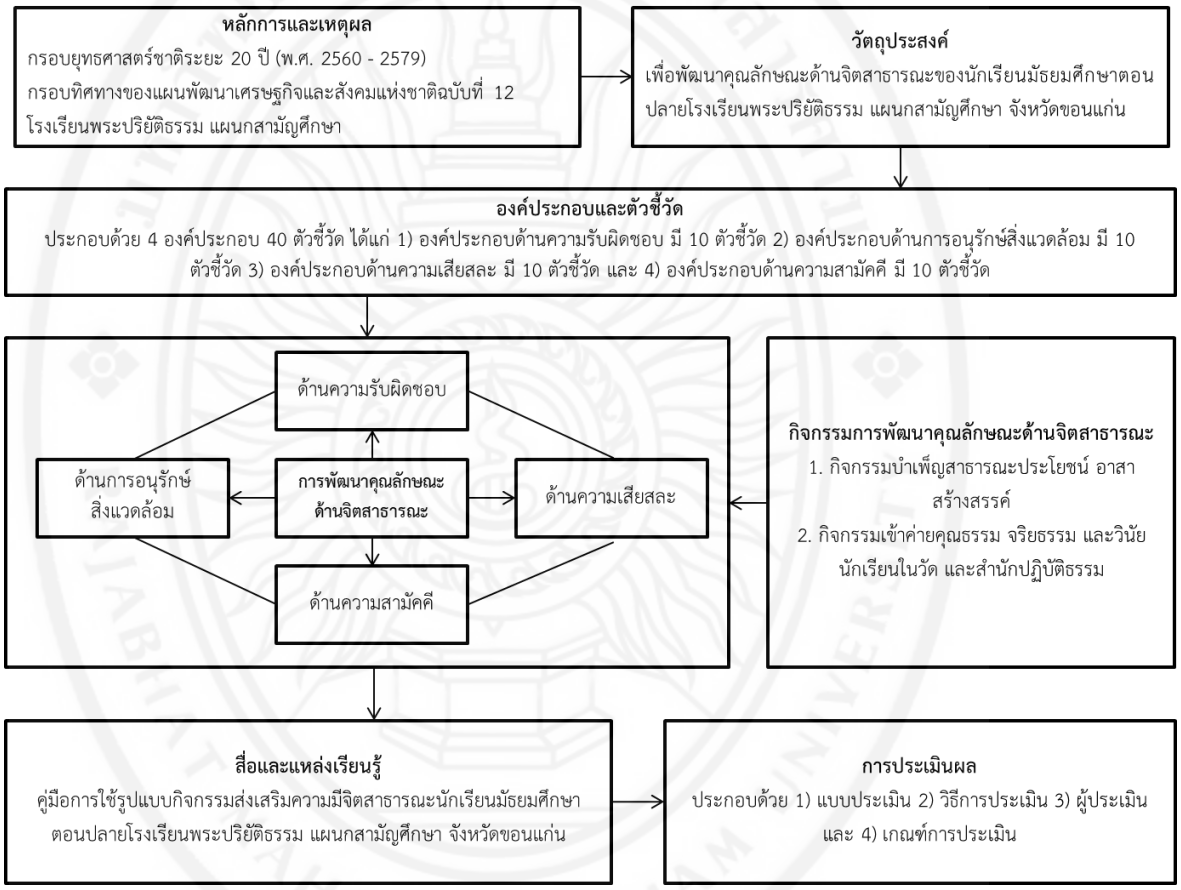
ตารางที่ 4.7 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ด้านความสามัคคี

ข้อที่	การพัฒนาคุณลักษณะ	$\overline{X}$	$S.D.$	แปลผล
1	ท่านประพฤติตนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	4.60	0.53	มากที่สุด
2	ท่านทำงานส่วนรวม โดยไม่เกี่ยงว่างานนั้นจะเป็นงานหนักหรืองานเบา	4.97	0.42	มากที่สุด
3	เมื่อท่านเห็นเพื่อนทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อย ท่านเข้าไปช่วยเหลือ เพื่อให้งานเสร็จเร็วขึ้น	4.53	0.59	มากที่สุด
4	ท่านทำงานส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ	4.57	0.53	มากที่สุด
5	ท่านทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง	4.97	0.52	มากที่สุด
6	ท่านตัดสินใจแก้ปัญหาจากเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์	4.57	0.49	มากที่สุด
7	การทำงานเป็นทีม ทำให้ท่านเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น	4.53	0.64	มากที่สุด
8	ท่านพร้อมปฏิบัติตามคำแนะนำจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า	4.56	0.61	มากที่สุด
9	ท่านพร้อมรับหน้าที่ทุกบทบาทในทีมเพื่อให้งานสำเร็จ	4.53	0.61	มากที่สุด
10	เมื่อมีผู้อื่นมาช่วยเหลือท่าน ท่านยินดีรับความช่วยเหลือ	4.45	0.66	มาก
รวม		4.62	0.56	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า คุณลักษณะจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้านความสามัคคี ภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.62, $S.D.$= 0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ารายข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ท่านทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง ($\overline{X}$ =4.97, $S.D.$=0.52) รองลงมา คือ ท่านทำงานส่วนรวม โดยไม่เกี่ยงว่างานนั้นจะเป็นงานหนักหรืองานเบา ($\overline{X}$ =4.97, $S.D.$=0.5) และท่านประพฤติตนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ($\overline{X}$ = 4.60, $S.D.$=0.53) ตามลำดับ

ระยะที่ 3 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาดำเนินการร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น แสดงดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 ร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

จากภาพที่ 4.1 ร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล ประกอบด้วย กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) กรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

2) วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น 3) องค์ประกอบ/ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 40 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านความรับผิดชอบ มี 10 ตัวชี้วัด 2) องค์ประกอบด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มี 10 ตัวชี้วัด 3) องค์ประกอบด้านความเสียสละ มี 10 ตัวชี้วัด และ 4) องค์ประกอบด้านความสามัคคี มี 10 ตัวชี้วัด 4) การพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรับผิดชอบ 2) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) ด้านความเสียสละ และ 4) ด้านความสามัคคี โดยใช้กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ อาสาสร้างสรรค์ และกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม และวินัยนักเรียนในวัด และสำนักปฏิบัติธรรม 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความมีจิตสาธารณะนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น และ 6) การวัดและการประเมินผล ประกอบด้วย 1) แบบประเมิน 2) วิธีการประเมิน 3) ผู้ประเมิน และ 4) เกณฑ์การประเมิน

ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชียวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเหมาะสมก่อนนำไปทดลองใช้จริง ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ ดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย เบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
		$\overline{X}$	*S.D.*	แปลผล
1	หลักการและเหตุผล	4.10	0.74	มาก
2	วัตถุประสงค์	4.40	0.70	มาก
3	องค์ประกอบ/ตัวชี้วัด	4.30	0.67	มาก
4	การพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ	4.00	0.82	มาก
5	สื่อและแหล่งเรียนรู้	3.80	0.42	มาก
6	การวัดและการประเมินผล	4.40	0.70	มาก
รวม		4.17	0.69	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

จังหวัดขอนแก่น โดยรวมมีอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4. 17, $S.D.$= 0.0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า รายข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ วัตถุประสงค์ ($\overline{X}$ =4.40, $S.D.$=0.70) การวัดและการประเมินผล ($\overline{X}$ =4.40, $S.D.$=0.70) และองค์ประกอบ/ตัวชี้วัด ($\overline{X}$ = 4.30, $S.D.$=0.67) ตามลำดับ

ระยะที่ 4 ผลการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ผลการทดลองใช้การทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินรูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยครูผู้สอน

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ	ก่อนการพัฒนา			หลังการพัฒนา		
	$\overline{X}$	$S.D.$	ความหมาย	$\overline{X}$	$S.D.$	ความหมาย
ด้านความรับผิดชอบ						
1. เมื่อท่านได้รับมอบหมายให้ทำงานท่านรับผิดชอบงานนั้นอย่างเต็มความสามารถ	3.50	0.52	ปานกลาง	4.50	0.48	มาก
2. เมื่อท่านพบเห็นคนกระทำผิดกฎหมาย ท่านแจ้งให้เจ้าหน้าที่	3.33	0.74	ปานกลาง	4.29	0.49	มาก
3. ท่านไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะเมื่อไม่มีคนเห็น	3.17	0.55	ปานกลาง	4.25	0.47	มาก
4. เมื่อมีการเข้าแถวเพื่อรับสิ่งของท่านจะเข้าแถวตามลำดับการมาถึงก่อนหลัง	3.17	0.47	ปานกลาง	4.22	0.58	มาก
5. ท่านยอมรับการกระทำของตนเองทั้งผลดี และผลเสีย	3.50	0.54	ปานกลาง	4.44	0.53	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ	ก่อนการพัฒนา			หลังการพัฒนา		
	$\overline{X}$	$S.D.$	ความหมาย	$\overline{X}$	$S.D.$	ความหมาย
6. เมื่อมีกิจกรรมส่วนรวมเกิดขึ้นภายในวัดท่านเข้าไปช่วยเหลือ	3.22	0.52	ปานกลาง	4.45	0.48	มาก
7. ท่านทำการเผยแผ่ธรรมะแก่พุทธศาสนิกชนทุกครั้งที่มีโอกาส	3.33	0.48	ปานกลาง	4.30	0.52	มาก
8. เมื่อท่านพบว่า ภิกษุหรือสามเณรภายในวัด กระทำผิดท่านได้ตักเตือนเขา	3.24	0.65	ปานกลาง	4.56	0.55	มากที่สุด
9. ท่านมักให้ความรู้และเผยแพร่วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องแก่ผู้ที่ท่านเกี่ยวข้อง	3.85	0.58	ปานกลาง	4.46	0.66	มาก
10. เมื่อไม่มีที่ทิ้งขยะ ท่านไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ	3.65	0.45	ปานกลาง	4.47	0.54	มาก
ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม						
11. ท่านมักนำวัสดุหรือสิ่งของที่เหลือใช้มาดัดแปลง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใหม่	3.33	0.59	ปานกลาง	4.48	0.47	มาก
12. เมื่อมีสิ่งของที่ยังไม่ชำรุด แต่ท่านไม่ได้ใช้งานแล้ว ท่านจะนำไปให้กับผู้อื่นที่มีความต้องการ	3.00	0.74	ปานกลาง	4.20	0.55	มาก
13. เมื่อท่านเครียดหรือหงุดหงิด ท่านจะไม่ระบายอารมณ์โดยการทำลายของสาธารณะ	3.17	0.45	ปานกลาง	4.17	0.48	มาก
14. เมื่อท่านใช้ของที่เป็นสาธารณะ ท่านจะดูแลรักษาเหมือนกับเป็นของส่วนตัวของท่าน	3.50	0.65	ปานกลาง	4.47	0.62	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ	ก่อนการพัฒนา			หลังการพัฒนา		
	$\overline{X}$	*S.D.*	ความหมาย	$\overline{X}$	*S.D.*	ความหมาย
15. ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ เมื่อมีการขอความร่วมมือ	3.25	0.45	ปานกลาง	4.32	0.49	มาก
16. เมื่อมีคนเปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ ท่านเดินไปปิดทันที	3.44	0.47	ปานกลาง	4.45	0.45	มาก
17. เมื่อท่านไม่ได้รับผิดชอบค่าไฟฟ้า ท่านใช้งานโดยคำนึงถึงจำนวนเงินที่ต้องจ่าย	3.23	0.50	ปานกลาง	4.34	0.45	มาก
18. เมื่อท่านมีโอกาสช่วยดูแลรักษาธรรมชาติ ท่านพร้อมให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่	3.47	0.47	ปานกลาง	4.65	0.65	มากที่สุด
19. ท่านพร้อมที่จะเสียสละต่อผู้อื่น แม้ว่าผู้อื่นจะมองไม่เห็นเจตนาดีของท่าน	3.45	0.45	ปานกลาง	4.58	0.56	มากที่สุด
20. ท่านไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อพฤติกรรมของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ	3.26	0.47	ปานกลาง	4.46	0.55	มาก
ด้านความเสียสละ						
21. ท่านพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ แม้จะต้องเสียสละทรัพย์ส่วนตัว	3.44	0.47	ปานกลาง	4.45	0.45	มาก
22. เมื่อท่านมีเวลาว่าง ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดที่อยู่อาศัย	3.23	0.50	ปานกลาง	4.34	0.45	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ	ก่อนการพัฒนา			หลังการพัฒนา		
	$\overline{X}$	*S.D.*	ความหมาย	$\overline{X}$	*S.D.*	ความหมาย
23. เมื่อมีโรงเรียน มาขอความร่วมมือให้ท่านไปสอนธรรมะ ท่านเสียสละเวลาไปสอนให้	3.47	0.47	ปานกลาง	4.65	0.65	มากที่สุด
24. เมื่อมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของชุมชน ท่านเสียสละเวลาไปเข้าร่วม	3.45	0.45	ปานกลาง	4.58	0.56	มากที่สุด
25. ท่านมีความสุขใจที่ได้ทำงานอาสาสมัคร	3.26	0.47	ปานกลาง	4.46	0.55	มาก
26. ท่านช่วยชักชวนผู้คนให้บริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้	3.50	0.52	ปานกลาง	4.50	0.48	มาก
27. ท่านพร้อมจะให้ความช่วยเหลือกับทุกคน โดยไม่หวังผลตอบแทน	3.33	0.74	ปานกลาง	4.29	0.49	มาก
28. ท่านแบ่งปันสิ่งของที่เกินจำเป็นของท่านให้แก่ผู้อื่น	3.17	0.55	ปานกลาง	4.25	0.47	มาก
29. ท่านให้ความคิดเห็นแบบตรงไปตรงมา กับผู้คนที่เข้ามาขอคำปรึกษา	3.17	0.47	ปานกลาง	4.22	0.58	มาก
30. เมื่อเพื่อนมาขอความช่วยเหลือจากท่าน ท่านไม่หลีกเลี่ยงที่จะให้ความช่วยเหลือ	3.50	0.54	ปานกลาง	4.44	0.53	มาก
ด้านความสามัคคี						
31. ท่านประพฤติตนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	3.22	0.52	ปานกลาง	4.45	0.48	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ	ก่อนการพัฒนา			หลังการพัฒนา		
	$\overline{X}$	$S.D.$	ความหมาย	$\overline{X}$	$S.D.$	ความหมาย
32. ท่านทำงานส่วนรวม โดยไม่เกี่ยงว่างานนั้นจะเป็นงานหนักหรืองานเบา	3.33	0.48	ปานกลาง	4.30	0.52	มาก
33. เมื่อท่านเห็นเพื่อนทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อย ท่านเข้าไปช่วยเหลือ เพื่อให้งานเสร็จเร็วขึ้น	3.24	0.65	ปานกลาง	4.56	0.55	มากที่สุด
34. ท่านทำงานส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ	3.85	0.58	ปานกลาง	4.46	0.66	มาก
35. ท่านทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง	3.65	0.45	ปานกลาง	4.47	0.54	มาก
36. ท่านตัดสินใจแก้ปัญหาจากเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์	3.33	0.59	ปานกลาง	4.48	0.47	มาก
37. การทำงานเป็นทีม ทำให้ท่านเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น	3.00	0.74	ปานกลาง	4.20	0.55	มาก
38. ท่านพร้อมปฏิบัติตามคำแนะนำจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า	3.17	0.45	ปานกลาง	4.17	0.48	มาก
39. ท่านพร้อมรับหน้าที่ทุกบทบาทในทีมเพื่อให้งานสำเร็จ	3.50	0.65	ปานกลาง	4.47	0.62	มาก
40. เมื่อมีผู้อื่นมาช่วยเหลือท่าน ท่านยินดีรับความช่วยเหลือ	3.25	0.45	ปานกลาง	4.32	0.49	มาก
รวม	3.43	0.54	ปานกลาง	4.40	0.52	มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ครูผู้สอนประเมินการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ก่อนการพัฒนาภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.43, $S.D.$= 0.54) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับ

ปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้คือ ด้านความพอเพียงด้านวัฒนธรรม ($\overline{X}$ =3.53, $S.D.$= 0.50) ด้านสิ่งแวดล้อม ($\overline{X}$ =3.44, $S.D.$= 0.56) ด้านความพอเพียงด้านสังคม ($\overline{X}$ = 3.40, $S.D.$= 0.56) และด้านความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ ($\overline{X}$ = 3.33, $S.D.$= 0.54) เมื่อพิจารณาผลการประเมินหลังการดำเนินการพัฒนา พบว่า ครูผู้สอนประเมินการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่นหลังการดำเนินการพัฒนาภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.40, $S.D.$= 0.52) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้คือ ด้านความรับผิดชอบ ($\overline{X}$ =4.50, $S.D.$=0.53) ด้านความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ ($\overline{X}$ =4.44, $S.D.$=0.51) ด้านความพอเพียงด้านสังคม ($\overline{X}$ = 4.38, $S.D.$= 0.52) และด้านความพอเพียงด้านวัฒนธรรม ($\overline{X}$ = 4.27, $S.D.$= 0.50) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยนักเรียนประเมินตนเอง

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ	ก่อนการพัฒนา			หลังการพัฒนา		
	$\overline{X}$	$S.D.$	ความหมาย	$\overline{X}$	$S.D.$	ความหมาย
1. เมื่อท่านได้รับมอบหมายให้ทำงานท่านรับผิดชอบงานนั้นอย่างเต็มความสามารถ						
2. เมื่อท่านพบเห็นคนกระทำผิดกฎหมาย ท่านแจ้งให้เจ้าหน้าที่	3.50	0.52	ปานกลาง	4.50	0.48	มาก
3.ท่านไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ เมื่อไม่มีคนเห็น	3.33	0.74	ปานกลาง	4.29	0.49	มาก
4. เมื่อมีการเข้าแถวเพื่อรับสิ่งของท่านจะเข้าแถวตามลำดับการมาถึงก่อนหลัง	3.17	0.55	ปานกลาง	4.25	0.47	มาก
5. ท่านยอมรับการกระทำของตนเองทั้งผลดี และผลเสีย	3.17	0.47	ปานกลาง	4.22	0.58	มาก
6. เมื่อมีกิจกรรมส่วนรวมเกิดขึ้นภายในวัดท่านเข้าไปช่วยเหลือ	3.50	0.54	ปานกลาง	4.44	0.53	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ	ก่อนการพัฒนา			หลังการพัฒนา		
	$\overline{X}$	*S.D.*	ความหมาย	$\overline{X}$	*S.D.*	ความหมาย
7. ท่านทำการเผยแผ่ธรรมะแก่พุทธศาสนิกชนทุกครั้งที่มีโอกาส	3.22	0.52	ปานกลาง	4.45	0.48	มาก
8. เมื่อท่านพบว่า ภิกษุหรือสามเณรภายในวัด กระทำผิดท่านได้ตักเตือนเขา	3.33	0.48	ปานกลาง	4.30	0.52	มาก
9. ท่านมักให้ความรู้และเผยแพร่วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องแก่ผู้ที่ท่านเกี่ยวข้อง	3.24	0.65	ปานกลาง	4.56	0.55	มากที่สุด
10. เมื่อไม่มีที่ทิ้งขยะ ท่านไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ	3.85	0.58	ปานกลาง	4.46	0.66	มาก
2. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม						
11. ท่านมักนำวัสดุหรือสิ่งของที่เหลือใช้มาดัดแปลง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใหม่	3.33	0.59	ปานกลาง	4.48	0.47	มาก
12. เมื่อมีสิ่งของที่ยังไม่ชำรุด แต่ท่านไม่ได้ใช้งานแล้ว ท่านจะนำไปให้กับผู้อื่นที่มีความต้องการ	3.00	0.74	ปานกลาง	4.20	0.55	มาก
13. เมื่อท่านเครียดหรือหงุดหงิด ท่านจะไม่ระบายอารมณ์โดยการทำลายของสาธารณะ	3.17	0.45	ปานกลาง	4.17	0.48	มาก
14. เมื่อท่านใช้ของที่เป็นสาธารณะท่านจะดูแลรักษาเหมือนกับเป็นของส่วนตัวของท่าน	3.50	0.65	ปานกลาง	4.47	0.62	มาก
15. ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ เมื่อมีการขอความร่วมมือ	3.25	0.45	ปานกลาง	4.32	0.49	มาก
16. เมื่อมีคนเปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ ท่านเดินไปปิดทันที	3.44	0.47	ปานกลาง	4.45	0.45	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ	ก่อนการพัฒนา			หลังการพัฒนา		
	$\overline{X}$	$S.D.$	ความหมาย	$\overline{X}$	$S.D.$	ความหมาย
17. เมื่อท่านไม่ได้รับผิดชอบค่าไฟฟ้า ท่านใช้งานโดยคำนึงถึงจำนวนเงินที่ต้องจ่าย	3.23	0.50	ปานกลาง	4.34	0.45	มาก
18. เมื่อท่านมีโอกาสช่วยดูแลรักษาธรรมชาติ ท่านพร้อมให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่	3.47	0.47	ปานกลาง	4.65	0.65	มากที่สุด
19. ท่านพร้อมที่จะเสียสละต่อผู้อื่น แม้ว่าผู้อื่นจะมองไม่เห็นเจตนาดีของท่าน	3.45	0.45	ปานกลาง	4.58	0.56	มากที่สุด
20. ท่านไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อพฤติกรรมของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ	3.26	0.47	ปานกลาง	4.46	0.55	มาก
3. ด้านความเสียสละ						
21. ท่านพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ แม้จะต้องเสียสละทรัพย์ส่วนตัว	3.44	0.47	ปานกลาง	4.45	0.45	มาก
22. เมื่อท่านมีเวลาว่าง ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดที่อยู่อาศัย	3.23	0.50	ปานกลาง	4.34	0.45	มาก
23. เมื่อมีโรงเรียน มาขอความร่วมมือให้ท่านไปสอนธรรมะ ท่านเสียสละเวลาไปสอนให้	3.47	0.47	ปานกลาง	4.65	0.65	มากที่สุด
24. เมื่อมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของชุมชน ท่านเสียสละเวลาไปเข้าร่วม	3.45	0.45	ปานกลาง	4.58	0.56	มากที่สุด
25. ท่านมีความสุขใจที่ได้ทำงานอาสาสมัคร	3.26	0.47	ปานกลาง	4.46	0.55	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ	ก่อนการพัฒนา			หลังการพัฒนา		
	$\overline{X}$	$S.D.$	ความหมาย	$\overline{X}$	$S.D.$	ความหมาย
26. ท่านช่วยชักชวนผู้คนให้บริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้	3.50	0.52	ปานกลาง	4.50	0.48	มาก
27. ท่านพร้อมจะให้ความช่วยเหลือกับทุกคน โดยไม่หวังผลตอบแทน	3.33	0.74	ปานกลาง	4.29	0.49	มาก
28. ท่านแบ่งปันสิ่งของที่เกินจำเป็นของท่านให้แก่ผู้อื่น	3.17	0.55	ปานกลาง	4.25	0.47	มาก
29. ท่านให้ความคิดเห็นแบบตรงไปตรงมา กับผู้คนที่เข้ามาขอคำปรึกษา	3.17	0.47	ปานกลาง	4.22	0.58	มาก
30. เมื่อเพื่อนมาขอความช่วยเหลือจากท่าน ท่านไม่หลีกเลี่ยงที่จะให้ความช่วยเหลือ	3.50	0.54	ปานกลาง	4.44	0.53	มาก
4. ด้านความสามัคคี						
31. ท่านประพฤติตนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	3.22	0.52	ปานกลาง	4.45	0.48	มาก
32. ท่านทำงานส่วนรวม โดยไม่เกี่ยงว่างานนั้นจะเป็นงานหนักหรืองานเบา	3.33	0.48	ปานกลาง	4.30	0.52	มาก
33. เมื่อท่านเห็นเพื่อนทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อย ท่านเข้าไปช่วยเหลือเพื่อให้งานเสร็จเร็วขึ้น	3.24	0.65	ปานกลาง	4.56	0.55	มากที่สุด
34. ท่านทำงานส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ	3.85	0.58	ปานกลาง	4.46	0.66	มาก
35. ท่านทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง	3.65	0.45	ปานกลาง	4.47	0.54	มาก
36. ท่านตัดสินใจแก้ปัญหาจากเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์	3.33	0.59	ปานกลาง	4.48	0.47	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ	ก่อนการพัฒนา			หลังการพัฒนา		
	$\overline{X}$	$S.D.$	ความหมาย	$\overline{X}$	$S.D.$	ความหมาย
37. การทำงานเป็นทีม ทำให้ท่านเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น	3.00	0.74	ปานกลาง	4.20	0.55	มาก
38. ท่านพร้อมปฏิบัติตามคำแนะนำจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า	3.17	0.45	ปานกลาง	4.17	0.48	มาก
39. ท่านพร้อมรับหน้าที่ทุกบทบาทในทีมเพื่อให้งานสำเร็จ	3.50	0.65	ปานกลาง	4.47	0.62	มาก
40. เมื่อมีผู้อื่นมาช่วยเหลือท่าน ท่านยินดีรับความช่วยเหลือ	3.25	0.45	ปานกลาง	4.32	0.49	มาก
รวม	3.43	0.54	ปานกลาง	4.40	0.52	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า นักเรียนประเมินการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่นของตนเองก่อนการพัฒนาภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.43, $S.D.$= 0.54) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้คือ ด้านความรับผิดชอบ ($\overline{X}$ =3.46, $S.D.$=0.54) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ($\overline{X}$ =3.37, $S.D.$=0.47) ด้านความเสียสละ ($\overline{X}$ =3.33, $S.D.$=0.56) และ ด้านความสามัคคี ($\overline{X}$ =3.25, $S.D.$=0.56) เมื่อพิจารณาผลการประเมินหลังการดำเนินการพัฒนา พบว่า นักเรียนประเมินการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น หลังการดำเนินการพัฒนาภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.40, $S.D.$= 0.52) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้คือ ด้านความรับผิดชอบ ($\overline{X}$ = 4.50, $S.D.$= 0.53) ด้านความพอเพียงด้านด้านความเสียสละ ($\overline{X}$ = 4.45, $S.D.$=0.55) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ($\overline{X}$ = 4.34, $S.D.$=0.51) และ ด้านความสามัคคี ($\overline{X}$ = 4.33, $S.D.$=0.52) ตามลำดับ

บทที่ 5
สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยนำเสนอ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุป
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

5.1.1 องค์ประกอบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีองค์ประกอบ 4 ด้าน 40 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบด้านความรับผิดชอบ 10 ตัวชี้วัด องค์ประกอบด้านด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มี 10 ตัวชี้วัด องค์ประกอบด้านความเสียสละ มี 10 ตัวชี้วัด องค์ประกอบด้านความสามัคคี มี 10 ตัวชี้วัด

5.1.2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า สภาพปัจจุบัน คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.38, $S.D.$=0.62) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเสียสละ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.57, $S.D.$=0.45) รองลงมา ด้านความสามัคคี อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.56, $S.D.$=0.78) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านความรับผิดชอบ อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.22, $S.D.$=0.56)

5.1.3 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) องค์ประกอบ/ตัวชี้วัด 4) การพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ

6) การวัดและการประเมินผล โดยมีผลการประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยรวมมีอยู่ในระดับมาก

5.1.4 ผลการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ก่อนการพัฒนาภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.43, $S.D.$=0.54) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลาดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้คือ ด้านความพอเพียงด้านวัฒนธรรม ($\overline{X}$ =3.53, $S.D.$=0.50) ด้านสิ่งแวดล้อม ($\overline{X}$ =3.44, $S.D.$=0.56) ด้านความพอเพียงด้านสังคม ($\overline{X}$ =3.40, $S.D.$= 0.56) และด้านความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ ($\overline{X}$ =3.33, $S.D.$=0.54) เมื่อพิจารณาผลการประเมินหลังการดาเนินการพัฒนา พบว่า ครูผู้สอนประเมินการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่นหลังการดาเนินการพัฒนาภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.40, $S.D.$=0.52) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลาดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้คือ ด้านความรับผิดชอบ ($\overline{X}$ =4.50, $S.D.$=0.53) ด้านความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ ($\overline{X}$ =4.44, $S.D.$=0.51) ด้านความพอเพียงด้านสังคม($\overline{X}$ =4.38, $S.D.$= 0.52) และด้านความพอเพียงด้านวัฒนธรรม ($\overline{X}$ =4.27, $S.D.$= 0.50) ตามลำดับ

5.2 อภิปรายผล

ในการอภิปรายผล ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการอภิปรายดังนี้

5.2.1 องค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น เกิดขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ด้านโดยเฉพาะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนแล้วนำไปผ่านกระบวนการวิเคราะห์สังเคราะห์โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้องค์ประกอบหลักของจิตสาธารณะ ทำการสังเคราะห์ตัวชี้วัดแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ทำให้ได้ตัวชี้วัดทั้ง 4 องค์ประกอบ 40 ตัวชี้วัด เรียงตามน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านความเสียสละ และด้านความสามัคคี สอดคล้องกับ วัชรียา เขียนนอก (2554, น. 13) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มีแต่ความปรารถนาดี ความรักความห่วงใยและความปรารถนาดี ความเอื้ออาทร เป็นความรู้สึกของ

ความเป็นเจ้าของร่วมกัน รวมถึงการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการปฏิบัติที่ทำตามหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง การช่วยเหลือดูแลรักษาสิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งของสาธารณสมบัติของหน่วยงาน องค์กร และสังคม การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานของตนต่อส่วนรวมและการเข้าร่วมในการทำหน้าที่เป็นส่วนรวมของหน่วยงาน องค์กร และสังคม โดยใช้วิธีการต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เป็นการกระทำที่ไม่หวังสิ่งตอบแทน แต่กระทำเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม

ในส่วนผลการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่นพบว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งเหตุผลสำคัญที่ทำให้ได้ผลดังกล่าวนั้น เนื่องจากกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดครั้งนี้มีการดำเนินการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน มีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในแต่ละขั้นตอนอย่างรัดกุมโดยใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพเหมาะสม ประกอบกับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนั้น ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่นครอบคลุมทุกระดับชั้น จึงทำให้ได้ตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนที่มีความเหมาะสมต่อการนำไปบ่งชี้หรือบ่งบอกถึงการเป็นผู้ที่อยู่อย่างพอเพียงได้ อันเป็นส่วนหนึ่งของการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังที่สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552, น. 5–45) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้และการประเมินผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่สถานศึกษากำหนดทุกระดับการศึกษา ซึ่งครูผู้สอน/ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา/ครูวิชาการ ฯลฯ ควรจะศึกษาให้เข้าใจอย่างชัดเจน ก่อนที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยเลือกและปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมของบริบทของแต่ละสถานศึกษา

5.2.2 สภาพปัจจุบัน คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า สภาพปัจจุบัน คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากนักเรียนได้เกิดความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ด้วยการวิเคราะห์วิจารณ์ ถึงสาเหตุและกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญหาการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมร่วมกัน มีความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม รับรู้ความสามารถของตนเองในการแก้ไข ปัญหาและร่วมแก้ไขปัญหากับคนในสังคม รวมทั้งองค์กรในสังคม

5.2.3 รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) องค์ประกอบ/ตัวชี้วัด 4) การพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 6) การวัดและการประเมินผล โดยมีผลการประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยรวมมีอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับจิตติยา วาจี (2559, น. 17) กล่าวว่า การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือในการทำประโยชน์และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ในขณะที่ ภัทรภร สีทองดี (2559, น. 22) ให้ความหมายจิตสาธารณะ คือ ความรู้สึก พฤติกรรมสำนึกและความรับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ผ่านกระบวนการแสวงหาความรู้และรับรู้อย่างต่อเนื่องทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี รู้จักเสียสละแบ่งปัน มีคุณธรรมและจริยธรรม เห็นคุณค่าของตนเอง มีความปรารถนาจะแก้ไขปัญหา ช่วยเหลือ และให้ความร่วมมือกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม

5.2.4 นักเรียนประเมินคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น หลังการดำเนินการพัฒนา พบว่า คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะนักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ภายในโรงเรียนเพื่อให้เกิดจิตสาธารณะสอดคล้องกับยุรฉัตร เดชสมอดี (2559) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1. ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที ความฉลาดทางอารมณ์พฤติกรรมการสอนของครู และการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะจิตสาธารณะของนักเรียน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

5.3.1.1 ผลการประเมินคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนหลังการดำเนินการพัฒนามีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก แต่มีบางองค์ประกอบที่มีผลการประเมินยังไม่น่าพึงพอใจ ดังนั้นครูผู้สอนควรจำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ และองค์ประกอบย่อยที่ควรพัฒนาให้นักเรียนมีลักษณะอยู่อย่างพอเพียงเพิ่มสูงขึ้น

5.3.1.2 ผลการประเมินคุณลักษณะความต้องการจำเป็นใน ผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง แต่ยังมีองค์ประกอบที่ยังมีลักษณะองค์ประกอบที่ยังไม่ชัดเจนดังนั้นก่อนนำผลการประเมิน

มาใช้ ครูผู้สอนควรตรวจสอบผลการประเมินจากหลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อาจให้เพื่อนช่วยประเมิน ครูหลายกลุ่มสาระเป็นผู้ประเมิน หรือผู้ปกครองนักเรียนเป็นผู้ประเมินจะทำให้ได้ข้อมูลจากหลายแหล่ง มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรมีนำรูปแบบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ไปใช้กับโรงเรียนในเขตพื้นที่เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนี้ มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

5.3.2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนหรือผลกระทบที่บ่งบอกถึงการพัฒนาและอุปสรรคต่อการดำเนินงานของการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ* (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

กุลทิพย์ ศาสตระรุจิ. (2551). *การถอดบทความกระบวนการสื่อสาร ของกลุ่มเยาวชนในจิตสำนึกสาธารณะของชมรมพุทธศาสตร์สากล.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). *จอมปราชญ์นักการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม. (2554). *ประกาศมหาเถรสมาคม ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา.* กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

กฤษณพงษ์ รักษาภักดี. (2555). *การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดุงวิทยา อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี.* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต) มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จิตติยา วาจี. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). *สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ.* กรุงเทพฯ: วีพรินท์.

ชาติชาย กิ่งมิ่งแฮ. (2558). *รูปแบบการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี.* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

ดิเรก วรรณเศียร. (2545). *การพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณ์ในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2551). *ศาสตร์การสอน:องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภิญญาพัชญ์ ปลากัดทอง. (2551). *การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเผชิญอุปสรรคของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต) . กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,.

มีศิลป์ ชินภักดี. (2555). *การพัฒนารูปแบบการบริหารการปฏิรูปการศึกษาสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา.* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ไมตรี บุญทศ. (2554). *การพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพภายในที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต) อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

นวัตกร หอมสิน. (2556). *รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา.* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต) มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นรินทร คูณเมือง. (2559). *รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 เลย–หนองบัวลำภู*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

นิภาพร รัตนปริยานุช. (2556). ความต้องการในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเสม็ดอำเภอเมืองชลบุรี. (รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2535). *หลักการวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพ ฯ: สุวีริยาสาสน์.

ปริชาติ ชมชื่น. (2555). *รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มี ประสิทธิผลในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา.* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต) อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

บัญชาพิพัฒน์ โสดา. (2554*). การประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีจิตสาธารณะของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคเหนือตอนล่าง*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พระกิตติชัย ปญฺญาธโร (สินคง). (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก.* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต) พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิเชฐ โพธิ์ภักดี. (2553). *การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนนิติบุคคล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต) กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ระเวียง ดอนศรีชา. (2554). *การใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

รัตนมณี ลิลเยบลอด. (2556). *การศึกษาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา.* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต) นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2552). *การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สงขลา: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิควิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ศักดิ์ชัย รบชนะ. (2556). *ความต้องการของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

วิชญาภา เมธีวรฉัตร. (2557). *รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัย ราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง 2.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศุภลักษณ์ เศษธะพานิช. (2550). *การพัฒนาระบบการบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศของ สถานศึกษาเอกชน.* กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศุภรัตน์ ทองอ่อน. (2550). *การศึกษาเปรียบเทียบจิตสานึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 ในจังหวัดปราจีนบุรีที่มีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมต่างกัน* (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิริ แคนสา. (2551). *การพัฒนาจิตสานึกสาธารณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนคอนสวรรค์.* (ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต) มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยสารคาม.

สมาน อัศวภูมิ. (ม.ป.ป.). *การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เอกสารประกอบการฝึกอบรม หลักสูตรอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ.* กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษา นิเทศ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12. ถ่ายเอกสาร.

สมชัย จรรยาไพบูลย์. (2555). *รูปแบบการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29.* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต) อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี,

สันติพงษ์ ยมรัตน์. (2558). *การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต) มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมุทร ชำนาญ. (2546*). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต) ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2550). *ชื่อบ้านนามเมืองจังหวัดปราจีนบุรี ลุ่มน้ำบางปะกง ชายฝั่งทะเล ตะวันออก.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ การวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562.* กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี.

อัญชลี ยิ่งรักพันธ์. (2550). *ผลการใช้สถานการณ์จาลองผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริงเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อัจศรา ประเสริฐสิน. (2556). การพัฒนาตนเอง สำคัญอย่างไรในชีวิตและการทำงาน. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*. 5(10), 74.

อัจศรา ประเสริฐสิน. (2558). *การพัฒนารูปแบบการวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อุดม ชูลีวรรณ. (2559). *รูปแบบการพัฒนาระบบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต) สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Akkar, Z. M. (2003). The publicness' of the 1990s public spaces in Britain with special to Newcastle upon tyne. *Dissertation Abstracts International*. 84(06), 2087-A.

Bardo, J.W., & Hartman, J.J. (1982). *Urban sociology: A systematic introduction*. New York: F.E.Peacock.

Bryant, James Allen, Jr. (2004). A Noble Discontent: The Experiences and Perception of Seven Pre-service Teachers in an Experimental Course Designed to Examine the Relationship Between Social Consciousness and Education. *Dissertation Abstracts International.* 64(8), 2831-A.

Carthon, Adrienne Coltte. (2007). Popular Culture and African-Americans' (Literary) Social Consciousness. *Dissertation Abstracts International*. 67(9), unpaged.

Champagne, Louise Desmarais. 2007. Physical Education Teachers as Allies to Aboriginal Students: Dimensions of Social Consciousness. *Masters Abstracts International*. 45(3), unpaged.

James M. (1978). Leadership. New Delhi: Ambika. . (2003) *Transforming Leadership: A New Pursuit of Happiness*. New York: Atlantic Monthly Press.

Keeves P.J. (1988). Educational research, methodology and measurement :An international handbook. Oxford: Pergamon Press.

McElveen, G. B. (2003). My hands, O God, I offer three: Religious social consciousness and cooperative power in the Metropolitan St. Louis Gospel Music Center, 1930-1960. *Dissertation Abstracts International*, 64(3), 714-A.

Pardun-Johannsen, Kirsten C. (2004). Social Issue Drama and Its Impact on the Social Consciousness of Preadolescent School Children. *Dissertation Abstracts International*. 65(4), 1184 -A.

Steiner, E. (1988). *Educology.* Sydney: NSW.

T.Husen and N.T. Postlethwaite. (1975). *The international encyclopedia of education*. (2nd ed). New York: McGraw–Hill.

Tosi, H. L., & Carroll, S. J. (1982). *Management* (2nd ed.). New York: John Wiley and Sons.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือประกอบการวิจัย

แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง:

แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียน โปรดพิจารณาข้อคำถาม ในแต่ละข้อคำถามนั้น ท่านมีความคิดเห็นอยู่ระดับใดแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง [ ] ที่ตรงกับความคิดเห็นท่าน โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1: ข้อมูลพื้นฐาน ผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2: ข้อคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 3: ข้อเสนอแนะ

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง ความเหมาะสมระดับมากที่สุด
4 หมายถึง ความเหมาะสมระดับมาก
3 หมายถึง ความเหมาะสมระดับปานกลาง
2 หมายถึง ความเหมาะสมระดับน้อย
1 หมายถึง ความเหมาะสมระดับน้อยที่สุด

โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบถ้วน และตรงกับสภาพความเป็นจริงที่สุด เพื่อให้ผลการวิจัยมีประโยชน์และเชื่อถือได้การวิจัยครั้งนี้ จะสำเร็จได้ด้วยดี เพราะความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากท่าน และจะเก็บแบบสอบถามของท่านไว้เป็นความลับ และคำตอบของท่านจะไม่มี ผลกระทบใด ๆ ต่อตำแหน่งหน้าที่ และหน่วยงานของท่าน แต่ประการใด

เจริญพร
พระมหาปฐมภูมิ จังพล
นักศึกษาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต การบริหารจัดการการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

ชื่อ-สกุล..... ตำแหน่ง.....
สังกัด.....

ตอนที่ 2: ข้อคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

องค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ		ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
ด้านความรับผิดชอบ						
1	เมื่อท่านได้รับมอบหมายให้ทำงานท่านรับผิดชอบงานนั้นอย่างเต็มความสามารถ					
2	เมื่อมีคนทะเลาะกัน ท่านมักเข้าไปห้ามปราม					
3	เมื่อมีคนลืมสิ่งของทิ้งไว้ ท่านนำไปประกาศหาเจ้าของ					
4	เมื่อท่านพบเห็นคนกระทำผิดกฎหมาย ท่านแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบ					
5	ท่านไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ เมื่อไม่มีคนเห็น					
6	เมื่อมีการเข้าแถวเพื่อรับสิ่งของ ท่านจะเข้าแถวตามลำดับการมาถึงก่อนหลัง					
7	ท่านยอมรับการกระทำของตนเองทั้งผลดี และผลเสีย					
8	เมื่อมีกิจกรรมส่วนรวมเกิดขึ้นภายในวัดท่านเข้าไปช่วยเหลือ					
9	ท่านทำการเผยแผ่ธรรมะแก่พุทธศาสนิกชนทุกครั้งที่มีโอกาส					
10	เมื่อท่านพบว่า ภิกษุหรือสามเณรภายในวัด กระทำผิดท่านได้ตักเตือนเขา					
11	ท่านมักให้ความรู้และเผยแพร่วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องแก่ผู้ที่ท่านเกี่ยวข้อง					
12	ท่านทำการซ่อมแซมสิ่งของที่ชำรุดเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่					
13	ท่านสนับสนุนการใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก					
14	เมื่อท่านพบเห็นการตัดไม้ทำลายป่า ท่านได้ทำการแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ให้เข้ามาตรวจสอบ					

องค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ		ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
15	เมื่อไม่มีที่ทิ้งขยะ ท่านไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ					
	ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม					
16	ท่านมักนำวัสดุหรือสิ่งของที่เหลือใช้มาดัดแปลง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใหม่					
17	เวลาท่านใช้กระดาษ ท่านจะใช้ทั้งสองด้านเมื่อมีโอกาส					
18	เมื่อมีสิ่งของที่ยังไม่ชำรุด แต่ท่านไม่ได้ใช้งานแล้ว ท่านจะนำไปให้กับผู้อื่นที่มีความต้องการ					
19	เมื่อท่านเครียดหรือหงุดหงิด ท่านจะไม่ระบายอารมณ์โดยการทำลายของสาธารณะ					
20	เมื่อท่านใช้ของที่เป็นสาธารณะ ท่านจะดูแลรักษาเหมือนกับเป็นของส่วนตัวของท่าน					
21	เมื่อมีคนนำสิ่งของส่วนรวมไปใช้แล้วไม่นำไปเก็บไว้ที่เดิม ท่านนำไปเก็บไว้ที่เดิมให้					
22	ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ เมื่อมีการขอความร่วมมือ					
23	เมื่อมีคนเปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ ท่านเดินไปปิดทันที					
24	เมื่อท่านไม่ได้รับผิดชอบค่าไฟฟ้า ท่านใช้งานโดยคำนึงถึงจำนวนเงินที่ต้องจ่าย					
25	ท่านใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าเท่าที่จำเป็นเท่านั้น					
26	ท่านได้นำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างคุ้มค่าที่สุด					
27	เมื่อท่านมีโอกาสช่วยดูแลรักษาธรรมชาติ ท่านพร้อมให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่					
28	ท่านพร้อมที่จะเสียสละต่อผู้อื่น แม้ว่าผู้อื่นจะมองไม่เห็นเจตนาดีของท่าน					
29	ท่านพร้อมที่จะให้ความรู้แก่ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน					
30	ท่านไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อพฤติกรรมของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ					
	ด้านความเสียสละ					
31	ท่านพร้อมที่จะให้การสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นสาธารณะ					

องค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ		ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
	ประโยชน์					
32	ท่านพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ แม้จะต้องเสียสละทรัพย์ส่วนตัว					
33	เมื่อผู้ใดปฏิเสธความช่วยเหลือจากท่าน ท่านไม่เสียความรู้สึก แต่พร้อมที่จะช่วยเหลือ					
34	เมื่อท่านมีเวลาว่าง ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดที่อยู่อาศัย					
35	เมื่อมีโรงเรียน มาขอความร่วมมือให้ท่านไปสอนธรรมะ ท่านเสียสละเวลาไปสอนให้					
36	เมื่อมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของชุมชน ท่านเสียสละเวลาไปเข้าร่วม					
37	ท่านมีความสุขใจที่ได้ทำงานอาสาสมัคร					
38	ท่านช่วยชักชวนผู้คนให้บริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้					
39	ท่านมักบริจาคสิ่งของที่ท่านไม่ใช้แล้วให้แก่องค์กรการกุศลต่าง ๆ					
40	ท่านมักให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ด้อยโอกาสและต้องการความช่วยเหลือ					
41	ท่านพร้อมจะให้ความช่วยเหลือกับทุกคน โดยไม่หวังผลตอบแทน					
42	ท่านแบ่งปันสิ่งของที่เกินจำเป็นของท่านให้แก่ผู้อื่น					
43	ท่านให้ความคิดเห็นแบบตรงไปตรงมา กับผู้คนที่เข้ามาขอคำปรึกษา					
44	เมื่อเห็นเพื่อนกำลังลำบาก ท่านเข้าไปสอบถามเพื่อให้ความช่วยเหลือ					
45	เมื่อเพื่อนมาขอความช่วยเหลือจากท่าน ท่านไม่หลีกเลี่ยงที่จะให้ความช่วยเหลือ					
ด้านความสามัคคี						
46	ท่านประพฤติตนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี					
47	ท่านทำงานส่วนรวม โดยไม่เกี่ยงว่างานนั้นจะเป็นงานหนักหรืองานเบา					

องค์ประกอบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ		ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
48	เมื่อท่านเห็นเพื่อนทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อย ท่านเข้าไปช่วยเหลือ เพื่อให้งานเสร็จเร็วขึ้น					
49	เมื่อท่านต้องการตำหนิใคร ท่านไม่ตำหนิต่อหน้าผู้คนจำนวนมากแต่จะเรียกเข้ามาคุยเป็นการส่วนตัว					
50	ท่านทำงานส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ					
51	เมื่อแบ่งหน้าที่กันทำงาน ท่านรับผิดชอบหน้าที่ของตนเองให้เสร็จก่อนที่จะไปช่วยเหลือผู้อื่น					
52	ท่านทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง					
53	เมื่อเกิดปัญหาระหว่างการทำงาน ท่านจะปรึกษาขอความคิดเห็นจากแต่ละคน เพื่อหาวิธีแก้ปัญหา					
54	ท่านตัดสินใจแก้ปัญหาจากเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์					
55	การทำงานเป็นทีม ทำให้ท่านเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น					
56	ท่านจะไม่ละทิ้งหน้าที่ เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในทีม					
57	ท่านพร้อมปฏิบัติตามคำแนะนำจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า					
58	ท่านพร้อมรับผิดชอบข้อดีและข้อเสียจากผลงานที่ได้ทำร่วมกันเป็นทีม					
59	ท่านพร้อมรับหน้าที่ทุกบทบาทในทีมเพื่อให้งานสำเร็จ					
60	เมื่อมีผู้อื่นมาช่วยเหลือท่าน ท่านยินดีรับความช่วยเหลือ					

ตอนที่ 3: ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง:

แบบสอบถามสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพปัจจุบันในการปฏิบัติคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม โปรดพิจารณาข้อคำถาม ในแต่ละข้อคำถามนั้น ท่านมีความคิดเห็นอยู่ระดับใดแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง [ ] ที่ตรงกับความคิดเห็นท่าน โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1: ข้อมูลพื้นฐาน ผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2: ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 3: ข้อเสนอแนะ

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบถ้วน และตรงกับสภาพความเป็นจริงที่สุด เพื่อให้ผลการวิจัยมีประโยชน์และเชื่อถือได้การวิจัยครั้งนี้ จะสำเร็จได้ด้วยดี เพราะความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากท่าน และจะเก็บแบบสอบถามของท่านไว้เป็นความลับ และคำตอบของท่านจะไม่มี ผลกระทบใด ๆ ต่อตำแหน่งหน้าที่ และหน่วยงานของท่าน แต่ประการใด

เจริญพร

พระมหาปฐมภูมิ จังพล

นักศึกษาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต การบริหารจัดการการศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน ผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ขนาดของโรงเรียน

( ) ขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 รูป

( ) ขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียนเกิน 120 รูป แต่ไม่เกิน 300 รูป

( ) ขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียนเกิน 300 รูปขึ้นไป

2. ระดับชั้นเรียน

( ) มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 (ม.4)

( ) มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 (ม.5)

( ) มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 (ม.6)

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

รายการ	ระดับปฏิบัติการ				
	5	4	3	2	1
ด้านความรับผิดชอบ					
1. เมื่อท่านได้รับมอบหมายให้ทำงานท่านรับผิดชอบงานนั้นอย่างเต็มความสามารถ					
2. เมื่อท่านพบเห็นคนกระทำผิดกฎหมาย ท่านแจ้งให้เจ้าหน้าที่					
3. ท่านไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ เมื่อไม่มีคนเห็น					
4. เมื่อมีการเข้าแถวเพื่อรับสิ่งของ ท่านจะเข้าแถวตามลำดับการมาถึงก่อนหลัง					
5. ท่านยอมรับการกระทำของตนเองทั้งผลดี และผลเสีย					
6. เมื่อมีกิจกรรมส่วนรวมเกิดขึ้นภายในวัดท่านเข้าไปช่วยเหลือ					
7. ท่านทำการเผยแผ่ธรรมะแก่พุทธศาสนิกชนทุกครั้งที่มีโอกาส					
8. เมื่อท่านพบว่า ภิกษุหรือสามเณรภายในวัด กระทำผิดท่านได้ตักเตือนเขา					
9. ท่านมักให้ความรู้และเผยแพร่วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องแก่ผู้ที่ท่านเกี่ยวข้อง					

รายการ	ระดับปฏิบัติการ				
	5	4	3	2	1
10. เมื่อไม่มีที่ทิ้งขยะ ท่านไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ					
ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม					
11. ท่านมักนำวัสดุหรือสิ่งของที่เหลือใช้มาดัดแปลงเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใหม่					
12. เมื่อมีสิ่งของที่ยังไม่ชำรุด แต่ท่านไม่ได้ใช้งานแล้ว ท่านจะนำไปให้กับผู้อื่นที่มีความต้องการ					
13. เมื่อท่านเครียดหรือหงุดหงิด ท่านจะไม่ระบายอารมณ์โดยการทำลายของสาธารณะ					
14. เมื่อท่านใช้ของที่เป็นสาธารณะ ท่านจะดูแลรักษาเหมือนกับเป็นของส่วนตัวของท่าน					
15. ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ เมื่อมีการขอความร่วมมือ					
16. เมื่อมีคนเปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ ท่านเดินไปปิดทันที					
17. เมื่อท่านไม่ได้รับผิดชอบค่าไฟฟ้า ท่านใช้งานโดยคำนึงถึงจำนวนเงินที่ต้องจ่าย					
18. เมื่อท่านมีโอกาสช่วยดูแลรักษาธรรมชาติ ท่านพร้อมให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่					
19. ท่านพร้อมที่จะเสียสละต่อผู้อื่น แม้ว่าผู้อื่นจะมองไม่เห็นเจตนาดีของท่าน					
20. ท่านไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อพฤติกรรมของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ					
ด้านความเสียสละ					
21. ท่านพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ แม้จะต้องเสียสละทรัพย์ส่วนตัว					
22. เมื่อท่านมีเวลาว่าง ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดที่อยู่อาศัย					
23. เมื่อมีโรงเรียน มาขอความร่วมมือให้ท่านไปสอนธรรมะ ท่านเสียสละเวลาไปสอนให้					

รายการ	ระดับปฏิบัติการ				
	5	4	3	2	1
24. เมื่อมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของชุมชน ท่านเสียสละเวลาไปเข้าร่วม					
25. ท่านมีความสุขใจที่ได้ทำงานอาสาสมัคร					
26. ท่านช่วยชักชวนผู้คนให้บริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้					
27. ท่านพร้อมจะให้ความช่วยเหลือกับทุกคน โดยไม่หวังผลตอบแทน					
28. ท่านแบ่งปันสิ่งของที่เกินจำเป็นของท่านให้แก่ผู้อื่น					
29. ท่านให้ความคิดเห็นแบบตรงไปตรงมา กับผู้คนที่เข้ามาขอคำปรึกษา					
30. เมื่อเพื่อนมาขอความช่วยเหลือจากท่าน ท่านไม่หลีกเลี่ยงที่จะให้ความช่วยเหลือ					
ด้านความสามัคคี					
31. ท่านประพฤติตนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี					
32. ท่านทำงานส่วนรวม โดยไม่เกี่ยงว่างานนั้นจะเป็นงานหนักหรืองานเบา					
33. เมื่อท่านเห็นเพื่อนทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อย ท่านเข้าไปช่วยเหลือ เพื่อให้งานเสร็จเร็วขึ้น					
34. ท่านทำงานส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ					
35. ท่านทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง					
36. ท่านตัดสินใจแก้ปัญหาจากเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์					
37. การทำงานเป็นทีม ทำให้ท่านเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น					
38. ท่านพร้อมปฏิบัติตามคำแนะนำจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า					
39. ท่านพร้อมรับหน้าที่ทุกบทบาทในทีมเพื่อให้งานสำเร็จ					
40. เมื่อมีผู้อื่นมาช่วยเหลือท่าน ท่านยินดีรับความ					

รายการ	ระดับปฏิบัติการ				
	5	4	3	2	1
ช่วยเหลือ					

ตอนที่ 3: ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง:

แบบประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โปรดพิจารณาข้อคำถาม ในแต่ละข้อคำถามนั้น ท่านมีความคิดเห็นอยู่ระดับใดแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง [ ] ที่ตรงกับความคิดเห็นท่าน โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1: ข้อมูลพื้นฐาน ผู้ประเมิน

ตอนที่ 2: ข้อคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 3: ข้อเสนอแนะ

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบถ้วน และตรงกับสภาพความเป็นจริงที่สุด เพื่อให้ผลการวิจัยมีประโยชน์และเชื่อถือได้การวิจัยครั้งนี้ จะสำเร็จได้ด้วยดี เพราะความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากท่าน และจะเก็บแบบสอบถามของท่านไว้เป็นความลับ และคำตอบของท่านจะไม่มี ผลกระทบใด ๆ ต่อตำแหน่งหน้าที่ และหน่วยงานของท่าน แต่ประการใด

เจริญพร
พระมหาปฐมภูมิ จังพล
นักศึกษาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต การบริหารจัดการการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

ชื่อ-สกุล..... ตำแหน่ง.....
สังกัด.....

ตอนที่ 2: ข้อคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

	รายการ	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
1	หลักการและเหตุผล					
2	วัตถุประสงค์					
3	องค์ประกอบ/ตัวชี้วัด					
4	การพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ					
5	สื่อและแหล่งเรียนรู้					
6	การวัดและการประเมินผล					

ตอนที่ 3: ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบประเมินคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการพัฒนา

คำชี้แจง:

แบบประเมินคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวบข้อมูล คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โปรดพิจารณาข้อคำถามในแต่ละข้อคำถามนั้น ท่านมีความคิดเห็นอยู่ระดับใดแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง [ ] ที่ตรงกับความคิดเห็นท่าน โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1: ข้อมูลพื้นฐาน ผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2: ข้อคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 3: ข้อเสนอแนะ

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง มีปฏิบัติการอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีปฏิบัติการอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีปฏิบัติการอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีปฏิบัติการอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีปฏิบัติการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบถ้วน และตรงกับสภาพความเป็นจริงที่สุด เพื่อให้ผลการวิจัยมีประโยชน์และเชื่อถือได้การวิจัยครั้งนี้ จะสำเร็จได้ด้วยดี เพราะความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากท่าน และจะเก็บแบบสอบถามของท่านไว้เป็นความลับ และคำตอบของท่านจะไม่มี ผลกระทบใด ๆ ต่อตำแหน่งหน้าที่ และหน่วยงานของท่าน แต่ประการใด

เจริญพร
พระมหาปฐมภูมิ จังพล
นักศึกษาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต การบริหารจัดการการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน ผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ขนาดของโรงเรียน

( ) ขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 รูป

( ) ขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียนเกิน 120 รูป แต่ไม่เกิน 300 รูป

( ) ขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียนเกิน 300 รูปขึ้นไป

2. ระดับชั้นเรียน

( ) มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 (ม.4)

( ) มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 (ม.5)

( ) มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 (ม.6)

ตอนที่ 2 คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ	ระดับปฏิบัติการ				
	5	4	3	2	1
ด้านความรับผิดชอบ					
1. เมื่อท่านได้รับมอบหมายให้ทำงานท่านรับผิดชอบงานนั้นอย่างเต็มความสามารถ					
2. เมื่อท่านพบเห็นคนกระทำผิดกฎหมาย ท่านแจ้งให้เจ้าหน้าที่					
3. ท่านไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ เมื่อไม่มีคนเห็น					
4. เมื่อมีการเข้าแถวเพื่อรับสิ่งของ ท่านจะเข้าแถวตามลำดับการมาถึงก่อนหลัง					
5. ท่านยอมรับการกระทำของตนเองทั้งผลดี และผลเสีย					
6. เมื่อมีกิจกรรมส่วนรวมเกิดขึ้นภายในวัดท่านเข้าไปช่วยเหลือ					
7. ท่านทำการเผยแผ่ธรรมะแก่พุทธศาสนิกชนทุกครั้งที่มีโอกาส					
8. เมื่อท่านพบว่า ภิกษุหรือสามเณรภายในวัด กระทำผิดท่านได้ตักเตือนเขา					
9. ท่านมักให้ความรู้และเผยแพร่วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องแก่ผู้ที่ท่านเกี่ยวข้อง					

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ	ระดับปฏิบัติการ				
	5	4	3	2	1
10. เมื่อไม่มีที่ทิ้งขยะ ท่านไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ					
ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม					
11. ท่านมักนำวัสดุหรือสิ่งของที่เหลือใช้มาดัดแปลงเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใหม่					
12. เมื่อมีสิ่งของที่ยังไม่ชำรุด แต่ท่านไม่ได้ใช้งานแล้ว ท่านจะนำไปให้กับผู้อื่นที่มีความต้องการ					
13. เมื่อท่านเครียดหรือหงุดหงิด ท่านจะไม่ระบายอารมณ์โดยการทำลายของสาธารณะ					
14. เมื่อท่านใช้ของที่เป็นสาธารณะ ท่านจะดูแลรักษาเหมือนกับเป็นของส่วนตัวของท่าน					
15. ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ เมื่อมีการขอความร่วมมือ					
16. เมื่อมีคนเปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ ท่านเดินไปปิดทันที					
17. เมื่อท่านไม่ได้รับผิดชอบค่าไฟฟ้า ท่านใช้งานโดยคำนึงถึงจำนวนเงินที่ต้องจ่าย					
18. เมื่อท่านมีโอกาสช่วยดูแลรักษาธรรมชาติ ท่านพร้อมให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่					
19. ท่านพร้อมที่จะเสียสละต่อผู้อื่น แม้ว่าผู้อื่นจะมองไม่เห็นเจตนาดีของท่าน					
20. ท่านไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อพฤติกรรมของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ					
ด้านความเสียสละ					
21. ท่านพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ แม้จะต้องเสียสละทรัพย์ส่วนตัว					
22. เมื่อท่านมีเวลาว่าง ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดที่อยู่อาศัย					
23. เมื่อมีโรงเรียน มาขอความร่วมมือให้ท่านไปสอนธรรมะ ท่านเสียสละเวลาไปสอนให้					

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ	ระดับปฏิบัติการ				
	5	4	3	2	1
24. เมื่อมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของชุมชน ท่านเสียสละเวลาไปเข้าร่วม					
25. ท่านมีความสุขใจที่ได้ทำงานอาสาสมัคร					
26. ท่านช่วยชักชวนผู้คนให้บริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้					
27. ท่านพร้อมจะให้ความช่วยเหลือกับทุกคน โดยไม่หวังผลตอบแทน					
28. ท่านแบ่งปันสิ่งของที่เกินจำเป็นของท่านให้แก่ผู้อื่น					
29. ท่านให้ความคิดเห็นแบบตรงไปตรงมา กับผู้คนที่เข้ามาขอคำปรึกษา					
30. เมื่อเพื่อนมาขอความช่วยเหลือจากท่าน ท่านไม่หลีกเลี่ยงที่จะให้ความช่วยเหลือ					
ด้านความสามัคคี					
31. ท่านประพฤติตนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี					
32. ท่านทำงานส่วนรวม โดยไม่เกี่ยงว่างานนั้นจะเป็นงานหนักหรืองานเบา					
33. เมื่อท่านเห็นเพื่อนทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อย ท่านเข้าไปช่วยเหลือ เพื่อให้งานเสร็จเร็วขึ้น					
34. ท่านทำงานส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ					
35. ท่านทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง					
36. ท่านตัดสินใจแก้ปัญหาจากเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์					
37. การทำงานเป็นทีม ทำให้ท่านเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น					
38. ท่านพร้อมปฏิบัติตามคำแนะนำจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า					
39. ท่านพร้อมรับหน้าที่ทุกบทบาทในทีมเพื่อให้งานสำเร็จ					
40. เมื่อมีผู้อื่นมาช่วยเหลือท่าน ท่านยินดีรับความ					

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ	ระดับปฏิบัติการ				
	5	4	3	2	1
ช่วยเหลือ					

ตอนที่ 3: ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด

1. พระเทพสารคามมุนี ดร. ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม
2. พระครูถาวรบุญโชติ ดร. รองเจ้าคณะอำเภอเมืองมหาสารคาม
3. พระมหาอรรถพงษ์ สิริโสภโณ ป.ธ.9,ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาชัย
4. รองศาสตราจารย์ ดร.สมเจตน์ ภูศรี
5. ดร.สุรัตน์ ดวงขาทม

ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินคุณภาพของเครื่องมือ

1. ดร.คม พวงยะ นักวิชาการศาสนา
   สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม
   แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 7
2. พระครูสุนทรคุณวัตร รองเจ้าคณะอำเภอเมืองนครราชสีมา
   สำนักงานคณะอำเภอเมืองนครราชสีมา
   วัดสะแก ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา
3. นายวสันต์ แสงเหลา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชรเขต 2
4. รองศาสตราจารย์ สุเทพ เมยไธสง อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาการบริหารการศึกษา
   มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรัญ ซุยกระเดื่อง อาจารย์ประจำหลักสูตร
   สาขาวิชาวิจัยและประเมินผล
   มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผู้เทรงคุณวุฒิในการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ

1. ดร.คม พวงยะ นักวิชาการศาสนา
   สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 7
2. พระครูสุนทรคุณวัตร รองเจ้าคณะอำเภอเมืองนครราชสีมา
   สำนักงานคณะอำเภอเมืองนครราชสีมา
   วัดสะแก ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา
3. นายวสันต์ แสงเหลารองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชรเขต 2
4. รองศาสตราจารย์ สุเทพ เมยไธสง อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาการบริหารการศึกษา
   มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรัญ ซุยกระเดื่อง อาจารย์ประจำหลักสูตร
   สาขาวิชาวิจัยและประเมินผล
   มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ภาคผนวก ค

ภาพการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาพที่ ค.1 สัมภาษณ์ดร.คม พวงยะ นักวิชาการศาสนาเขต 7 เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2564 สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 2

ภาพที่ ค.2 สัมภาษณ์ดร.คม พวงยะ นักวิชาการศาสนาเขต 7 เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2564 สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 2

ภาพที่ ค.3 สัมภาษณ์พระครูสัญญาบัตร เทียบผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง
เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2564

ภาคผนวก ค

คู่มือการใช้รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความมีจิตสาธารณะ

คู่มือการใช้รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความมีจิตสาธารณะ

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 1
บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 6 กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545ก) เช่นเดียวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่กำหนดให้กระบวนการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียนต้องมี การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะตรงตามความต้องการของสังคมทั้งด้านคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมี ความสุขทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2561) ได้กำหนดหลักการและกรอบแนวคิดเน้นการปฏิรูประบบการศึกษาและการเรียนรู้ โดยมุ่งให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างมีคุณภาพภายในปี พ.ศ. 2561 มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเน้น ประเด็นหลัก ได้แก่ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย เพิ่มโอกาส ทางการศึกษา และการเรียนรู้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม ส่งผลให้ คนไทยยุคใหม่ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และมีนิสัยใฝ่รู้ตลอดชีวิต มีความสามารถใน การสื่อสาร สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม สามารถทำงานเป็นกลุ่ม มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึก และความภูมิใจใน ความเป็นไทย และสามารถก้าวทันโลก ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น กำลังแรงงานและผู้สูงอายุได้รับการศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีทักษะและความรู้พื้นฐานทั้งในการดำรงชีวิตและในการทำงาน อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2562, น. 10-11) การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายในจิตใจ ปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักเสียสละร่วมแรงร่วมใจ มีความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นหลักการในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมซึ่งการจะแก้ไขปัญหาการสร้างจิตสำนึกนั้นต้องเริ่มปลูกฝังตั้งแต่เด็ก ๆ ก็จะทำให้เด็กสามารถเติบโตขึ้นมาเป็นคนดี

ของสังคมได้ ปัญหาด้านจิตสาธารณะ เพื่อวางพื้นฐานชีวิตที่ดีก่อนออกไปสู่สังคมภายนอก เป็นคนดี พลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1.3 นิยามศัพท์เฉพาะ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนสามัญศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่อยู่ในความผิดชอบของกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาอบรมแก่เยาวชนชายที่เข้าไปบวชในพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักธรรมคำสอนแห่งพระพุทธศาสนาเป็นหลักสูตรการอบรมเพื่อให้ผู้ได้รับการอบรมมีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม จัดการศึกษาทางวิชาการพระพุทธศาสนา แผนกนักธรรม ภาษาบาลี และหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) ให้แก่พระภิกษุสามเณร

รูปแบบการพัฒนา หมายถึง คู่มือที่อธิบายการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกที่ไม่เห็นแก่ตัวไม่เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าของส่วนรวม ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม มีความเสียสละ รู้จักแบ่งปันแก่ผู้ที่เดือนร้อน มีความปรารถนาในที่จะช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน และเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม และประเทศชาติได้แก่

1. ด้านความรับผิดชอบ หมายถึง การกระทำของนักเรียนที่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะในสิทธิและหน้าที่ต่อการดูแลและบำรุงรักษาร่วมกัน เกิดความรับผิดชอบภายในหรือความรู้สึกนึกคิดส่งผลสู่การกระทำภายนอก

2. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การกระทำของนักเรียนที่มีการมีจิตสำนึกที่ดีในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช้เกินความจำเป็น ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายให้มากที่สุด ปราศจากการสร้างปัญหาต่อผู้อื่นทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษาการซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด การสงวนรักษา และการไม่เอาเปรียบต่อสังคมส่วนรวม

3. ด้านความเสียสละ หมายถึง การกระทำของนักเรียนที่มีการรู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง ความมีจิตใจกว้างขวาง ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น การสละความสุขสบายหรือผลประโยชน์ของตนเองแก่บุคคลอื่นโดยที่ตนเองมิได้หวังผลตอบแทน บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน

4. ด้านความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การร่วมมือกันทำกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ไม่เอาเปรียบผู้ที่ด้อยกว่าตน

นักเรียน หมายถึง พระภิกษุหรือสามเณร ที่กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

กิจกรรมส่งเสริมความมีจิตสาธารณะ หมายถึง กิจกรรมที่ทางโรงเรียนไดจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติตาม และคอยอบรมสั่งสอน ชี้แนะแนวทางในการที่จะมีจิตสาธารณะ เพิ่มขึ้น

กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม และวินัยนักเรียนในวัด และสำนักปฏิบัติธรรม หมายถึง กิจกรรมที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติตาม และคอยอบรม สั่งสอน ชี้แนะแนวทางในการที่จะมีจิตสาธารณะ โดยอาศัยกิจกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม และวินัยต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินชีวิต

บทที่ 2
คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ

2.1 ความเป็นมาเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2550, น. 3) การเผื่อแผ่แบ่งปัน หมายถึง การทำบุญทำทาน ทำเพื่อคนอื่นเพื่อสาธารณะรวมถึงคนในชุมชน ประเทศชาติ และโลก สิ่งนี้วาระแห่งชาติเรียกว่า ทาน และการอาสาสมัคร แต่ละคนบางกลุ่มได้มีการบัญญัติคำขึ้นใหม่ว่า จิตอาสาหรือจิตสาธารณะ ซึ่งล้วนมีความหมายเหมือนกัน คือ การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เผื่อแผ่แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเกื้อกูลผู้คนและชุมชน

กุลทิพย์ ศาสตระรุจิ (2551, น. 26–27) กล่าวว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) หมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เพราะคำว่าสาธารณะคือสิ่งที่มิได้เป็นของผู้ใดผู้หนึ่ง จิตจึงเป็นความรู้สึกนึกถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลร่วมกัน เช่น การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การรักษาสาธารณะสมบัติที่เป็นของส่วนรวม รวมทั้งให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนลงมือกระทำเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาและเพื่อรักษาผลประโยชน์ต่อส่วนรวม

ศิริ แคนสา (2551, น. 16) กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง สำนึกประโยชน์ สำนึกในผลกระทบที่พึงมีต่อชุมชน และสังคมโดยรวม โดยผู้ที่ต้องรับผลนั้นอาจไม่เห็นตัวตนชัดเจนว่าเป็นบุคคลใด ทราบแต่เพียงว่าสังคมโดยรวมต้องได้รับผลแน่นอน

อุษา บิ้กกิ้นส์ (2551, น. 12) กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกที่เป็นประโยชน์เกื้อกูล ส่งเสริม สนับสนุนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะชน การช่วยเหลือผู้อื่นความรับผิดชอบต่อสังคม

อัศวิน เนตรโพธิ์แกว (2551, น. 6) กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง สภาวะจิตใจในเชิงเกี่ยวเนื่องกับสังคม ความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำที่เป็นเพื่อประโยชน์ เกื้อกูล ส่งเสริม สนับสนุนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะชนคนหมู่มาก ทั้งในระดับปัจเจกและระดับชุมชนแบบมหภาค

อริสา สุขสม และอนุชา สถิตพงษ์ (2552, น. 5) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่มีความพร้อม ความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหา การแสดงออกที่จะอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รวมถึงการใช้และการรักษาสิ่งของที่เป็นส่วนรวม

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552, น. 13) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึงการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม

และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิดเน้นความเรียบร้อยประหยัด และมีความสมดุลระหว่าง “มนุษย์กับธรรมชาติ”

เรียม นมรักษ์ (2552, น. 103-105) ได้ให้ความหมายว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็นของบุคคลต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม จากกระบวนการรับรู้ทำให้เกิดการวิเคราะห์ วิพากษ์และวิจารณ์ มีความรัก ความเอื้ออาทรต่อบุคคลทั้งที่รู้จักและไม่รู้จัก คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมควบคู่กับประโยชน์ส่วนตน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของส่วนรวมเกิดความปรารถนาที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้น เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และพลังของการรวมกลุ่มในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมรวมทั้งการปฏิบัติร่วมกันกับผู้อื่น โดยใช้กระบวนการเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่อง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553, น. 50) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคมด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

สำนักพัฒนาการเมืองและการมีส่วนรวม (2533, น. 7) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การตระหนักรู้ การคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระในเรื่องส่วนรวมที่ประโยชน์ต่อประเทศชาติเป็นสำนึกถึงความเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นส่วนรวม เป็นสำนึกและการกระทำด้วยความเต็มใจ ไม่มีใครบอก ไม่มีใครสั่งการและบงการ แต่ปรารถนาจะทำให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้น

อัคพงศ์ สุขมาตย์ (2553, น. 35–36) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติด้วยการเอาใจใส่ดูแล และเป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

กระทรวงศึกษาธิการ (2553, น. 220) ได้ระบุว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคมด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้มีจิตสาธารณะคือผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือ ผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจเห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวัง สิ่งตอบแทน

วัชรียา เขียนนอก (2554, น. 13) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มีแต่ความปรารถนาดี ความรักความห่วงใยและความปรารถนาดี ความเอื้ออาทร เป็นความรู้สึกของความเป็นเจ้าของร่วมกัน รวมถึงการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการปฏิบัติที่ทำตามหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง การช่วยเหลือดูแลรักษาสิ่งของต่างๆ ที่เป็นสิ่งของสาธารณสมบัติของหน่วยงาน องค์กร และสังคม การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานของตนต่อส่วนรวมและการเข้าร่วมใน

การทำหน้าที่เป็นส่วนรวมของหน่วยงาน องค์กร และสังคม โดยใช้วิธีการต่างๆ อย่างหลากหลาย เป็นการกระทำที่ไม่หวังสิ่งตอบแทน แต่กระทำเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม

อัญชลีกา ผิวเพชร (2554, น. 11) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ด้วยการวิเคราะห์ วิจารณ์ ถึงสาเหตุและกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญหาการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมร่วมกัน มีความรัก ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม รับรู้ความสามารถของตนเองในการแก้ไข ปัญหาและร่วมแก้ไขปัญหากับคนในสังคม รวมทั้งองค์กรในสังคม

นวัตกร หอมสิน (2556, น. 12) จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตบุคคลที่มีความรู้สึกนึกถึงการเป็นของส่วนตัวในสิ่งที่เป็นเรื่องของส่วนรวม โดยมีสิทธิแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลและบำรุงรักษาร่วมกัน เพื่อให้สังคมไทยโดยส่วนรวมมีความสุข ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

ภาวนา เศรษฐไตรรัตน์ (2557) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มีแต่ความปรารถนาดี เป็นความรู้สึกของความเป็นเจ้าของร่วมกัน รวมถึงการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการกระทำตามหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง การช่วยเหลือดูแลรักษาสิ่งต่างๆ ที่เป็นสิ่งของสาธารณะสมบัติ การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานของตนต่อส่วนรวมในการทำงานที่เป็นส่วนรวมของหน่วยงาน องค์กรและสังคมโดยใช้วิธีการต่างๆ อย่างหลากหลายเป็นการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทนต่อตนเอง แต่กระทำเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556, 77-87) ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะ คือ ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่น หรือสังคม พยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจังและมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง

ภัทรกร สีทองดี (2559, น. 8) ความมีจิตสาธารณะ หมายถึง การที่มีพฤติกรรมในการมีส่วนร่วม การติดต่อสื่อสาร การวิเคราะห์ วิพากษ์และวิจารณ์ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความรับผิดชอบทางสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา ความรักและความสามัคคี จริยธรรม มุ่งอนาคต และเอกลักษณ์แห่งตน เพื่อช่วยเหลือกิจกรรมของสังคม

ดวงจันทร์ วรคำมิน และคณะ (2559, น. 15) จิตสาธารณะ หมายถึง ความรู้สึกอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคม มีการกระทำที่เป็นประโยชน์ร่วมกันในสังคม การมีคุณธรรมจริยธรรม และการไม่กระทำการที่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือเป็นปัญหาต่อสังคม รวมไปถึงการมีจิตที่คิดสร้างสรรค์และเป็นกุศล

สรุปจิตสาธารณะ หมายถึง การมีพฤติกรรมในการมีส่วนร่วม การรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ ความรู้สึกอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคม เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มีส่วนร่วมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน เกื้อกูล เป็นธรรมชาติ กับเพื่อน ๆ นักเรียน ทำตัวเป็นประโยชน์

ต่อผู้อื่น ต่อสาธารณะ ต่อสังคม ซึ่งจิตสาธารณะเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกอบรมตั้งแต่วัยเด็ก และจะพัฒนาไปเรื่อยๆ จนถึงวัยรุ่น และจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ เพื่อเป็นคนดีออกไปสู่สังคม

2.2 องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ

องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 40 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความรับผิดชอบ มี 10 ตัวชี้วัด ดังนี้
   1.1 เมื่อท่านได้รับมอบหมายให้ทำงานท่านรับผิดชอบงานนั้นอย่างเต็มความสามารถ
   1.2 เมื่อท่านพบเห็นคนกระทำผิดกฎหมาย ท่านแจ้งให้เจ้าหน้าที่
   1.3 ท่านไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ เมื่อไม่มีคนเห็น
   1.4 เมื่อมีการเข้าแถวเพื่อรับสิ่งของ ท่านจะเข้าแถวตามลำดับการมาถึงก่อนหลัง
   1.5 ท่านยอมรับการกระทำของตนเองทั้งผลดี และผลเสีย
   1.6 เมื่อมีกิจกรรมส่วนรวมเกิดขึ้นภายในวัดท่านเข้าไปช่วยเหลือ
   1.7 ท่านทำการเผยแผ่ธรรมะแก่พุทธศาสนิกชนทุกครั้งที่มีโอกาส
   1.8 เมื่อท่านพบว่า ภิกษุหรือสามเณรภายในวัด กระทำผิดท่านได้ตักเตือนเขา
   1.9 ท่านมักให้ความรู้และเผยแพร่วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องแก่ผู้ที่ท่านเกี่ยวข้อง
   1.10 เมื่อไม่มีที่ทิ้งขยะ ท่านไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ
2. องค์ประกอบด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มี 10 ตัวชี้วัด ดังนี้
   2.1 ท่านมักนำวัสดุหรือสิ่งของที่เหลือใช้มาดัดแปลง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใหม่
   2.2 เมื่อมีสิ่งของที่ยังไม่ชำรุด แต่ท่านไม่ได้ใช้งานแล้ว ท่านจะนำไปให้กับผู้อื่นที่มีความต้องการ
   2.3 เมื่อท่านเครียดหรือหงุดหงิด ท่านจะไม่ระบายอารมณ์โดยการทำลายของสาธารณะ
   2.4 เมื่อท่านใช้ของที่เป็นสาธารณะ ท่านจะดูแลรักษาเหมือนกับเป็นของส่วนตัวของท่าน
   2.5 ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ เมื่อมีการขอความร่วมมือ
   2.6 เมื่อมีคนเปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ ท่านเดินไปปิดทันที
   2.7 เมื่อท่านไม่ได้รับผิดชอบค่าไฟฟ้า ท่านใช้งานโดยคำนึงถึงจำนวนเงินที่ต้องจ่าย
   2.8 เมื่อท่านมีโอกาสช่วยดูแลรักษาธรรมชาติ ท่านพร้อมให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่
   2.9 ท่านพร้อมที่จะเสียสละต่อผู้อื่น แม้ว่าผู้อื่นจะมองไม่เห็นเจตนาดีของท่าน
   2.10 ท่านไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อพฤติกรรมของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ

3. องค์ประกอบด้านความเสียสละ มี 10 ตัวชี้วัด ดังนี้

3.1 ท่านพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ แม้จะต้องเสียสละทรัพย์ส่วนตัว

3.2 เมื่อท่านมีเวลาว่าง ท่านช่วยทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดที่อยู่อาศัย

3.3 เมื่อมีโรงเรียน มาขอความร่วมมือให้ท่านไปสอนธรรมะ ท่านเสียสละเวลาไปสอนให้

3.4 เมื่อมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของชุมชน ท่านเสียสละเวลาไปเข้าร่วม

3.5 ท่านมีความสุขใจที่ได้ทำงานอาสาสมัคร

3.6 ท่านช่วยชักชวนผู้คนให้บริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้

3.7 ท่านพร้อมจะให้ความช่วยเหลือกับทุกคน โดยไม่หวังผลตอบแทน

3.8 ท่านแบ่งปันสิ่งของที่เกินจำเป็นของท่านให้แก่ผู้อื่น

3.9 ท่านให้ความคิดเห็นแบบตรงไปตรงมา กับผู้คนที่เข้ามาขอคำปรึกษา

3.10 เมื่อเพื่อนมาขอความช่วยเหลือจากท่าน ท่านไม่หลีกเลี่ยงที่จะให้ความช่วยเหลือ

4. องค์ประกอบด้านความสามัคคี มี 10 ตัวชี้วัด ดังนี้

4.1 ท่านประพฤติตนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

4.2 ท่านทำงานส่วนรวม โดยไม่เกี่ยงว่างานนั้นจะเป็นงานหนักหรืองานเบา

4.3 เมื่อท่านเห็นเพื่อนทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อย ท่านเข้าไปช่วยเหลือ เพื่อให้งานเสร็จเร็วขึ้น

4.4 ท่านทำงานส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ

4.5 ท่านทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไม่มีปัญหาข้อขัดแย้ง

4.6 ท่านตัดสินใจแก้ปัญหาจากเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์

4.7 การทำงานเป็นทีม ทำให้ท่านเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น

4.8 ท่านพร้อมปฏิบัติตามคำแนะนำจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า

4.9 ท่านพร้อมรับหน้าที่ทุกบทบาทในทีมเพื่อให้งานสำเร็จ

4.10 เมื่อมีผู้อื่นมาช่วยเหลือท่าน ท่านยินดีรับความช่วยเหลือ

บทที่ 3
การพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ

การพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ ดำเนินการ 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ อาสาสร้างสรรค์ และกิจกรรมที่ 2 กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม และวินัยนักเรียนในวัด และสำนักปฏิบัติธรรม โดยการจัดการแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงเรียน วัด ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมทั้งมีการนิเทศติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง สรุปผลการปฏิบัติตนของนักเรียน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรับผิดชอบ 2) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) ด้านความเสียสละ และ 4) ด้านความสามัคคี โดยมีรายละเอียดการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ อาสาสร้างสรรค์
ชื่อโครงการ: กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ อาสาสร้างสรรค์

<u>หลักการ</u>

กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติในลักษณะอาสาสมัครเพื่อช่วยขัดเกลาจิตใจของผู้เรียนให้มีความ เมตตากรุณา มีความเสียสละ และมีจิตสาธารณะเพื่อช่วยสร้างสรรค์สังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กิจกรรมนี้เพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์เป็นกิจกรรมที่ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนคิดสร้างสรรค์ ออกแบบกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ อย่างหลากหลายรูปแบบ เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในลักษณะจิตอาสา ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติตนให้เป็นนิสัยประจำตัว จนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกให้แก่ผู้เรียนในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ตามความถนัดและความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร

3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4. เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ขอบข่าย

เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมในลักษณะกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมอาสาพัฒนา หรือกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม โดยผู้เรียนดำเนินการด้วยตนเองในลักษณะอาสาสมัครเพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม และมีจิตสาธารณ ลักษณะของกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์มีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่ผู้ปฏิบัติกิจกรรม ปฏิบัติด้วยความสมัครใจ

2. เป็นกิจกรรมที่ทำเพื่อผู้อื่น/สังคม

โครงสร้างเวลาการจัดกิจกรรม

1. เวลา ในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ผู้เรียนควรเข้าร่วมกิจกรรมทุกชั้นปี โดยคำนึงถึงกรอบเวลาของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทั้งนี้สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียน/ปี โดยมีครูที่ปรึกษากิจกรรมทุกกิจกรรม มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ไม่น้อยกว่า 60 ชั่วโมง

2. ในการจัดกิจกรรมควรเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้จัดกิจกรรม รวมทั้งกระบวนการรายงานและเผยแพร่ผลงานด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนจะจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์เวลาใดก็ได้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามสภาพของแต่ละสถานศึกษา รวมทั้งไม่จำกัดเรื่องสถานที่และเวลา

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม และวินัยนักเรียนในวัด และสำนักปฏิบัติธรรม

ชื่อโครงการ: กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม และวินัยนักเรียนในวัด และสำนักปฏิบัติธรรม

หลักการ

โครงการ เข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม และวินัยนักเรียนในวัด และสำนักปฏิบัติธรรม ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นโครงการที่มีการจัดกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้หลักธรรมคำสอนของศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ทำให้นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าของการทำความดี ประพฤติดี เป็นที่ยอมรับของสังคม ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดี มีความหวัง และกำลังใจในการดำรงตนในฐานะนักเรียนที่มีคุณภาพ และ เป็นเยาวชนที่ดีของประเทศชาติ

วัตถุประสงค์

1. นักเรียนมีความเอื้ออาทรผู้อื่น และกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ
2. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสาธารณะ
3. นักเรียนเคารพสิทธิ เสรีภาพของบุคคล เพิ่มขึ้น
4. นักเรียนมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ ปฏิบัติตนตามกฎหมายได้เพิ่มขึ้น

ขอบข่าย

1. นักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ได้เรียนพระพุทธศาสนากับพระสงฆ์ ในโครงการครูพระสอนศีลธรรม

2. นักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ได้เรียนศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และร่วมสอบธรรมศึกษาสนามหลวง

3. คณะครู และนักเรียนโรงเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และวันสำคัญของทางโรงเรียน

บทที่ 4
เกณฑ์การประเมินผลกิจกรรมส่งเสริม

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมินผลกิจกรรมส่งเสริมความมีจิตสาธารณะ ระดับคะแนนของผู้ตอบแบบสอบถามตั้งแต่ 1 ถึง 5 คะแนน ดังนี้

รายการประเมิน	**ระดับการปฏิบัติ**
1. ชั่วโมงการปฏิบัติกิจกรรม	คะแนน 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม 0-8 ชั่วโมง ต่อปีการศึกษา
	คะแนน 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม 9-10 ชั่วโมง ต่อปีการศึกษา
	คะแนน 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม 11-14 ชั่วโมง ต่อปีการศึกษา
	คะแนน 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม 15- 0 ชั่วโมง ต่อปีการศึกษา
	คะแนน 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม มากกว่า 20 ชั่วโมง ต่อปีการศึกษา
2. การปฏิบัติกิจกรรมมีจิตอาสา ตั้งใจ มุ่งมั่น และปฏิบัติกิจกรรมให้สำเร็จ	
	คะแนน 1 หมายถึง นักเรียนไม่ปฏิบัติกิจกรรม
	คะแนน 2 หมายถึง นักเรียนมีจิตอาสา และปฏิบัติกิจกรรมตามที่กำหนด
	คะแนน 3 หมายถึง นักเรียนมีจิตอาสา ตั้งใจ มุ่งมั่น และปฏิบัติกิจกรรมให้สำเร็จ แต่ไม่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์
	คะแนน 4 หมายถึง นักเรียนมีจิตอาสา ตั้งใจ มุ่งมั่น และปฏิบัติกิจกรรมให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์
	คะแนน 5 หมายถึง นักเรียนมีจิตอาสา ตั้งใจ มุ่งมั่น และปฏิบัติกิจกรรมให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์และแนะนำเพื่อนให้ปฏิบัติตาม

3. นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์

คะแนน 1 หมายถึง นักเรียนไม่ปฏิบัติกิจกรรม
คะแนน 2 หมายถึง นักเรียนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม
คะแนน 3 หมายถึง นักเรียนมีส่วนร่วมในการเสนอกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม
คะแนน 4 หมายถึง นักเรียนเป็นผู้นำในการเสนอกิจกรรมที่แปลกใหม่และเป็นประโยชน์ต่อสังคม
คะแนน 5 หมายถึง นักเรียนเป็นผู้นำในการเสนอกิจกรรมที่แปลกใหม่และเป็นประโยชน์ต่อสังคม และแนะนำเพื่อนให้ปฏิบัติตาม

4. นักเรียนมี 1) ความรับผิดชอบ 2) เสียสละ 3) มีความอดทนอดกลั้น และ 4) มีความซื่อสัตย์ ในการปฏิบัติกิจกรรม

คะแนน 1 หมายถึง นักเรียนไม่มีคุณธรรมทั้ง 4 ข้อ
คะแนน 2 หมายถึง นักเรียนมีคุณธรรม อย่างน้อย 1 ข้อ
คะแนน 3 หมายถึง นักเรียนมีคุณธรรม อย่างน้อย 2 ข้อ
คะแนน 4 หมายถึง นักเรียนมีคุณธรรม อย่างน้อย 3 ข้อ
คะแนน 5 หมายถึง นักเรียนมีคุณธรรม ครบทั้ง 4 ข้อ

สำหรับวัดค่าตัวแปรทั้งหมด ได้ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อคำถามที่สร้างขึ้นกำหนดการวัดค่าตัวแปร ซึ่งเป็นการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของแบบสอบถาม โดยใช้เกณฑ์ดังนี้ (วิพัฒน์ นีซัง, 2555, น. 25) ค่าตัวแปรทั้งหมด ได้ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อคำถามที่สร้างขึ้น กำหนดการวัดค่าตัวแปร ซึ่งเป็นการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของแบบสอบถาม ใช้สูตรดังนี้

ความกว้างของอันตรภาคชั้น = $\frac{\text{ค่าคะแนนสูงสุด – ค่าคะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$

$= \frac{5-1}{5}$

$= 0.80$

คะแนน 5 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
คะแนน 4 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
คะแนน 3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนน 2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

คะแนน 1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ดังนั้นการวิเคราะห์ระดับความสำคัญจะมีชั้นของคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21–5.00 อยู่ในระดับปฏิบัติมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41–4.20 อยู่ในระดับปฏิบัติมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61–3.40 อยู่ในระดับปฏิบัติปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81–2.60 อยู่ในระดับปฏิบัติน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00–1.80 อยู่ในระดับปฏิบัติน้อยที่สุด

บทที่ 5
แบบตารางบันทึกการปฏิบัติกิจกรรม

<u>รูปแบบที่ 1 กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์อาสาสร้างสรรค์</u>

ว/ ด/ ป	รายการที่ปฏิบัติ	จำนวน ชม.	สถานที่	ผู้รับรอง ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง/ หน้าที่ผู้รับรอง	ผลที่เกิดกับ ผู้ปฏิบัติ	ผลที่เกิดกับสังคม/ สาธารณ ประโยชน์
สรุปการปฏิบัติกิจกรรมภายนอกโรงเรียนเป็นจำนวนทั้งหมด.....ชม. .....นาที							
สรุปการปฏิบัติกิจกรรมทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียนรวมกันทั้งสิ้น .....ชม. .....นาที (ภายใน รร. + ภายนอก รร.)							

รูปแบบที่ 2 กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม และวินัยนักเรียนในวัด และสำนักปฏิบัติธรรม

ว/ ด/ ป	รายการที่ปฏิบัติ	จำนวน ชม.	สถานที่	ผู้รับรอง ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง/ หน้าที่ผู้รับรอง	ผลที่เกิดกับ ผู้ปฏิบัติ	ผลที่เกิดกับสังคม/ สาธารณ ประโยชน์

สรุปการปฏิบัติกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม และวินัยนักเรียนในวัด และสำนักปฏิบัติธรรม เป็นจำนวนทั้งหมด.....ชม. .....นาที

บทที่ 6
สรุป

การจัดกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ อาสาสร้างสรรค์ และกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม และวินัยนักเรียนในวัด และสำนักปฏิบัติธรรม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติในลักษณะอาสาสมัครเพื่อช่วยขัดเกลาจิตใจของผู้เรียนให้มีความเมตตากรุณา มีความเสียสละ และมีจิตสาธารณะเพื่อช่วยสร้างสรรค์สังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

โดยสรุปผลหลังจากการปฏิบัติ ตามกิจกรรมทั้ง 2 นักเรียนมีพฤติกรรม การปฏิบัติในด้านจิตสาธารณเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด มีอุปสรรคและปัญหา มีข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขอย่างไร โดยการรวบรวมผลการฝึกปฏิบัติตามรูปแบบคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอในรูปตารางประกอบคำอธิบาย โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) และนำมาวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) ประกอบการบรรยาย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล พระมหาปฐมภูมิ จังพล

เกิดเดือนปีเกิด 3 เมษายน 2512

ที่อยู่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อำเภอ ชุมแพ
ขอนแก่น 40130

ประวัติการศึกษา **พ.ศ. 2560** ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
พ.ศ. 2565 ปริญญาครุครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารจัดการการศึกษา คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม